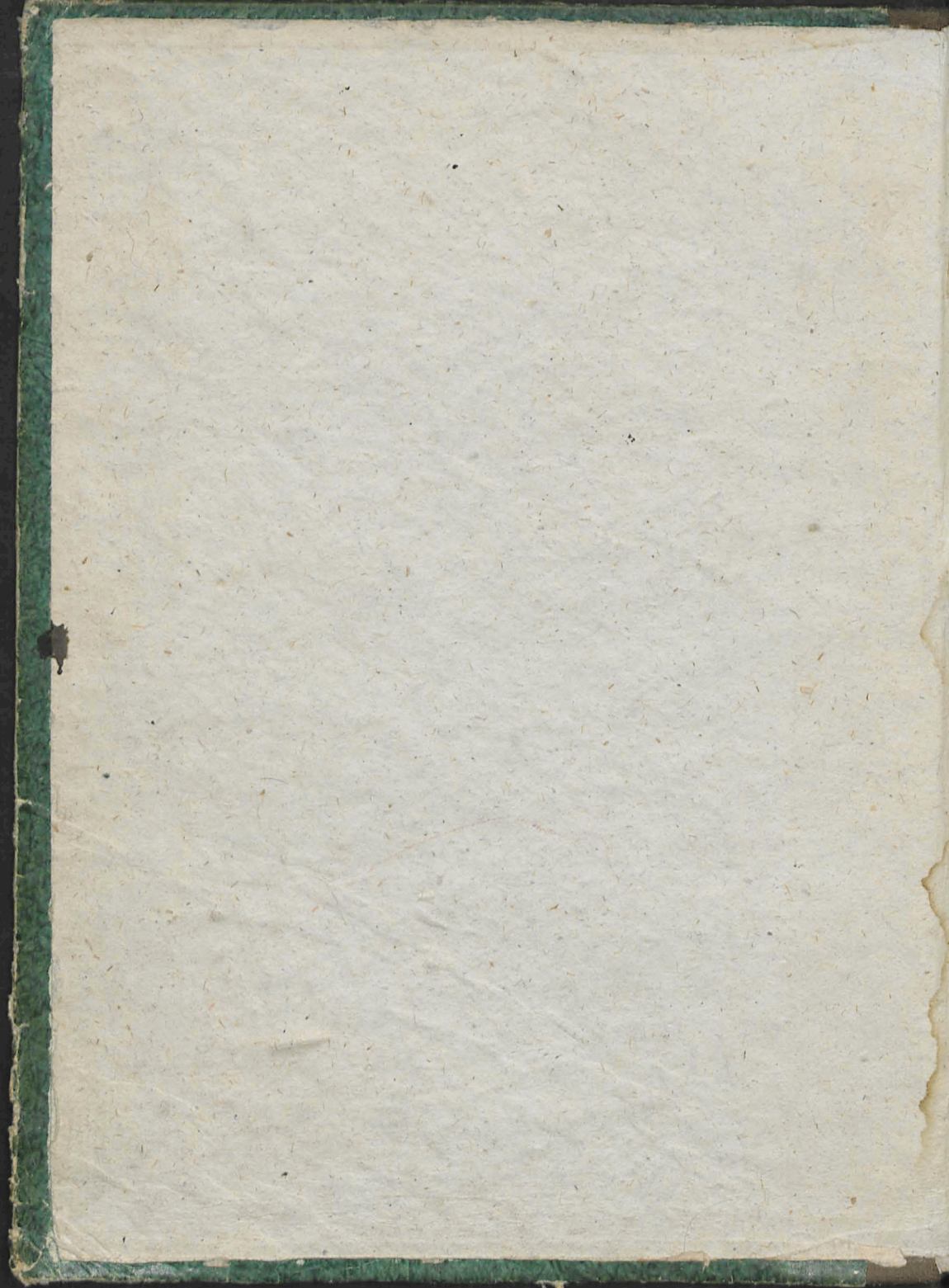
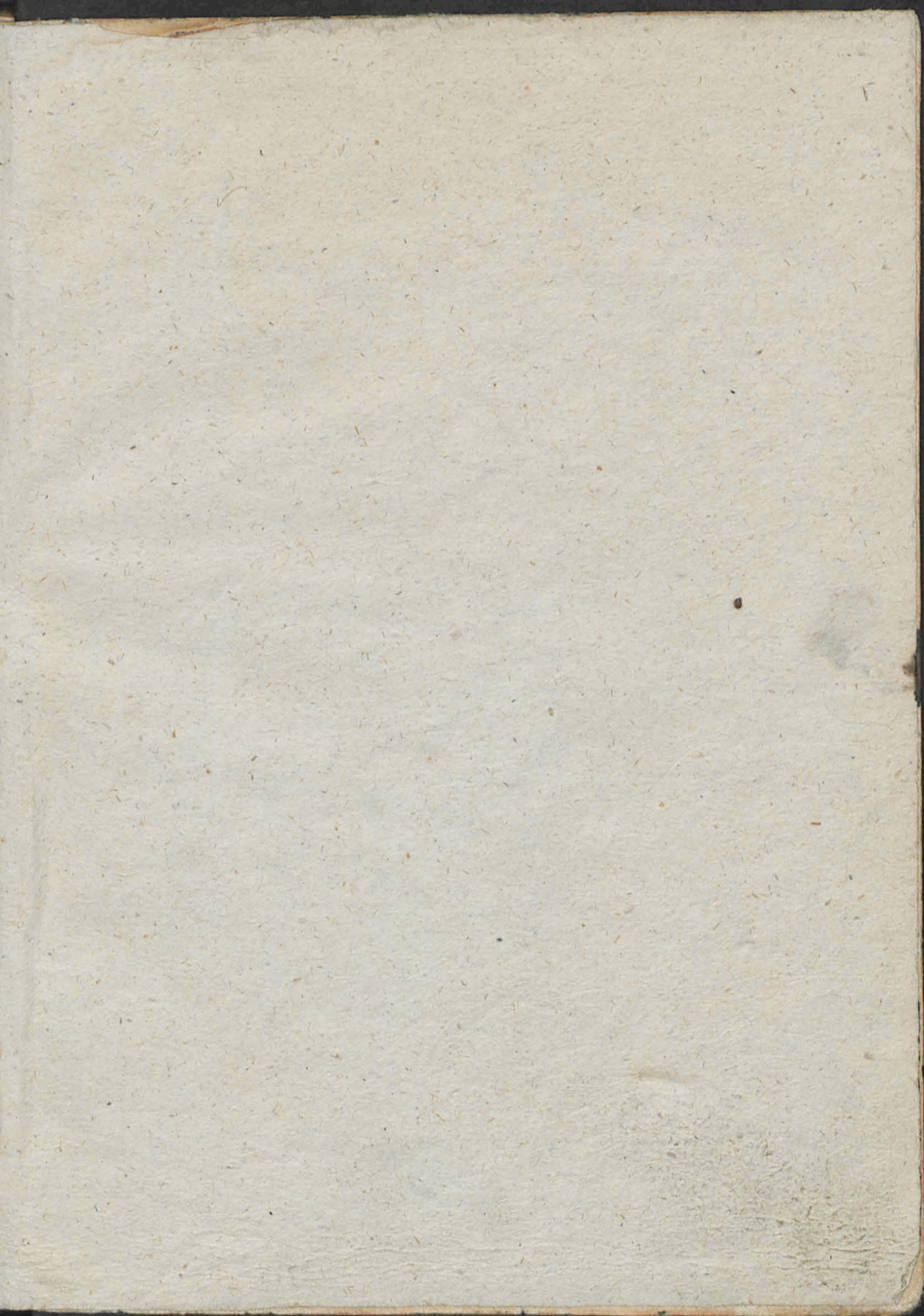

BIBLIOTEKA

Zakl. Nar. im. Ossolińskich

XVI 3059

4

P. CALLI=

MACHI EXPERIENTIS

de bello Turcis inferendo, Oratio

grauissima, ac iam tem-

poribus conue-

nientissi

ma.

ITEM EIVSDEM HISTO-
ria, de his quæ à Venetis tentata sunt, Persis
ac Tartaris contra Turcos mouendis, non so-
lum uerborum elegantia conscripta sin-
gulari, uerum etiam multis grauisi-
mis consultatiombus ad id
bellum conficiendum
referta.

Haganoæ, ex officina Seceriana. Anno

M. D. XXXIII.

Preclai Marcin kowshy

1.900

XVI Qu. 3059

ILLVSTRISSI

M O PRINCIPI DO. RVPERTHO

Palatino Rheno, utriusq; Bauariae Duci, Comiti in Veldentz, suo Clementissimo Domino, Nicolaus Gerbelius
fœlicitatem.

NGENIO SANE MAGno, magnaq; sapientia præditi fuere Philologi ueteres, qui Ianum, siue is Chaos, siue Deus aliquis extitit, bina facie finxere, a fronte altera, altera à tergo, uelut eum qui temporum, occasionũ, rerumq; præteritarũ & futurarum exactissimam tenuerit cognitionem. Vix

enim est alia potentior ad uitæ rationem obseruatio, quàm præterita simul & futura in præoptu habere & nouisse, ad eũ ut rectissime scripserit Poëta, eum ueresapere, qui ἄμα πρὸς σὺν καὶ ὀπίσω λεύσει. Quid enim per Immortalem Deum præstabilius, quid utilius humanis ingeniis indere natura potuit quàm prospicientiam, qua quidem præsentia regere & moderari, futura uel præcauere discimus, uel deligere & appetere. Hac scientia imbutos non inepte Græci, ut pleraq; omnia, πρὸς τὸ πρόμαλλον appellauere. Ea res siue consilium,

Prospicientia

*Rostro fortissimi castra ad Duceum hunc quod rem hanc signum
bene caute gant. at mady Dux rem non ignora cecidit*

EPISTOLA

iuxta omni p[ro]m[iss]o

sive prudentiam, sive ingenii solertiam nominare uolueris, in rebus mortalium prope omnibus maxime pollet, uix tamen alicubi magis, quam in re militari, negociisque bellicis. Incredibile enim dictu, in quam perniciem, in quod discrimen atque periculum, unius quandoque hominis ignauia, in gentes exercitus, imo gentem totam coniecerit, quem sane errorem cunctantis animi ratio, siue consilium potuisset emendare. Xerxes ille Persarum Rex, potentia, opibus, hominum multitudine, armorumque copia celebris, exercitum in Europam traecturus, multa per imprudentiam, multa temere conatus est, quorum postea hominem sui amantem poenitere potuit. Inter quae singulari animaduersione dignum, quod locum inter Sestum & Madytum, urbes Helleponticas, Abydo in Asia aduersum, inque mare prominentiorem, magno labore ponte iunxit, quo facilior ei expeditiorque ex Asia in Europam foret excursus. Pulchrum mehercle inuentum, sed temerarium & imprudens. Nam haud multo postea tempestas pontem utrinque laeuerat disiecit. Et quanquam incredibili labore pontem instaurauerit, tamen cum maxime ponte opus esset, utpote rege uicto atque turpiter fugiente, rursus tempestas & imbres naues nauibusque impositas trabes dissipauerant, adeo ut uix piscatoria nauis euaserit Rex, ne mini antea non formidandus. Quod si ante factum rem recta reputasset uia, intellexissetque naturae opus non passim, neque semper hominum cedere cupiditati, & sumptum & militem reseruasset ad utiliora. Idem Xerxes (libenter enim hoc exemplum humanae uidelicet stultitiae plenum usurpo) cum Atheniensibus, ob causas nescio quas, bellum illaturus esset, priusque tanti belli molem ad Asiae Principes, minime tamen illis quacumque consulissent obsecuturus, detulisset, Artabanus regis patruus, uir cordatus & singulari praeclitus sapientia, percontanti Regi Darii exemplum explanauit,

*Qualis Ingentis
in rebus mortalium
prope omnibus maxime
pollet, uix tamen alicubi
magis, quam in re militari,
negociisque bellicis.*

N V N C V P A T O R I A :

planavit, qui contra Scythas belli aleam tentarat quidem, sed admodum inauspicato, sese uero contra uiros terra, mariq; multo praestantiores Athenienses scilicet, copias educturum: non solum tam salubri consilio non gessit morem, sed etiam praclarum cōsultorem cum turpissima apud Persas contumelia ad mulieres remisit: cuius authoritati & cōsilio si rex superbissimus paruisset, tam infami ad suos fugam nunquam rediisset. Multo prouidentius apes, admiratione praecipua digna, quae cum multa habeant hominum cōtibus persimilia, ut sunt urbes, Respub. mores, & reges, si quando in pabula exundum, deserendiq; lares atq; liberi, ante profectionem exploratores suos emittunt, qui uentos, imbres, uias, deniq; aditus omnes accuratissima obseruatione explorant. Quod si missi speculatores aduersi aliquid renunciauerint, in urbibus cunctantur, consultant, prouidentq; ne quod periculum aut exitium gens tota patiatur. Tanta ne solertia, tantum prudentiae tam pusillis animantibus, & nos, quibus nihil est superbius, in tanto rerum nihil proficimus usu: Haec atq; alia secum animo uolutans Callimachus, re ipsa non nomine tantum Experiens, cum sua aetate crudelissimus ille humani generis carnifex Turca Pannonia, circaq; finitimas gentes bello attrerere aggrederetur, Christianos Principes hac Oratione instituere uoluit, quo consilio, qua spe, quibus tandem praesidiis tam truculento hosti sit occurrendum, haud dubie id quod res est cogitans, non esse sapere, id quod ante pedes est uidere, sed etiam illa quae futura sunt solerter & circūspēcte praecauere. Hanc itaq; multa bona fruge refertam Orationē, Illustris. Princeps, Magnificentiae tuae dicamus, ut per te, tuoq; auspicio reliqui uideant, quid in tam periculoso bello opus sit factum. Iam uero si ueteres scuta, thoraces, nauium rostra, arcus, sagittas, aliaq; id genus fortitudinis instrumenta tem-

*Dise ab
Apib; Re
Pax seu
Imperato*

*Callimachus
Experiens*

13.

*Dedicatio
apud quosdam
miles
vel. pph. m. r.*

*Tunc
deus*

EPIST. NVNCVPAT.

plis consecrauerunt, quid prohibet etiam T. M. ueluti ui-
uo templo hoc opusculum, tanquam militare Enchiridion
dedicare. Oblaturus eram præstantiora, si tulisset hoc uel
facultas mea, uel digniora T. M. potuissent offerri. Quid
enim nobilius, quid præstantius literis, quæ solæ immorta-
les sunt, & sublimi feriunt sydera uertice. Sis foelix Illustris-
sime Princeps. & animi nostri erga T. M. prompti-
tudinem, clementer ac placide suscipito.

Argentorati Octaua mensis

Martii. Anno

M. D. XXXIII.

P. CALLIMA=

CHI EXPERIENTIS VI.

ta ex libro 10. Trithemij de Scriptoribus
Ecclesiasticis.

HILIPPVS CALLIMACHVS,
natione Italus, patria Florentinus,
Regis Poloniae Secretarius, unde-
cunq; doctiss. Philosophus clarus,
Orator facundus, & Poëta insignis,
ac diuinarum Scripturarum non
ignarus, ingenio præstans, & diser-
tus Eloquio. Fertur multa præcla-
ra cudisse Opuscula, quibus memo-

riã sui posteris reliquit. De quarũ numero subiecta ferunt.

Opus insigne de gestis Attilae Regis impii quod. 1. præ-
notauit Attilam. lib. 1.

Historia Polonica contra Turcum. lib. 1.

De moribus Tartarorum. lib. 1.

Amorum diuerso metro. lib. 1.

Et alia complura. Viuit usq; hodie apud Regem Poloniae
maximo in precio, & uaria conscribit sub Maximiliano
Romanorum Rege, Anno domini quo hæc scripsimus,
M. CCCC. XC. Indictione duodecima.

EX LIBRO SEPTIMO

R. Volaterrani.

VLtra Vistulã Masoniae ducatus Podolia regio & Dra-
uaniza fluuius, ab eis dictus, Masouiam & Lituania
deducens ad Polonos pertinentes. Et Guesnensis & Posna-
nensis urbes in Sacro Codice conscriptæ. Ad hos Callima-

*Zu Podolem
rahza Muren
uedri Polak
9. Marusem*

VITĀ CALLIMĀCHĪ

chus Geminianensis meus familiaris penetrauit, ubi & li-
teris & ingenii solertia ex paupere diues magnopere factus,
apud eos Reges, quibus erat dilectus, ante hos
annos decessit. Hac Vola-
terranus.

AD INNOCEN

TIVM VIII. PONTIFICEM

MAX. GENVA ORTVM,

ORIVNDVMQVE, DE

BELLO TVRCISIN-

FERENDO, P.

CALLIMA-

CHIEXPE-

RIEN-

TIS

ORATIO.

I AVT HVNC LO-
cum amplissimū, quem
Deus immortalis huma-
no generi aditum ad bea-
titudinem esse uoluit, ua-
care oporteret: dum quā-
tum mortalis alicuius in-
genium ostentare se pos-
set, iactandis laudibus,

quæ ex rebus terrenis & caducis magis appa-
rent, q̄ uere sint: aut si uirtutis & meritorum
tuorum testimonium aliud grauius, sanctius
illustrius esse, uel posset, uel deberet, quam
huius sacrosancti Cardinaliū Collegij, a quo
inter tot probitatis, religionis, sanctimonix,
præclara lumina & ornamenta, tu potissime
electus, cui diuinorum omnium in terris ius

B

ORATIO CALLI.

& arbitriū recte cōmitteretur, maxima mihi suppe-
 ditaret copia efferendi ornandiq; tui, omni eo gene-
 re laudū, quæ a summi hominis dignitate, summoq;
 humanæ foelicitatis culmine proficiscuntur. Sed quo-
 niam importunum uidetur & abhorrēs huc, unde
 ad diuina & æterna iter Deus patefecit, mortaliū &
 mox periturorum afferre mentionem. Nec quicq;
 dici, excogitariue potest, quod ad merita tua efferē-
 da, nō minus sit efficax, quam iudicium de te factū
 ab his diuinarum rerum arbitris & immortalis Dei
 Consiliarijs: non cōmittam ut oblitus appaream,
 ubi & post qualem de te, & a quibus latam senten-
 tiam, uerba sunt mihi faciēda, omiffaq; tota ea ora-
 tionis parte q̄ ab alijs adhiberi cōsuevit enumeran-
 dis extollēdisq; uirtutibus ac meritis eorum, quos
 (ut tu nuper) ad summi Dei prope æquale fasti-
 gium ac maiestatem sublatos, ueneraturi aliquādo
 accessere, quantum uel ingenio, quod haud sane in
 me magnum esse constat, uel humanarum rerum
 experimento, a quo non mediocriter exercitus, con-
 sequi potero, ea tātūmodo explicare conabor, qui-
 bus in uerum ad supernam ciuitatem iter, aut agē-
 do, aut reducendo populū Dei, uocatione hac tua,
 Christianis rebus supra q̄ dici queat foelici, multo
 foelicior futura sit pontificatus administratio, cuius
 partes, admonitu saluatoris nostri, qui non solum
 uocandos conuiuas, sed etiam cōpellendos censuit,
 ego quantum pertinet ad præsentem actionem,

duas

duas omnino esse dixerim, alteram que in persuadē
 do constituit, alterā in uiribus. Sed cū supra ordinē
 supraq; authoritatem sit, differere de diuinis, id to-
 tum quod positum est in persuasiōe illis relinquo,
 quos a Deo in uniuersam terrā missos Spiritus pa-
 ractetus sublimes agit, eorumq; mentē simul & uer-
 ba æquat, cœlestibus atq; immortalibus explican-
 dis. De reliqua autem parte, in qua uires desyderan-
 tur, nō ideo dicam, quia id commodissime a me fie-
 ri posse existimem, sed quia circum terras & maria
 omnia, diu multumq; modo æqua, modo iniqua
 fortuna iactatus, si ea que de facilitate rei Christianę
 in integrū restituēdg, aut uidi, aut aliter quomodo
 cuncq; percepi, reticerem, uideri queam talentū mi-
 hi creditum ceu nequam seruus in terra oculuisse.
 Et tu, uel propter irritos conatus eorū, qui nō mul-
 to ante te sedere ad gubernacula nauigij, qđ in æter-
 nę beatitudinis portū fideles perlaturum scimus:
 uel propter implacabiles discordias, quibus Chri-
 stiani populi membra inter se tumultuant & pug-
 nant: uel propter susceptam iam pridem uulgo per-
 suasionem magnitudinis uirium aduersariorū, de-
 speratis bene gerendę rei facultatibus, possis fortal-
 se magnum licet & sublimem animū tuum submit-
 tere, & contentus ceu per manus traditarū tibi ouī-
 um numerum conseruasse, non tam contemnere q̄
 non audere, restituti atque aucti gregis decus tibi
 polliceri. Itaq; planum fiet a me prius, ordinem

B ij

Diuisione

4
 2
 3
 potius quam uires defuisse Pon. Max. si qui paulo
 ante amplitudinem ac maiestatem suam, religioni
 nostræ reddere instituerunt. Deinde dicetur, quid
 Christianorū principum concordia in utranq; par
 tem momenti afferre potuerit aut possit. Postremo
 ubi quanta sit aduersariorum potentia demonstra
 uero, conficiendæ rei facultatem, simul & facilitatē
 explicabo. Quæ dum singula discussio, non impro
 be forsā sperauerim, me benigne audiendum, nō
 quia maxīe speciosa possim dicere, sed quia Sāctiss.
 huius sedis maxime interest, mentes simul & cogita
 tiones uestras, in ea de quibus dicturus sim intēdi,
 ut amplitudo ipsius & dignitas, si fieri possit, ad
 pristinum fastigium attollatur. Dicendum est autē
 in primis, de modo atq; ordine, quem pro oportu
 nitate, uel inferēdi, uel propulsandi periculi, in acti
 one de qua loquimur, parum hæctenus seruatū
 esse proposui. Etsi intelligo quam audax & prope
 impudens promissu, & quam difficile factū sit, uel
 le ostendere expediendis rationibus, quibus sacro
 sancta & iuxta dei immortalis auctoritatem amplif
 sima Romanæ ecclesiæ Monarchia, in integrum re
 stitueretur, consiliū defuisse Pōtificibus Maximis,
 de quorū uirtute ac sapientia, Deum simul atq; ho
 mines cōsensisse apparet. Quandoquidem nec De
 us uideri potest temere, ac sine summæ uirtutis sin
 gularisq; sapientiæ delectu permisisse, ut cuiuspiam
 arbitrio committeretur, salus populi a se tantī existi
 mati,

mati, ut dum beatum illum efficeret a beatitudine sua sibi interim desciscendū putauerit. Nec credibile est homines de administratione, qua immortalitatis suæ iura & mysteria continentur credidisse, nisi illis qui propter singularem diuinamq; aliquam rerum omnium cognitionē ac prudentiam dignissimi essent, ut de summa humani generis foelicitate ius & authoritas ab immortali Deo ad ipsos transferretur. Sed quis nō æquissimis auribus accipiat, si dixerō, sublato eo magnitudinis, ut plusquam sibi ne diuinę quidem æquitati in homines licere, intuerentur, dum terras mariaq; & cuncta quę in iis sunt contemplantur, & nihil seipsis aut maius, aut sanctius in omni humana natura conspiciunt, abiectoq; uelut obsequio carnis & societate, ut oculorū sic mentis aciem in Deum conuersam tenent, quo semper dignum aliquid tanto sibi munere commisso cogitarent ac facerēt, custodiendis cōseruandisq; religiōibus, obeundistradendisq; ceremonijs, quibus sacrificia & diuini cultus tū propitiatiōes, celo hoībus patefaciendo, suū decus et pietatē retinerēt, non acerrime cogitatiōes a magnificentia tantarum tamq; sublimium rerum in humiliora hæc, & pari ac cælum et terram interuallo, inter se distantia, deflexisse. Quis enim cœlestia simul & terrena, non dicam curare, sed cogitatione atq; animo, omniū capacissimo cōplecti queat, præter diuinam illam prouidentiam, quæ uelut humanū corpus rationis ui-

gor ac nutus agitat, simul & gubernat, ita numine
 ac ui sua omnem pariter naturam moderatur ac tue
 tur. Nequaquam tamen dixerim humanæ imbecil
 litati condonandum, si quid aut cogitatiōibus suis
 inferius, aut a professione uelut abhorrēs, aut a qui
 bus intendebant seiunctius, quam sub eūdem men
 tis intuitū uenire posset, uel prætermisum, uel non
 rectissime ex natura sua extimatum sit, a prioribus
 Pon. Max. siue inter expendēdam muneris sui ma
 gnitudinē, siue inter statuendū, quantū cuiusq; me
 ritis, uel iratus foret, uel ppitius Deus: siue deniq;
 excogitandum stabiliendumue leges & præcepta,
 quæ improbos castigarent, bonos tuerentur, ad
 fictos releuarent, ad extremū omnes ad decus atq;
 honestatem hortarentur, a turpitudine autem &
 flagitio reuocarent. Quæ singula tanti sunt, ut mini
 me mirandū queat uideri, uel unum aliquid eorū,
 omneis unius hominis cogitationes a cæteris qui
 buscunq; in se auersas occupare potuisse. Nedum
 non æquissimo ferendum animo, tot simul tantisq;
 ac tam prope ad diuinæ providentiæ munus elatis
 curis humanū aliqd ingeniū nō suffecisse. Sed neq;
 phas est, neq; ego asseruerim, reliquæ mortalitatis
 cōmuni modo & mensura existimandos, ceremoni
 arū antistites, sacrorū autores, religionū magistros
 emplorū deniq; oīm præsides, accustodes. Fuit, fu
 it in illis ingeniū, sapientia, uirtus, quib. crediti sibi
 muneris amplitudinē sustinerent. Quantūcunq; a
 summi

summi Dei prouidētia & numinibus, tantū so-
 lertiam, uim, atq; acumen humanæ rationis anteces-
 sere. Atq; ideo nō sic agam, quasi parū puidērint,
 sed tanq̄ nimis multa cōsiderauerit. Nō quasi eorū
 cceptis inopia cōsiliū, sed tanq̄ abūdantia cautiōis
 obstiterit. Deniq; nō quasi aut negligētia, aut igno-
 ratione agendorū unum aliquod, cogitatiōes eorū
 fefellerit, sed tanq̄ studio & cura immodica, simul
 om̄ia moliendi, omnia prætermiserint. Videbant
 enī in ea se uersari deliberatione, quæ maiora & san-
 ctiora multo cōplecteret, q̄ sit hominū uel uita uel
 libertas. Quæ duo cū maxima sint & habeant, colla-
 ta tamen ad religionem nihil in se magni habere li-
 quet: uel quia non minus ferarū sunt quam homi-
 nis, uel quia in uniuersum pendent in fortuna. Reli-
 gio autem in animis mortalium extra fortunæ arbi-
 trium seposita, & propria est hominis, & uel sola il-
 lum distinguens a pecudibus, non modo cōiungit
 Deo, sed quadā etiā prope æqualitate beatitudinis,
 atq; immortalitatis, illi simillimum reddit. Itaq; cū
 ea foret in discrimen adducēda, nihil quod equidē
 ad tantæ rei incolumitatē facere uideretur satis, cau-
 tum satis atq; prouisum arbitrabantur. Et dum re-
 putant animo, ad hominum usum ceteras res om-
 neis, quæcūq; coelo, terra, mari continent, esse pro-
 creatas, hoīes autē formatos a Deo ppter se, ut foret
 qui eius magnitudinē agnosceret, bonitatē coleret,
 prouidentia admiraret, nihil temere aut prepropere

Hominis a Deo creati
 ut bonitatem eius colerent

agendum intelligebāt, propter quod aut homines
 ab æternæ foelicitatis itinere recto auerti possent, aut
 Deus cultu suo & uenerationi destitui, Sapienter il
 li quidem atq; ex grauitate, quæ ab ista sancta sede
 exigitur, qui nisi timide ac diffidenter in discrimen
 protrahendum putauere populum creatum, ut an
 gelorum sedes possideat, numerum compleat, soli
 tudinem frequentet, deniq; ut diuinæ beatitudinis
 particeps, gloriæ testis, æternitatis socius perseuer
 ret. Quis enim sciens, quo consilio Deus, humana
 ex seruitute populum suum eduxit, qua clementia
 seruauit in mari, nutriuit in deserto, qua sedulitate
 ad pietatem instituit atq; erudiuit, qua liberalitate
 ipsius labores compensauit, & tandem quo precio
 a squalore ac tenebris æternæ mortis redemit, non
 heletet, non horreat, non contremiscat, cum sibi id
 discrimen sentiat ad eundem, a quo tam diligens, et
 perpetua Dei cura, & tam propensa in populum su
 um charitas, in irritū conuerti queat? Licuerit itaq;
 illis in re tanta & tam ancipiti per omnia discurrere,
 omnia implorare, omnia conari, in quibus aliquod
 momentum fore, ad id quod intendebant arbitra
 bantur. Et dum non quantum oportebat, sed quan
 tum metuebant, moliuntur, in ipso conatu defecis
 se. Quod si non tam eius, de quo fuerat decertan
 dum, quā certaminis magnitudinem expēdissent,
 facile id, quod te facturum arbitror, ab Europæ cer
 uicibus impiorum iugum excussissent. Nec enim
 aduer

aduersariorum uires, de quibus paulo post dicam, tales aut sunt, aut fuere aliquādo, ut totius rei Christianæ opib. occurri eis oportuerit. Neq; adeo in animis fidelium refrigit pietas & religio, q̄ pro rei bene gerēde oportunitate nō satis multi fuerint semp affuturi, si priores Pontifices Maximi, uires nō ad opinionem suam, sed ad belli necessitatē comparare instituisent. Sed dum plus quam satis sit, prospiciunt, metuunt, cauent, dū consultant, & singula metiuntur, ac minora ducunt, quam ut sustinerent eam belli molem, quam animis suis præfigurabāt, uel in ipso aggrediendæ rei aditu, uel in cogitatione, prius quam, quo instituerant apparatu, se mouerent, defecere. Solus quodcum bona cæterorum uenia dixisse liceat, solus inquā Pius secundus, neq; plus quam oportebat metuit, neq; plus fuerat ausurus, si Deus immortalis, aut illius effœtis iam uiribus non pepercisset, aut quam ille prærepturus erat palmam, tibi non reseruasset. Conatus tamē atq; institutum suum omnium est laude ac favore prosequendum. Nihil enim in eo non mirabili quadam & singulari prudentia constitutum. Nihil non summo ac propediuino ingenio administratum. Nihil deniq; non maximo ac præsentissimo animo susceptum. Fuit enim, quod omnes scimus, in ipso acumē ingenij a natura singulare, quod postea egregia doctrina, & maximarū rerum in omni uita experimentum, eo magnitudinis ppagauerat, ut omnia posset,

Commenda-
tio Pij Papæ. *Silmy*

omnia auderet, omnia perficeret. Facile itaq; pr o
 spexit ueram gerendæ rei rationem, & prospectam
 ita exequabatur, ut nō plures in bellum educeret,
 quam satis foret ad consequendam uictoriam. Cæ
 teri, ut qui non suas, non hostium uires, non cogen
 di, alendi, conseruandi exercitus facultates, nō loco
 rū interualla, nō terræ, non maris discrimina, sed id
 tantūmodo p quo metuebant cōsiderarēt, neq; or
 dinem, neq; modū cōsilijs suis expediēdis adhibere
 potuerūt. Atqui tota, non modo gerendi, uerū etiā
 cōficiendi belli, ratio, in eo cōsistit, ut nihil omnino
 supra, q̄ rerū, temporū, locorū, natura uel postulat,
 uel latura sit, moliamur. Qua cōsideratiōe omīssa,
 nihil, quod quidē efficax futurū sit in bellicis actio
 nibus, uel aggredi, uel tractari, uel deniq; expediri
 potest, At si neq; in timendo, neq; in moliendo mo
 dum excessissent, sed neq; in superuacua omniū po
 tentiarū coitione, inanem operam impendissent, sa
 tis profecto fuit semper, & nunc est uirium, faculta
 tumq; ad eum hostem exterminandum, qui aliena
 magis opinione q̄ suis uiribus, tam diu, iam non so
 lum oppugnat impune, Ciuitatem Dei, sed in illius
 etiam parte maxima & florentissima, capta ab se &
 possessa, per calamitatem & dedecus religionis no
 stræ, immanissimam tyrannidem exercet. Sed quo
 niam nihil æque illos abduxit, a uera uia expediē
 di quod intendebant, quam cogitatio et cura pacan
 di inter se Christianas opes; sequitur id, quod secū
 do loco

*Conclusio
 primi diuisti
 onis mēbri.*

do loco me facturum proposui, ut de ea re quædã p
 tēporis & loci oportunitate explicētur. Non nega
 uerim sane magnū ac præcipuum quoddam funda
 mentum, seu potius uim totam & rationem, nostre
 religionis conseruandę, in eo consistere, ut Christi
 anorum omnium Principum ac Regum consilia &
 facultates mutuo inter se quadam germana & uelut
 indissolubili charitate consentiāt: idq; esse ordinis,
 auctoritatis, professionis tuę munus & proprium
 & legitimū. Sed ut nihil, aut firmitus, aut efficacius
 ad eā rem dici excogitariue possit, ita nihil factu est
 difficilius. Quis enim ceu diuinus intellectus, qui
 quomodo tam dispares, atq; adeo inter se discor
 dantes naturas confociaret, pariter & connecteret,
 adinuenit? ut hanc quam intuemur, admiramurq;
 pulchritudinē ac soliditatem mundo cum creatis,
 attribueret. Ita uoluntates tam multorum Regum,
 Principum, nationum, gentium, ac populorum
 habitu, lingua, moribus, institutis non minus in
 ter se q̄ locis distantium simul conciliauerit, ut idem
 omnes sentiant, cupiant, agant. Licet em̄ nihil sit
 de quo sæpius cogitare, diligentius agere, pertinati
 us contendere, debeamus, quam de immortalita
 tis nostre ratiōe ac mysterio, et religiōis uis quædam
 et tacitus consensus Christianorum omniū mentes
 impleat, ac possideat, quasi diuinū numen per uni
 uersam naturā infusum, exindeq; facilitas, simul &
 oportunitas appareat cōcilian dis uolūtatib; ad eam

Secundum
 Diuisionis me
 brum.

Insuper
 Operatio eius
 in hanc
 in v. m.

Quod con
 cordia factū
 difficultis. *Hic p
 etur illi*
Tabula Belli
Superior in Lan
diu. p. s.
lib.

ORATIO CALLI.

rem paribus omnium uiribus defendendam, de qua par sit apud omnes studium & cogitatio: tamen nescio, quod sine inuidia dictum uelim, quomodo plura quotidie & sublimiora intelligentes, simul & tradentes de religione, ad eius tamen opera exequenda non adeo uidentur alacres & prompti, ac fuere maiores nostri, in prisco illo et rudi fidei consensu. Sed neque ob id, quod propter eundem bonorum ac malorum finem, Christianis in uniuersum propositum, ex quo omnes periculum urgere apparet, credi oportet, facile omnes ad pariter resistendum accessuros. Nam utcumque publice tantumdem Christianorum omnium interesse uideatur, religionem nostram saluam esse: quia tamen non eisdem humani ac diuini iuris uinculis inter se omnes continentur, multaque multorum priuatae rationes, aliae alios in diuersum trahunt, non modo difficile, uerum etiam impossibile est, quod ad unam aliquam conseruandae religionis actionem, simul uniuersorum consilia & uires acclinentur & consentiant. Non enim ut in re humana, ex magnitudine publica priuatim cuiusque splendor, opes, authoritas, accumulatur: ita & in diuinis decus, magnitudo, dignitas, singulorum, ex publica religionis amplitudine, consistit. Sed quisque priuatim sibi formatur, sibi crescit, sibi decus parit & dignitatem. Neca religionis illustratur maiestate, sed illam uirtute sua, sanctimonia, probitate maxime illustrat & tuetur, Quae dum subeunt eorum men-

tes, qui simul ad rem gerendam sunt cōciliandi, nō facile sinunt, ut Christianæ Reipub. defensio, eadē concordia suscipiatur, qua defenditur a suis una aliqua ciuitas, in qua nisi ex incolumitate publicarum rationum, priuatim nemo non modo eminere, sed nec quidem esse potest. Id sane maximum & ad cōmunicandas defensionis partes uehemētissimum, quod potentiarum omnium quocunq; nomine appellentur, maiestas et fastigiū, mutuo quodam ueluti fulcimento inter se sustinentur, ac sustinent, a quo si parum, ceu conuiuentes recedant, tanquam contigua & simul connexa ædificia, ab unius incendio periclitantur omnia, & si non succurritur absumentur. Ita propagatione quadam uehementiæ, cū quod impellit semper multiplicetur, & crescat unius alicuius potentia ruina, labefactantur reliquæ, ac demū obruuntur. Quæ discriminis societatis iure ac merito excitatura omneis uidet, ad mutuam communemq; defensionem. Sed ut cantus cōsistit quodam temperamento & mensura diuersarū uocum, quarum sine totius discrepantia, nullam ne tantillū quidem possis, aut eleuare, aut deprimere, nisi & reliquas correspondentis numeri, dimensione modereris. Nec ad harmoniam facit neruorum ad communem pulsum resonantia, sed cuiusuis nerui certa uel intensio uel remissio. Sic in ea quam dixi potentiarum alterius ex altera dependentia. Inest quidē necessitas conseruandi ac sustinendi se mu-

Simile:

*Legat
attent
ad. Apud
Jo. B.*

ORATIO CALLI.

cito, ceterum non minus cuiusq; interest, quo in sta-
 tu reliquæ conseruentur, ne si una aliqua paululum
 uel depressa fuerit, uel sublata, tēperamētum illud,
 quo omnes conseruantur, corrumpatur. Quamob-
 rem quis est, qui aut inuenire, aut postquam inue-
 nit, psuadere queat, quo pacto, uel gerēdis rebus,
 uel uictoria perfruenda, nemo quicq; ad se pertine-
 re putet? Vel quod belli premium, qua uel ratione
 expetatur? uel quibus in locis, & quo sit cum hoste
 congregiendum, quandoquidem alij mari, alij ue-
 ro terra sunt potentiores, omnesq; diuersa ratio-
 ne; quippe quod propter nauigiorum uelo, aut re-
 mis agendorum uarietatem, non pauciora pugna-
 narum genera in mari uersantur, quam in terra,
 ubi nonnulli equitatu, nonnulli peditibus, qui-
 dam ex insidijs, multi in aperto, tum melius, tum
 acrius pugnant. Et ut omittam inæqualitatē disci-
 minū, si uinci contingeret, q̄ humana ratio, seu po-
 tius quis diuinus intellectus credi potest, sic inter
 omnes uictoriæ fructum dispensaturus, ut nihil
 cuiquam accrescat, ex quo periculum reliquis sub-
 inde immineat? Distrahuntur his cogitationibus
 animi, & quisq; rebus suis magis quam alienis in-
 tentus, mauult solus per discordiam, ceu priuatim,
 tutus esse, quam in concordia cum omnibus peri-
 ditari, Et ut uera salutariaq; sint, quæ de religionis
 necessitate, inter Christianos ubiq; prædicantur,
 non tamen in animos descendunt, obseratis iam
 pridem

DE BELLO TVR.

pridem prope omnium auribus, uel timore amittē
 di sua, uel cupiditate retinendi aliena, pseueraturq;
 ultro in ea discordia, quam quisq; cogitat sibi oportunam. Sed ut cæteris in nationibus & gentibus,
 aut consilio, aut necessitate humana, eam rerumq;
 & animorum dissensionem retineri, ita fatale malum Italiae esse crediderim. Si enim terra omnium terrarum potentissima, maximeq; excellens, armis, equis, uiris, & in qua id, quod lōge his maius ac prestantabilius, homines ingenio, uirtute, ratione, prope ad coelestes intelligentias accedunt, concors in se esset & consentiens, omitto quod nullis humanarum rerū terminis contineri posset, q; nihil usquam magnitudini ac dignitati suæ satis esse arbitraretur, q; ubiq; omnia in terris uexaret, aggredetur, expugnaret, coelum ipsum minime intentatum relinqueret. Et profecto in tanta ingeniorū, artium, machinationū subtilitate ac ratione, suspicari queat, si perocium liceret & securitatem, inuenturam quomodo mortalitati illuc ascensum patefaceret, eamq; ob rem adeo immensis oportunitatib; facultatibus molendi atque efficiendi, adeo ingenti subtilitati, cogitandi & assequendi, supra uires, supra humanum intellectum insitam esse a natura discordiam, non illam quidem acerbissimam & cruentam, ut se mutuo implacabilibus armis atque odio conficerent, sed tractabilem, ac prope nihil ultra, quam de humanis ciuilitate sollicitam, ne quid quod

Italiae discordia.

Italorum commendatio.

Discordia a natura.

ORATIO CALLI.

supra mortalitatem esset, uel agi, uel inueniri in qui-
 ete ac pace contingeret. Sed esto, sit in promptu ra-
 tio, & temperamentū, componendis simul tam di-
 uersis oportunitatibus rerum atq; hominum. Sit
 idem in nobis, qui in maioribus nostris religionis
 ardor atq; cura, sit cuiusq; animo penitus infixum,
 sua minime ab aliorum Christianorum commodis
 separari posse, & diuisim quenc; totum ex religio-
 nis maiestate pendere: preterea, sublato respectu ali-
 cuius potentiae in aliorum perniciem agenda: con-
 stet de aequalitate laborum simul & premiorum ge-
 rēdis rebus: nulla deniq; uel humana uel diuina ne-
 cessitas, cōciliandis simul Christianorum omnium
 animis & uolūtatibus aduersetur, multa tamen ad
 huc ui & natura sua inexplicabilia supererūt. Quo-
 modo enim constabit quo quisq; tempore mouere
 debeat? Si enim id quod maxime necessarium uide-
 tur, simul omnis in uere producendi, ante omnia
 propter locorum distantiam, cogentur pleriq; in ip-
 so rigore hyemis iter facere, tantaq; hominū simul
 & iumentorum tæxatione conuenire, ut gerendo
 subinde bello, nullum in se momentum uideantur
 habituri. Sed psuadeamus nobis id, quod ego nō
 solum non impugno, uerum etiam constantissime
 asseuero, Deum affuturum religionis causae, piosq;
suorum conatus per aspera omnia & difficilia expe-
diturum: concedamus tantum maris, tam procello-
si, tam uarie insulis, uadis, scopulis impliciti, scelici-
 ter

DE BELLO TVR.

ter difficiliori anni tempestate, enauigaturos uel Noruegios, Dacos, Suetios, ab Glaciali usq; Oceano, uel Britannos ex altero pene orbe, Hispanos autem a Gadibus, ultimisq; terrarū marginibus emensos tot flumina, mōtes, saltus, præter naturales gurgitum, cauitium, solitudinū difficultates, etiam glacie ac niuibus impeditos, tam integris uiribus atq; animis, quā uolumus peruenturos aliquando quocunq; aduocabuntur. Eadem stet de Gallis ac Germanis persuasio, nihil aut insuperabile, aut inuium conuēturis obsistat. Quæ demum regio tantæ multitudini commode accipiendæ assignabitur, quibus itineribus postea progredi? quo ah com meatu posse existimamus? quam deniq; rationem alicuius ordinis, aut disciplinæ militaris sperare audemus, in tam uaria & multiplici cogitationum, studiorū, linguarū ac morū diuersitate? Quod si diuisis copijs, hæc omnia industria, consilio, uirtute, autoritate Ducum, facile expediri posse dicātur, illud certē nō modo difficile, uerum etiam impossibile uidetur, inter tot Principes ac Reges, genere, magnitudine animi, uirtute, rebus gestis clarissimos, neminem fore omnino, qui ad alium quæmpiam summam rerum abs se transferri minime inique ferat. Non enī si in pace atq; otio quidam dignitatum atq; honorum gradus obseruantur, credere oportet, in bello etiā et gerendis rebus, eundem ordinem ualiturum. Vt enim quisq; ad militiae labores impiger, ad pericula

Noruegij.
Daci.
Succi.
Britanni.
Hispani.

Galli.
Germani.

*Quis huc
sententia
ad hunc in
pens ha
Ceter*

ORATIO CALLI.

fortis, ad disciplinam peritus, ad consilia prudens,
 ad fortunā foelix, ita maxime & uult & debet in bel-
 lo eminere, ubi nulla, aut opum, aut dignitatis, aut
 potentiae existimatio, sed animi tantummodo spe-
 ctantur, muneribus obeūdis, industria et solertia,
 indignantq; fortes atq; impigri sui non simillimis
 parere. Ceu em̄ foelicitas humana habet natura sua
 elatum in se quiddam atq; insolens, ita etiam uir
 tus contumax est, Nec facile flectitur, ut deterioris
 imperium patiatur. Ex quibus colligitur superua-
 cuam curam sibi assumplisse, qui de conciliandis si-
 mul Christianis omnibus aliquando agitauere,
 seu, quia tot pariter animorum ac rerum omnium
 discrepantias impossibile concordare, seu, quia
 ratio explicari non potest, quibus demum faculta-
 tibus, aut substineri, aut tractari concordēs que-
 ant. Melius itaq; qui aut cum paucis, aut soli-
 actionē, de qua loquimur, susceperē. Cuius rei, ut
 uetustiora omittam, locupletissimus testis est, tua in-
 elita ciuitas. Quippe, quod nullis externis auxilijs
 suffulta, suis opibus, suis uiribus, suis auspicijs, sua
 deniq; uirtute, consilio, magnitudine animi, ubiq;
 in toto orbe, maximas res, ut splēdidissimas, nō mi-
 nus foelicitē, q̄ fortiter sepe gessit, pro religione no-
 stra, uel cōseruāda, uel augenda. Nec est uspiam re-
 gnum aliquod, aut Respublica, de qua plura & ma-
 iora in hanc sententiā cōmemorari queant, uel ter-
 ra uel mari gesta, prāter hanc urbē ad omne genus
 magni

Similitudo.

*Etiam in
 virtute con-
 tumacia*

*Conclu-
 dit*

*Etiam
 et in
 plurimis
 peccant*

*Quod con-
 cordia super
 uacua.*

De di. ad

*Gen. 11.
 13*

magnitudinis, excellentiæ, dignitatis a natura productam. Quæ tamē ipsa, neq; adeo atq; tua ciuitas, longe colonias a se misit, neq; præter bella de imperio et gloria gesta tã late religiõis causa, pro sacris, pro templis, pro numinibus suis arma circumtulit. Quandoquidem quo Romanorum nomine tantummodo peruenit. Maiores tui ad Tanaim usq; florentissimis colonijs imperium suum propagaue uere. Nec est aliquod genus hominum, Christianis insensum rebus in Africa, in Asia, in Europa, cum quo non solum de amplitudine sua, sed de professione nostræ iure atq; authoritate conseruanda solliciti nõ sæpius decertauerint. Verum huius aut temporis, aut actionis, nõ est illor; bella, uictorias, triumphos enumerare, nec eam ob rem mentio hæc illata, sed ut planũ freret, nõ magnopere laborandũ de uniuersali Christianorum concordia, ad id bellũ instruendũ, quod una ciuitas cum uoluit adorna uit, gessit, confecit. Possem ad hæc, licet nõ adeo præ clara et magna, tamē multa et egregia eiusdẽ generis recensere de Pifarum urbe, qua quidẽ sane nescio,

Pifarũ urbs.

Conclusio.

tum Principum magnorum ac Regum exempla, quibus colligeretur, neq; eam, quæ inter Christianos est, discordiã obfuisse aliquando Religionis defensionì, cum una aliqua potentia, uel pauca simul eam suscipere uoluere. Neq; aut melius, aut efficacius rem geri a Christianis posse, quã si abiecta cura conciliandi uniuersos, illi tantũmodo aduocentur, qui ad bellum facile cõuenire, commode produci, diu perseverare, ac fortissime pugnare possint & uelint. Sed planius hæc propemodum liquent, q̃ aut longiori oratione, aut pluribus exemplis sint cõfirmanda. Atq; adeo a nostris transeo ad uires aduersariorũ, quos merito quidẽ ac iure timeri posse apparet, cum sint locis inenarrabiles, multitudine infiniti, diuitiarum fama nulli Christianorum Principum cõparandi: non tamen pro ut quisq; inter eos his omnibus em̃nere uidetur, ita etiam ordine de singulis disputabo. Vt cuncq; enim regionibus ac situ non minus inter se, quam orbis terrarum diuersissime partes, ad ortum solis, ad occasum, ad meridiem, ad septentrionem dispersi ac separati innumerabilibus populis habitabilem fere uniuersam terram frequentent, eodem tamen & armorum & militaris disciplinæ genere propemodum omnes uti non ignoramus. Et quicquid, quod quidẽ rem bellicam contingat, præter multitudinẽ de uno aliquo memoratur, ad alios quoq; facile transferri potest. Eamq; ob rẽ satis constabit, quid de reliquis eiusdẽ

Vires & factus hostiũ

notæ

notæ hostibus intelligi oporteat, si de Turco dixerō, a quo oppugnandorum aliorum nō initium solum, uerum etiam oportunitas uidetur capienda, & quem imperij rerum gestarū, opum uulgata magnitudo, præterea uicinitas, longe ante omnes metuendum, minimeq; superabilē iam pridē fere omnibus persuasere. Nec sane præter causam, quando quidem constat eum multa simul regnā possidere, cum quorum singulis, Romana olim potentissima Respublica diu ancipiterq; luctata, non prius in potestatem suam redegit, quam conficiendis bellis destinauit illuc, in uisitata & noua consilij ratiōe, Imperatores ac Legatos, qui essent excellētia uirtutis, singularitate prudentiæ, magnitudine animi, auctoritate rerum gestarum, omnium florētissimi. Et sane si ea quæ commemorantur fuisse aliquando, esset et nūc urbium, populorum, nationum multitudo in Ponto & Bithinia, in Capadocia, in Armenia, in Troade, in Pamphilia, in Cilicia, & ut trans Hellespontum simul omnia breuiter complectar, in toto eo tractu, qui a Colchide ad Syriam cis Euphraten cōtinetur. Præterea in Thracia, Macedonia, Misia, Achaia, Pelopōneso, cæterisque regionibus, quæ ab illo in Europa possident. Nec ab re fuisset omnino eorum cogitatio & cura, qui uniuersas Christiani nominis uires, congregare contra illū instituerant. Neq; forsan esset nobis ab eo instituto, si p̄fici posset desciscendum, Sed nō ex ea quæ olim fuit, sed ex

*Minor nunc
q̄ olim popu-
lorum multi-
tudo.*

*Pontus.
Bithinia.*

ORATIO CALLI:

hac quæ nunc est rerum atq; hominum conditiõe,
 quid Turcus omnino possit, quæue illius facultates,
 & quantum timeri oporteat, animaduertendū.
 Prouinciarum enim & regnorū, quæ modo nomi-
 nauī, tanta ubiq; uastitas & solitudo, quod exinde
 rerū quas gestas legimus, fides omnino iam perijt,
 nedū magni alicuius belli, aut propulsandi spem,
 aut inferendi audaciam quantulamcunq; possint
 excitare. Ac si quis, ueluti nos paulo ante, ea loca p-
 lustrat oculis, quærīt in Troade ac Phrygia, uel cō-
 tra quos mille Græcorū naues, & tot Reges ac Du-
 ces maxime coniurauerant, uel qui totius Græciæ
 tantū conatū, & tanti belli molem in annū usq; deci-
 mum extraxere. Nec uerisimile putat solertissimū
 Ducē Hannibalē credidisse illis in regiōibus ac gen-
 tibus fore aliquid momenti, contra eam potentiā,
 cui se duce Carthagenensium, florentissimas opes
 succumbuisse uideant, miraturq; quid aut in Pon-
 to fuerit, quod nisi ab omnīū bellorū, tunc uictore
 Pompeio, Populus Ro. expugnari posse desperas-
 set, aut in Asia quod sine Scipione tertiæ partis or-
 bis domitore, frangi, debilitariq; nequiret. Nam
 Romanā rem esse unius alicuius anguli earū solitu-
 dinum locupletatam, quilibet pro ridiculo asperna-
 tur. Iam uero Macedonū res, quas nisi fabulas exi-
 stimat, nullū in Macedonia uidens, illius quæ olim
 fuisse commemorat magnitudinis, monumentum,
 ut sileam de feritate, ac numero Thracum in bellis,
 quorū

Solitudo in
 Turcis re-
 gionibus.

Callimachus
 in Græcia et
 Asia.
 Troas.
 Phrygia.

Macedones.

Thracas.

DE BELLO TVR.

quorum ne trestigium quidem aliquod in Thracia
 reperitur. Sed ne abutar patientia tua, om̄ibus que
 in hanc sentētiā dici possent, audiendis, tria sunt
 ex quibus elici solet, quæ sit potentia imperij alicu-
 ius, armorum atque hominum multitudo, diuitiæ,
 res gestæ: quæ quidem pro locorum uarietate, atq̄
 amplitudine fortasse apud alios quosdam Christia-
 ni nominis hostes, non usquequaq̄ contemnenda
 uideantur. Sed qualia re uera sint apud Turcum, in-
 spiciamus. Nam si ad opinionem referatur, omnia
 pro maximis habenda esse intelligo. Itaq̄ de homi-
 num copia licet ex mentione, quæ apud scriptores
 inuenitur, de celebritate urbium populorumq̄ fre-
 quentia illis in regionibus, de quibus modo loque-
 bar, planū sit tantā fuisse illic hominū multitudinē,
 tantā linguarū uarietatē, quod in uno Ponticis, ad
 iacentibusq̄ nationibus emporio, Dioscuriadges
 centū & uiginti interpretibus gerebant. Consterq̄
 Mitridatem, cuius regnū si ambitu & spacio suo cū
 imperio Turci conferatur, minima quædam parti-
 cula inuenietur, uiginti & duas linguarum differen-
 tias, intra fines suos habuisse. Licet præter ea bella
 quæ Turcus gessisse, aut gerere auditur, cum sine
 maximis copijs, nec suscipi, nec sustineri, nec con-
 fici potuisse, aut posse uideantur, ingentis alicuius
 multitudinis opinionem, in animis pene omni-
 um suscitent, tamen sic habeto. In totius Asiæ
 magna quidem illa, & Latinis ac Græcis literis:

Subdiuisio.

Dioscurias.

Mitridates.

iuxta celebrata portione, quā Turcus habet, in qua complectebatur olim non solum quam modo dixi gentium ac linguarū diuersitas, sed multa simul regna, maxima, potētissima, nec minus quā Pontus multitudine hominum ac uarietate urbium celeberrima, hodie nulli usquam indiginæ, nulli prisca cultores inueniuntur, sed per totum longe lateq; patens terrarum spacium tot urbibus, tot populis, tot regnis prius indyctum, unica Turcorum nunc lingua & natio dispersa, quæ quam modica sit atq; infrequens, facile sit ex eo coniectari, quod ab tam exiguis obscurisq; profecta originibus, ut in tanta nouitate propemodum ignoretur. Nec est ab Asiæ prope solitudine multum dispar status regionum, quæ Christianis adēptæ sunt in Europa. Nam præter peregrinos translaticios ex Asia Turcos, haud sane multos respectu magnitudinis fame, pauci omnino illic Græci, & longe pauciores Bulgari, nec maiori numero Bosphinenses, Serui, Epyrotæ, omnesq; agricolationi, aut simili necessitati intenti, et in occasionem paratissimi, si queant ab se iugum depellere seruitutis. Quod si ad probandam Turcorum paucitatem, primordiorum obscuritas non satis efficax putatur, propterea quod maiora gessisse uidentur, quam quæ parua manu expediuntur, ut sileam q; eorum nihil, aut armis suis, aut uiribus efficere, & quod omnia debent partim perfidiæ, partim ignauitæ illorum quos uicisse creduntur, repetamus ani-

mo non

Turcorum
natio.

Græci.
Bulgari.
Bosphinenses.
Serui.
Epyrotæ.

mo, non strages pestilentiaë, quæ inter eos singulis annis, prope ad internitionem omnium grassatur, non maximas clades uetustioris cuiusquam belli, sed recetiores & quas tantummodo nostris temporibus accepere. Quæ plane docent, quod si nõ a tam modicis ac prope nullis initijs, sed pro ut est in fabulis de Aeaco & Cadmo, si ui aliqua cœlesti & numine, nec semel, aut ex formicis facti, aut ex terra orti, sed quotidie fierent, uel orirentur, maiori etiam frequentia & copia, quam formicæ & fruges omnes, tamen tam sæpe, tam multis in locis, tam ingentibus cladibus celsos audiuius, ut nihil omnino magnũ de ipsorũ numero credi iam oporteat. Vt enim preteream res a Diuo Vladislao, Poloniae atq; Hungariae rege gestas, quas in historia, quæ a nobis de illo ædita est, explicauimus, quæ adeo innumerabilis, adeo infinita multitudo, dici, fingi, excogitari ue potest, quam non penitus exhauserint crebræ ac maximæ uictoriae. Huniadiani, omnis memoriae, omniumq; ætatum Ducis celeberrimi. Cui cum Hungariae præesset, ne nomẽ Turcicum funditus deleret, ideo fata se opposuisse crediderim, ut esset, in qd' inclyti filij sui Mathiaë regis diuina uirtus, incredibilis animi magnitudo, singularisq; & admiranda in rebus omnibus prouidentia simul & scelicitas, uim suam & fortunam, Christianis rebus cõseruandis, exerceret. Quod si quoties in Europa uicti, fusi, celsi a magno etiam illo Epyrota Scandrabeo, neca mi-

Cadmus

Vladislaus
Rex.Historia Cal
limachi.Ingēs ubiq;
Turcorũ nu-
merus casus
Huniadiano

Mathias rex

Scandrabeo

Dracula.

Vsoncassanus.

Soltanus.

Carmanus.

Candelorum.

1487

Constantinopolis.

Callimachus.

Constantinopolis.

Callimachus in Asia.

nori, aut uiro, aut Impatore Dracula Valacho. Præterea, si omnes Venetorum mari aut terra de Turcis partas uictorias profequi uelim, quis est subinde crediturus, tam multis magnisque stragibus, unum aliquem superuisse gerendis bellis in Asia: ubi inire non est, quam multos paulo ante Vsoncassanus in Mesopotamia, et nup Soltanus in Syria trucidauerit: præter absumptos ferro, fame, siti, cæterisque humanis necessitatibus, contra Carmanum in Cilicia, sub Fauro, et ad Candelorum, unde exangues & semimortuæ, copiarum reliquæ, cum reportarentur, eram ego Constantinopoli, & puduit me Christianam magnitudinem, eum sibi hostem intolerabilem persuasisse, quem regionis paulo asperioris, modica quædam incommoda fregisse, penesque ad interitionem multasse, uidebam. Prætereo strages in mari acceptas, & cum hominibus simul naues eorum non pauciores a piratis captas, quàm ab illis, quibus eum bella gessere, tum pene classes totas. uel rei maritimæ insolentia atque inscicia, uel tempestatibus absumptas. Quid enim attinet maritimas afferre clades, extenuanda multitudine illorum, quos incredibile si penitus, tam multos in rerum natura fuisse, quàm multi terrestribus præliis interiere. Quippe quod tot in Europa, tot in Asia cecidisse scimus, quod mutuo utrinque fides prope abrogatur. Nec iam quærendum, quo sint numero, sed nunquid aliqui supersint dubitandum. Eram in Asia multo antequam contra Sol-

DE BELLO TVR.

tanum infœliciter est pugnatū a Turcis, & iam tū illic, præter haud sane multos, pro locorum natura & magnitudine, agrestes ac negociatores, tanta ubiq; hominum penuria, ut passim desperaret, resisti posse, si ut fama erat, Vsoncassanus tunc in Pontū & Bithiniam irrupisset. Quā solitudinē quantū subinde auctam credi oportet, post tot & tam maximas strages, a Soltano acceptas, in quib. nō solū militare hominū genus, sed ex agris quātulacūq; fuit in militiā coacta multitudo et negociatores etiā periere. Vidi etiam lōge antea, et nuper quoq;, q̄ inanis et uacua sit Turcis Europa. Nam rei Valachicæ restituendæ causa & conseruandæ, a Serenissimo Rege Poloniæ ad Turcū legatus, maritima oīa inferioris Misicæ ac Thraciæ, dū prætergredior, mediterranea uero ad Macedoniam usq; et superiorē Mysiam inter redeū dum perlustravi, nullus usq; locus munitus, nulla urbs, nullū oppidū sic situm, ut eius conditores alicuius unquam belli affuturi, uel minimam cogitationem uideantur habuisse. Nec aliud rerum omnium ubique squalor & uastitas, quam diuturnū atq; acerrimum bellū, in quibus uersatur locis, post se relinquit. Hominū uero oīs generis tanta raritas, ut ad nullū auidius spectaculū accurrāt, q̄ ad hoīes cōtuendos. Cum enim propter regiam dignitatē paulo frequentiori septus comitatu prætergrederer, euguriolis suis omnis ætas atque sexus uisendi studio uias possidebat. In quo concursu mirabar ego

*Callimachus
legatus ad
Turcum.*

Nota, solitudinē per uniuersam Mysiam, Thraciā Macedoniā, ac ipsam Cōnstantinopolim.

non solum paucitatem gentis, sed squalorem et fordes, cum uiderētur, non ex familiari lare, sed ex profunda caligine teterissimi alicuius carceris, cum ferali habitu, exesos macie uultus, & præmortua mēbra, uix ad cōspectum lucis proferre, et iam pridem malis suis sic affecti, ut miseratione potius prosequēdi, quam armis oppugnandi uiderentur. Itaq; festinabat animus ad reuiscendam Constantinopolim, quo, ut populus amplitudini urbis adæquaretur, sciebam paulo ante toties tanquam affatim, iussu Turci, ex omnibus quas habet regiōibus homines commigrasse, ut etiam si bellū per ea loca defuisset, tamen adeo frequens & copiosa demigratio ex agris & oppidis, solitudinem passim fuerit relictura. Præfigurabam enim mihi, uim tantam me illic hominū inuenturum, quanta in colēdis tam longe lateq; partibus terris prius suffecisset. Succurrebat & Iudeorum multitudo, quos superstitio & nouarum rerum cupido, quibus præter omnes alias gens illa conflictatur, ex uniuerso orbe illuc ferebant attraxisse. Sed & nullus per id tempus uspiam Turcorum erat exercitus, opinariq; par erat etiam turbam omnem militarem esse ad Dominū congregatam. Hic iam nō dicam, ubi ad locum perueni, expectatione me omnino frustratū, & qua toto itinere illic quoq; solitudine exceptū, fateor hominum plus aliquanto, quam in uia inuenisse, sed ubiq; per urbē prope idem atq; inter proficiscēdum uideram, Squalor uelutis

*Constantino-
polis.*

Iudei.

uestis apud omnes, tum situs ac macies oris, & totius corporis inanitas. In uestibulo tantū curiæ, quo ad augendam multitudinis speciem, artifices etiam ex officinis & stationibus suis coacti, luculētior paulo uestitus, uerum numerus gentis nequaquam aut famę, aut opinioni correspondens. Sed, ex quo apparet Turcorum res, non hominum multitudine, sed errore, ac uana Christianorum persuasione consistere, æque ut gentis paucitas cōtemnenda, ita arma apud eos, aut nulla, aut ridicula. De quibus ne peruulgata queq̃, ac nota recenseam, transeo nō ferro ductas, sed ex papyro ferruminatas galeas, & tenuissimis squamulis temere incrustatas telas, corporibus circumtegendis. Quæ tamen armorum genera adeo rara, ut non nisi apud Principes uiros inueniantur. Sed quoniam uideo nonnullas nationes in prælia non inermes solū, uerum etiam nudas prodiere solitas, nō magnopere perpendamus, quibus illi armis se muniant a uulneribus, sed quibus hostem soleant conuulnerare. Arcum habent tantummodo, & gladium, nec tamen omnes. In arcu quam diu ab seipsis non degenerauerant, nō nihil momenti fuit. A principio enim non decoris, & non habilitatis, sed terrendi, ac fatuciēdi hostis ratio in omni armorum genere habebatur, atq; ideo sagittæ graues & prælongæ. Arcus uero amplitudine ac robore tali fiebant, ut aspectu terrerent contuentes, & facile telorum pondus ac proceritatem ferrent. Nunc

De armis
Turcorum

Arcu Turci
utuntur
&
gladio.

ORATIO CALLI.

Gladij Turcorum.

uero per ambitionem decoris, omnia commutata, atque adeo uelut in molliem corrupta, ut non fortium uirorum, ac militum tela, sed puerorum ludicra uideantur. Sed et gladij ab omni militari disciplina deprauati. Ante omnia enim cum ferendi duplex sit ratio, quippe quod uulnus aut punctum impingitur, aut celsim infertur, ne punctum feriant, surpini recurui sunt, & mucro in dorsum suum retroactus, celsim uero, si dimittantur, propter quod non uelut in gladijs aliarum gentium, latitudo ferri a manubrio paulatim detenuatur in acumen, sed contra, qua tenentur propemodum acuti sunt, qua uero feriunt latissimi, & carent capuli libramento, eleuari sursum, & ad geminandum ictum recolligi non possunt. Atque ideo, quod fieri arte quadam nonnulli putant, Turci, quandoquidem gladius in dorsum falcatus, & in mucronem auctus, ac preponderans, neque insigi cominus, neque referri sursum queat, si absque uulnere in uanum deciderit, necessario coguntur, insolito more reiecto brachio, in aduersum celsim ferire. In quo genere ictus, quia contra ac nituntur nerui, intentatur, nullus omnino grauis impetus esse potest. Sed nimis multa de armorum atque hominum paucitate. Vtrumque enim facile paratur pecunia, qua si Turcus, ut fama est, abundat, nihil ei, quod quidem ad instruendum gerendumue bellum pertineat, deesse potest. Atque ideo, quid de illius opibus coniectandum

Etandum sit, discutiamus. Tametsi, cum demon-
 straretur nunc a me, regna & prouintias, quas oc-
 cupat, inania tantum nomina esse, ac solitudines,
 abunde intelligi potuerit, quis apud eum sit diui-
 tiarum modus. Cum enim tam liberarum Ciui-
 tatum, quam Regum opes, aut ex toto, aut ex par-
 te, maxima & præcipua sint ex porteriorum, & id
 genus uectigalibus, horum autem tota uis atque
 ipsum fundamentum consistat in hominibus, faci-
 le intellectu est in tanta hominum raritate, uecti-
 galia illic eiusmodi, neque multa, neque magna in-
 ueniri. Sine his uero non satis intelligo, quibus de-
 mum rationibus publicæ diuitiæ magnopere mul-
 tiplicari queant. Quod ex auri, argentiq; & me-
 tallorum aliorum uenis, quas Turcus possidet, ar-
 gumentum adducatur, scire oportet, nihil eiusmodi
 ab initio creatum, uel locupletandis regionibus,
 in quibus inueniretur, uel alijs oppugnandis. Nam
 si ita foret, quæ nimium sua munera natura dispen-
 sasset, quæ totius humani generis æquissima parēs
 ac nutrix, sic omnia inter oēs miro quodam tempera-
 mento, ac ceu fœdere mutue necessitatis distribuere
 curauit, ut quacūq; in toto orbe patet terra habitabi-
 lis alēdorū hoīm nusq; ratio deesse posset. Atq; ideo
 quib. in locis frugū & ceterorū nutrientiū nos fru-
 ctuū copiā denegauit, metalla & id genus alia indul-
 sit, nō ad opū splendore atq; amplitudinē, sed ad uite
 necessaria comparanda, ut esset q̄ d mutuo utrinq;

Opes Turchi

Portoria.

Vena metal-
lorum.

peteretur, locorumque inæqualitas oportunitatem
 æqualitate sic compensaret, ut generis humani so-
 cietas, non solum ui rationis, sed multiplicibus eti-
 am necessitatibus uinculis implicita & cōnexa, indis-
 solubiliter perseveret. Ex quibus planum fit, de me-
 tallorum uenis, nō tam pecuniarum copiam, quam
 cæterarum rerum inopiam arguendam, nec quicquid
 aliud in illis naturam esse uoluisse, quam supplemē-
 ta quædam alimentorum, propter extremam, alio-
 qui intolerabilem nonnullarum regionum sterilita-
 tem. Quod nisi ita esset prouiciæ uenis eiusmodi re-
 dundantes, nequaquam a gente, neque multitudine
 neque armis admodum potente, aut uinci, aut redigi
 in potestatem potuissent. Itaque si uestigalibus mini-
 me abundat, & in metallis effodiendis, deducta por-
 tione, quam necessario sibi operarum uendicant ali-
 menta, uix ratio constat impendiorum, restat, ut si
 quid est apud eum auri atque argenti, totum ex ma-
 nubus ac præda coegerit. Quo ex genere uideo pro-
 pe infinitas opes ad eum peruenisse; ne dicam ex Dal-
 matis, Epyrotis, Bulgaris, Seruis, Bossinensibus,
 Rascis, cæterisque haud maximi nominis & momen-
 ti nationibus, sed reductis in potestatem suam, om-
 nium Græcorum in Asia atque Europa diuitijs. Tum
 etiam Gotthorum ad Theodosiam, quorum opes
 tantas fuisse credere oportet, quantas ex spolijs pro-
 pe totius humani generis, multis ac magnis uictorijs
 cōportare illuc potuerunt. Ad extremum direpta
 Caffa

*Præda Tur-
 corum.*

Theodosia.

Cassus, quo Armeniæ utriusque aliarumque circa Pontum regionum, præterea totius Græciæ naufragia a Turcorum tempestate, cum rebus omnibus quas secum auferre potuere, se receperunt, uelut in tutissimum portum: non tam propterea, quod ea urbs situ atque operibus munita, & prope in confinio orbis terrarum ad Aquilonem uidebatur seposita, ab omni mediterraneorum bellorum strepitu ac periculo, quam quod erat sub tutela indyæ tuæ ciuitatis, quam propter rem nauticam, qua omnes gentes & nationes facile antecellit, maris dominam dicere consueuerant. Propterea uero, quod adeo procul abs se nomē atque Imperium suum propagasset, in terra non minus, quam in mari posse intelligebant. Eamque ob causam neminem fore aliquando arbitrabantur, qui aut auderet, aut posset illic eos oppugnare. Qua opinione minime frustrati essent, nisi Turcus iam pridem communitis, non solum Hellepontis, sed Thraciæ quoque Bosphori faucibus, liberum aditum præclusisset omnibus, in mare Euxinum, per quod defensio fuerat submitienda. Sed facile fuit incautos imparatosque, & ab omni exclusos auxilio capere ac diripere. Quamobrem tam multis tamque ditissimis, tot locupletissimarum gentium atque urbium prædis, credere oportet illum, non ut modo dixi infinitas facultates, uerum prope omnes humane fortunæ opes, sibi accumulasse. At quos non modo ex præda redactos, sed quacunque etiam alia ratione

*Genus domina
na maris.*

collectos thesauros, & pecuniarum acervos, adeo
 incredibiles, adeo infinitos, adeo supra extimatio-
 nem omnem ac numerum fuisse putandum, ut nō
 subinde exhaustos intelligi cōueniat, multitudine
 simul & magnitudine bellorum, quæ mari ac terra
 sustinuit. Quādoquidē uario præliorū ac uictoria-
 rum euentu, prope ad trigessimū annum extractū
 sit bellum, quod Turco post adfictas Græcorum
 opes Veneti intulere. Post expugnatā uero Cassam
 & Theodosiam, non a Venetis solum, sed a Cilici-
 bus quoq; , a Medis, a Persis, a Syrijs, continuo se-
 tueri sit coactus. Quibus in bellis adeo grauibus ac
 diuturnis tot simul in locis, tam sæpe, tam magnos
 exercitus parasse, aut pro fortunę uarietate instaura-
 uisse constat, ut mirandum sit potius, aliquam om-
 nino pecuniarū uim tantam esse potuisse, ut in tam
 multis, tam ingentib. impendijs, nō defecerit, q̄ q̄
 aliquid superfuerit, suspicandū. Sed cōcedamus, pa-
 tris huius, qui nunc regnat, inexhaustas adeo fuisse
 opes, ut licet multū bellis impēderit, non minus ta-
 men filijs moriendo reliquerit, propterea tamen q̄
 nunq̄ pecunia effusius dissipat, q̄ ubi honoris atq;
 imperij cupido, nullo præterq̄ largitionis cōfisa suf-
 fragio cōtendit, quib. præcognitū est, quomodo ad
 initio ad Dominatū peruenit, faciliū est deprehē-
 dere, quod in adēndo cōfirmando q; sibi largitioni-
 bus principatu, longe plus pecuniarum ab ipso, q̄
 gerēdis reb. a patre sit erogatū. Nec solū paternorū
 impen-

impendiorū reliquias, sed uniuerſas quas aliquādo ille habuit opes, tā præcipitē filij ambitū iam pridē cōſumere oportuiſſe. Cū em̄ p̄ imperio patris ſupra xx. annos in Aſia pugnante, ſciret ſe p̄pe incognitū ſuis in Europa, et lōge ſupari a fratre gratia et auctoritate, ubi paternę mortis nūciū accepit, nō ſolū q̄ ad manū erāt, ſed quaſcūq; etiā, aut ab amicis eblandi, aut ſubditis extorquere potuit, pecunias militib; diuiſit, ut eos p̄tio cōciliaret ſibi, q̄s, p̄pter fr̄is paulo excellētiores corpis atq; animi dotes, erga eū pp̄ſentioris animi eſſe nō ignorabat. Poſtq̄ uero ad loca p̄uenit, in quib; theſauros paternos cuſtodiri ferebat iam nō ſpōte, ſed neceſſario, que inuenit oīa diſpſit. Qñquidē id unicū ſuperat adminiculū, uel attrahendi, uel cōſeruādi apud ſe multitudinē, quā, niſi giuſ cōcitatiffimū imperū blandimēto illo p̄occupaſſet, aut temere direpturā cūcta, aut ad fratrē defecturam præſentiebat. Huc adde donatiuū, nō q̄ries ſibi dare placuit, ſed q̄ries milites accipe uoluerūt diſtributū. Cum em̄ quæ in parente longe maxima fuit, auctoritate careat, nec quicq; gerere poſſit maieſtate, cogitur fidē, obſequiū, ſed alitatē, ac cætera oīa ſubditorū, etiā minima munera coēmere a ſuis. Quippe q̄ niſi pecunia, iratos ſibi conciliare, deſerturos retinere, ſeditioſos placare, contumaces cohibere, detreſtantes in militia cogere nō queat. Quib; adeo uarijs, adeo multiplicibus, adeo quidianis p̄fuſionib; nedū Tyrāni unius præſe, orbis terrarū opes q̄cūq;

*Tertia subdi
uisionis pars
de rebus ge-
sus Turci.*

sunt, minime diu sufficere ualuisse. Sed quoniam res a Turcis gestæ huic quam explicauī hominū ac pecuniarum inopiæ obstrepere uidentur, quantæ illę quoq; sint, & quantarum uirium argumentum consideremus. Possem equidem unica eademq; uerissima asseratione omnes complecti ac dicere, nihil omnino esse in illis, quod uiribus tantummodo effecerint, Constantinopolim & reliqua Thraciæ, præterea Thessalonicam, Corinthum, & quę in Peloponneso occupant, nec minus Eubœam, Cassam, Theodosiam, Trapezuntem, suorum proditionibus succubuisse. Sed quia cõseruisse quandoq; manū, ac minime euictos abrisse audiuius, libet paulo distinctius, quas demum nationes & gentes superauerint, explicare, ut prope cõtra rerum naturam ex uictorijs, quæ de alijs ad potentiæ argumentum commemorantur, Turcorum imbecillitas maxime iudicetur. Transeo hic Hydruntū, Scodram, Rhodum, cæterasq; urbes, unde aut turpiter reiecti, aut abire per calamitatem sunt coacti, cum neq; locus, neq; tempus de his abunde dici patiatur, & ego ingratiſſimus sim futurus, si uel inuictissimo ac sapiētissimo Regi Ferdinando breuibus uerbis, nec rei magnitudinem simul & meritum æquantibus, gratias recuperatę Hydrunti agerem. Qua uictoria nō ab illa, sed ab hac sacrosancta urbe, totaq; Italia simul calamitosissimæ seruitutis iugum depulisse intelligitur; uel si amplissimam Lauredonorum familiam

Ferdinandus

Hydruntus.

Lauredoni.

liam

miliam, parum profusa & accurata ratione laudarē,
 cui ut Scodram tueretur, ideo fata dedisse credide- *Scodra.*
 rim, ut Venetorum contra Turcum bellum, a qua
 cceptum fuerat familia, ab eadē maxime finiretur:
 uel deniq; si non plenissimo ore ingentibusq; lau-
 dum, non uocibus, sed clamoribus efferrem supra
 omnes Plateas, Salaminas, Termopilas, memorabi-
 le atq; insigne factum Rhodianorum, qui urbem
 suam non dicam dirutam iam & captam recupera-
 uere, sed propterea dirui ac capi permiserāt, ut nul-
 lus in ea subinde locus, nullus propemodum lapis
 esset, qui Turcorum sanguine cōsperfus, atq; adeo
 madefactus ad omnem posteritatem tantæ ac tam
 incredibilis eorum uirtutis manifestissimum signū
 non retineret, hostibus autem æternum foret mo-
 numentum, Rhodianorum libertatem non muris, *Rhodiani.*
 sed hominibus expugnandis posse labefactari. Sed
 de ijs atq; alijs cladibus quas accepere Turci, alias
 plura & accuratius. Nunc quod proposui, ex illis
 quas in Europa uicere, non a quibus uicti sunt nati-
 onibus, de ipsorū imbecillitate disputabo. Quancq;
 id ipsum, quod tam sepe fusi ac cæsi maximū sit do-
 cumentum, quod non armis, non militari discipli-
na, non opibus, non multitudine ualent, sed tantū
modo opiniōe, uanoq; Christianorum timore nō *Quostice-*
 nihil esse uidetur. Sed colligatur hoc, ut dixi, uicto *runt Turci.*
 rijs, quarum tumida ac inconsiderata iactatio facit,
 ut ipsorum uires pro maximis celebrētur. Nec em̄

ORATIO CALLI.

iniuria. Quis em̄ audiens tot imperia, tot regna, tot
 puincias, nō longissimosubactas tempe, potest nō
 cōmoueri? Bos uero q̄ tam multa, tā uaria, tā longe
 lateq̄ dispersa bella, modo mari, mō terra obierit,
 nō putare potētissimos. Verū deducant ea q̄ uicto
 rum proditiōibus debent, extimēturq̄ subinde ui
 res eorū quib. cū ferro decertauerint, plus omnino
 est, quod queat colligi de ipsorum rerum tenuitate,
 eo quod nationes adeo modicæ & infirmæ tam diu
 illis repugnauerē, q̄ quod iactari possit ad poten
 tiam, propterea quod aliquando eas deuicerint.
 Quid enim aut uehemens, aut magnum existiman
 dum de uiribus, quas tam diu certaminib. tot Epy
 rotæ, nō illi quidem urbium cum Pyrrho Rege suo
 expugnaturos, sed qui nūc sunt degeneres atq̄ agre
 stes priusquam subiciantur substruere, quib. Bul
 gari non solum exigua, sed rudi etiam & pœnitus
 pastoricia montanorum manu semper fuisse pares,
 donec continui ac diuturni non belli, sed atrocini
 gēdio confecti & desperati inquietissimę libertati,
 ociosam seruitutem non prætulere. Serui autē neq̄
 numerosa natio, neq̄ rebus bellicis exercita, sed me
 tallis effodiundis intenta, & prope sine usu ferri,
 præterquam in subterranei laboris instrumento,
 post infinitum præliorum numerum uix tandem
 succubuerē. Nam subigendis, nec tan. en omnibus
 Bossinensibus & Rasceis tanto conatu, tota nos,
 tot uaria foelicium atque infœlicium pugnarum ui
 cissim

Epyrotæ.
Pyrrhus.

Bulgari

Serui.

Bossinenses.
Rascei.

ciffitudine, Turcos laborasse, proculdubio indicat,
 exiguum esse omnino planeq; ridiculum quicquid
 id est, quod tantopere Christiani sibi reformidan-
 dum persuasere. Hunc adde toties ductas, totiesq;
 inefficaces cōtra Valachos expeditiones, quæ gens
 hodie in duas partes diuisa, quarum neutra cum
 maxime floruit haud amplius, quam sexdecim ar-
 matorum milia in bella mittebat. Et tamen qui ex
 illis Bifferabi nuncupantur, longissimo tempore
 tam exiguis copijs omnem Turcorum uim, non
 modo sustinuerunt, sed sæpissime etiam prouocau-
 erunt, priusquam intestina seditione partiti, & mu-
 tuo in semet læuientes, maximum illum Impera-
 torem, & Ducem suum Vladislaum Draculam
 amiserunt. Quo orbi mirum omnino nõ statim suc-
 cubuisse. Ita tamen longe post uenere in deditio-
 nem, ut leges suas omnes simul cum rebus, & pe-
 ne libertatem retinerent. Moldani autem licet in
 Euxini litore, amissis oppidis Moncastro & Lico-
 stomo, quorū in ostio Tyræ amnis, hic ad Tyagolā
 paludē positū interiora regionis suæ, nūc etiam re-
 tinent, & proximis annis tam magnas strages sæpe
 Turco intulere, ut coactus sit demū Stephanū ipso-
 rum Principem eundēq; indyti Poloniæ Regis Sa-
 trapam, non armis, sed cōditionibus cedentē sociū
 atq; amicū appellare. O sane egregiā potentiā, His-
 panorūq; multitudini, Gallorū opib. Italarū uirtuti

Valachi

Bifferabi.

Dracula

Moldani.

Moncastrum
Licoftomum.

Stephanus.

nie o pomroy pol.

ORATIO CALLI.

Germanorum uiribus formidandam, cum qua de summa agrestes Epyrote tam diu contenderint, Bulgari paribus uiribus sepe conflixerint, Serui prope nullis, uel militibus, uel armis bellū per annos multos extraxerint, qua deniq; Bossinēses et Rasci multifariam seorsum ancipiti fortuna pugnauerint, Valachi uero repressis illius armis & conatibus, nō ut uicti, sed tanq; uictores pactiōibus deciderint, Eat nunc si uideatur quis, ac Turci efferat uictorias, ac si mul nationes ac gentes ab illo subactas enumeret, dummodo intelligat magis, nō omnino mirandū esse, quod nō uno, & leui impetu simul omnes adeo imbelles, adeo inopes, ac modicas nationes statim subegerit, quam quod post tam longum tempus, tam uehementes conatus, tot ac tam ancipites preliorum casus cum singulis exhaustos, tandē cuiusq; lassitudine magis quā uiribus suis expugnauerit. Quod si parum ex ijs constat, quam non æqualis sit famę atq; opinioni res Turcorum, reputamus etiam memoria, quoties per hosce annos fusi, cæsiq; sunt in Asia, quę adeo semper imbellis & effœminata fuit, ut pene nullius unquam, qui ante hac contra se arma mouisset, impetū substinuerit. Exindeq; apparebit proculdubio nihil penitus tam inane esse, & quod minus timeri oporteat, quā sit rumor qui de rebus Turcicis circumfertur, Nam cum uirorū quorumcunq; armis, nec minus scœminarum facile semper cesserint Asiāni, et in omni pugnarū genere

a Rho

A quib. Turci uicti.

a Romanis, a Macedonibus, a Græcis denique con-
 temptui, ut foeminae omnino sint habiti, nonne ar-
 mis uiris, & tota militandi ratione, omnium genti-
 um ac nationum postremam dici oportet, quae mini-
 me par sit illis, quos non modo uiriles acies, sed mu-
 liebres etiam bellis omnibus superauere. Atque ideo
 cum satis constet ex his, siue prospera Turcorum, si-
 ue aduersa consideretur, omnem rerum ab illis gesta-
 rum opinionem, tanquam inanem temere susceptam, ab-
 iiciendam. Cunctumque planum sit factum, ipsos non ho-
 minum numero, non armis, non opibus ualere,
 restat ut ad ea quae ab initio dicendi, cum de rei ge-
 rendae ordine disputarem, modice per occasionem
 de Christianis facultatibus ueluti delibata sunt, pau-
 ca quaedam superaddantur, quibus breuius etiam
 quam res postulat absolutis, ad reliqua, quae in fine
 dicenda sunt properabo. Vos quaeso acrius etiam,
 quam in ea quae dicta sunt, animum intendite. Disse-
 rendum enim de religionis nostrae opibus, quae nunc
 maxime sunt, deque illis in posterum augendis & con-
 seruandis, quae quidem materia uberrima est & ple-
 nissima dignitatis. Quippe de regibus maximis, de
 Ciuitatibus splendidissimis, de populis ac nationi-
 bus celeberrimis, quibus referta est, & supra maie-
 statem ornatissima Christiana Respub. Cuius am-
 plitudinis si per omnia decora euagandum, omnesque
 opes ipsius, copias, facultates in medium protrahen-
 das censerem, praeter id quod facile colligeretur, nul-

*Afiani imbel-
 les.*

*Subdiuisionis
 Conclusio.
 De Christiano-
 rum facultati-
 bus.*

ORATIO CALLI.

lum omnino esse Christianum principem, nullam nationem, quæ armis, disciplina militari, uiribus, rebusq; gestis, non longe Turcos antecellat, innumeraabilia de singulis cōmemorarentur, in quibus per omnia genera fœlicitatis, uirtutis, gloriæ, magnitudinis, oratio se iactaret. Sed neq; instituti huiusce, neq; temporis, uirtutes omnes, aliaq; diuina & humana bona quib. publice ac priuatim Dei populus maxime & ubiq; floret pferre, cōparare, extollere, Quādoquidē id qd ad rem t ransigendam sufficit, infinita suppetit copia enumerandi atq; efferendi, cuiusq; Christianæ gentis bellicas facultates. Nam ut ab ijs incipiam, quid est de quo aut plura dici, aut maiori cum admiratione audiri queant, quam de tota belligerandi arte, ui, ratione, quæ in Britannis, quæ in Gallis, quæ in Hispanis inuenitur? De quibus si exequi uelim, cuncta quæ possunt repeti singulatim, cuius gentis arma, equos, militem, uirtutem, cum Turcorum squamulis, cintherijs, pædonibus, muliebribusq; animis cōparādo, dies citius q; materia, uel deridēdi hæc, uel exornandi illa me deficiet. Sed nec ea nota tam indyctis omni bellica laude nationibus inturenda, ut conferantur pauculis & seminudis furuncolorum turmis. Nec est a me committendum, ut uidear suspicari quicq; simile habere posse Turcorū, aut ferrumine in hemicyclos corniculorum laminas agglutinatas, officu-
liscq; exasperatos calamos, cū ingentibus robustisq;
Britan-

Britanni.
Galli.
Hispani.

Britannorū arcubus ac sagittis, aut hebetes supineq;
 retusos cultros cum acutis, & ad omne genus uul-
 neris aptissimis Hispanorū gladijs, aut deniq; pre-
 uistas, & pastorum etiam ludicris ridiculas fudes,
 cum ferratis ac prælongis, eisdemq; grauissimis
 Gallorum hastis. Vt præteream corporum robo-
 ra, & proceritatem, etiam Romanis omnium genti-
 um uictoribus sæpe formidatam. Iam uero quā ab-
 surdum fuerit, quam indignum, si Germanorū in-
 numerabilis non hominum, sed populorū ac genti-
 um multitudinis, omniū bellorū genere, & cū omni-
 bus pene gentib. exercitatę, res bellicas enumerare,
 ut præ Christianę rei magnitudine modica ex seruis
 ac transfugis Turcorū manus, nullisq; aut humani
 aut diuini iuris uinculis, sed tñmodo latrocinandi
 studio & flagitiosissime agitandi licētia consociata,
 contēnenda uideat. Nam Italię quidē sanctissimum
 nomen et res augustissimas, ad huiusmodi maculas
 & dedecora humani generis deprimenda, iactare,
 tam nephariū sit atq; indecēs, quam si diuina & per-
 petua terrenis et caducis cōparent. Atq; ideo ne aut
 ineptus sim, qd ad exiguā atq; intermortuā scintillā
 militaris laudis Turcorū offuscandā, a Christianis
 tot ignes maxios & belli ardētissima fulmīa, pducā,
 aut oblitus uidear eius qd dixi ab initio, rectius ui-
 delicet sensisse, q non tota Christianorū uiriū mole
 aduersus illos prodeundum censuere, nec de mul-
 titudine habendam rationem, sed sic rem totam

Germani.

Italia.

moderandam, ut copiarum quantum uictorię satis
 esset produceretur. Quandoquidem eo peruentū
 est, ut si immortalitatis, si salutis, si glorię nostrę,
 quę in periculum iam pridē rapiūtur, diuina myste-
 ria salua esse uolumus, arma capere, atq; in acie pro-
 dire cogamur, tantęq; suppetant facultates, ut de-
 lectu non multitudine sint producendę. Nihil aliud
 quod demonstretur superesse iam uideo, nisi quis
 potissimum, aut Rex, aut populus inter tot ornamē-
 ta, & lumina religionis nostrę eligendus sit, cui me-
 rito publica omnium Christianorū salus, in primis
 huius sanctę sedis patrociniū committatur. Et sa-
 ne si aliud quippiam, quam de conficiendę rei com-
 moditate quæreretur, uideri queat anceps hęc de-
 liberatio, propter multorum Regum, Principum,
 liberarumq; Ciuitatum nobilitatem, uirtutem, re-
 ligionem, res gestas, in quibus nō facile quisquam
 aliū sibi pręferri uelit. Nunc quando id quęrimus,
 quod nō cuiuspiam libera uoluntas, nō industria,
 non uirtus, sed regionum natura pręfiterit, tam
 equo animo cęteri inuictissimum Polonię Regem,
 in hac naturę commoditate pręlatum sibi patian-
 tur, quam in reliquis quoq; quę uirtus ipsa, & non
 uoluntas pręstat, equari, uel etiam uinci patiūtur,
 pręsertimq; q̄ nulla est cōmoditas, ex multis ac ma-
 ximis, quas frugum, pecoris, metallorū, rerūq; alia-
 rum ubertate, diuersis terris natura indulsit, quam
 quisquam, dempto beatitudinis fructu, minus for-
 san quam

Cuius potissi-
 mū facultates
 dignę, cui cō-
 mittatur Chri-
 stiana defen-
 sio.

23

san quam hanc, pro religiōe pugnandi, sibi cupiat contigisse. Sed omissis alijs, quibus etiam præter loci oportunitatē cætera omnia cumulatissime superesse intelligo, quid tandem uelit aut possit præstare Polonus, qui tum oportunitate, alijs om̄ibus, quæ ad rem gerendam faciunt, abundat, discutiamus. Ac primū de uoluntate, ut id quod ab initio professus sum, demū colligatur, Christianos quam facillime posse pristinū religioni decus atq; amplitudinē restituere, difficile omnino præterquam Deo Opt. Max. cuiusquam certam uoluntatem deprehēdere, propterea quod non solum insita penitus in archana mentis, humanorum sensuum om̄ne iudicium effugit, sed etiam propter multiplices simulationes sermōis, oculorum, frontis, quibus ueluti signis & nuncijs, cogitationibus cognoscendis, uti cōsueuimus. Quo igitur pacto, uolūtatem Poloniæ Regis in religionem possumus demonstrare? Nempe ex factis. At illa quoq; fingi ad tēpus, & simulari interim solent. Contingit & id quidem, sed in una atq; altera actione. Vbi uero cuiuspiam totius uitæ cursus eadem æquabilitate, ac tenore cum summa constantia & grauitate, in unum idemq; consentit, planum est illum iam nō simulare, sed idem uelle quod facit. Porro quid uspiam in terris ab aliquo mortali aliquando simili robore animi ac uirtute susceptū, aut tanta constantia & grauitate retentum, atq; a Regibus Poloniæ professio & tutela Christianæ reli-

Quid uelit
aut possit Po
lonus pro re
ligione tuen
da.

ORATIO CALLI.

Vladislaus
Rex.

gionis. Nam ut a Diuo Vladislao, huius qui nunc regnat genitore ordiar, qui nō ut alij fere oēs Principes ac nationes, ui atq; armis cogentibus, sed iudicio et ratione sic fidei nostræ paulo ante accessit, ut plus pene agri atq; hoīm cum ipso Christiano nomine accreuerit, q̄; perditū sit postea multis & natura sua insignibus, & fama rerū gestarū indyctis puin-
tijijs, Thracia, Mysia, Macedonia, Dardania, Epiro, Achaia, Peloponesso, aut uniuersis, aut maiori ex parte amissis in Europa. Vt prætereā damnū Asiaticum in Trapezundæo imperio, ppter quas iacturas nisi accessio tanta cum Vladislao præcessisset de summa totius Christianæ rei omnino desperare oportuit. Quid em̄ futurū fuisse existimamus, si nisi eū hostē Vladislaus Christianū nomē p̄fessus in se auersum tenuisset? Tartarus suas uires Turcorū copijs adiūxisset, quādo ab his solis tam multas clades accepimus, tam multis prouincijs orbatī simus, ut uix ultra eos latūri uideamur. Sed accessionē hāc ad fidē nostrā, licet maxime memorabilē plenissimāq; immortalī gloriā, & si ab alio p̄fecta esset, inter primā p̄dicandam, nō inuitus transeo, festinans ad ea, quę omnē prope fidē excedūt, certe similitudinē inter religiosarū uoluntatū exēpla nō habēt. Inter omnia enī maxima & præclarissima, per quę Christiana amplitudo subcreuit, ut cunq; oēs oīm res gestę in mediū protrahant, minime uel inueniri potest, uel proferri factū aliquod, qd' sit cum ardentissima religionis

Tartarus.

gionis charitate, cum incredibili uirtute, summaque humanorum periculorum despicientia, qua Vladislaus professionem nostram & suscepit & sustinuit, comparandum. Nam cum uideret ad quod inuitabatur, si Christianis sacris iniciaretur, se cum suis non uelut intra muros religionis nostrae tantummodo ad illius fructum recipiendum, ut plerisque alijs contingit nationibus, sed remansurum quasi septimentum quoddam, & uallum ceterorum, sine modo, si ne sine aliquo, a Tartaro immanissimo eodemque potentissimo hoste oppugnandum, tam grauem tot laboribus ac discriminibus refertam, planeque desperatam perpetui belli necessitatem suscipere non expauit. Quanta per Deum immortalē fiducia, fiduciam dico, quanta fuit excelsi atque inuictissimi animi sublimitas, quanta amplitudo, quanta firmitas, eum hostem sibi sponte asciscere, quem nec uinci, nec deleri, nec pacari posse intelligebat. Quo enim pacto speraret, aut uincere non cōgredientes, aut delere infinitos, aut pacare latrones? Non est enim, ut ex bellis, quorum nobis omnis ars cognita est & disciplina, coniecturam faciatis, ad consequendum animo, quæ sit illis in regionibus, & cum eo hoste dimicatio. Quippe quod ubique alibi, multo ante affuturum bellum apparet, datur spacium colligendi se ac parandi, licet aduersus hostem progredi, conserre castra, in aciem prodire, manum conserere, & plerumque uno atque altero prælio

*Egressus de
rebus uitæ
& moribus
Tartarorum*

ORATIO CALLI.

De
Sen
Gho
Jan
ta

totum bellum cōficitur. Deniq; aliqui sunt regionū
 fines, ultra quos nequeat hostis necessitatem dimi-
 cationis effugere. Illic uero tanquā Autumnalis, aut
 Verni aëris tempestates, & procellæ, omnia inopi-
 nata, subita, uehementia, momentanea, nullus con-
 silio locus, nullus uirtuti, nullus diligentia ac disci-
 plinæ. Quid enim quantumuis sapiens Imperator,
 aut providere, aut moliri queat, cōtra inopinatum
 impetū: ubi occurret palantibus, & tam uagis, quā
 aut in aere uolucres, aut in mari pisces, aut in syluis
 ferae. Qua ratione, uel cōtra instabiles castra, uel cō-
 tra dispersissimos aciem, uel contra refugos præliū
 constituet. Deniq; quibus artibus in necessitatē pu-
 gnandi adiget illos, quorum fugæ nulli propemo-
 dum termini sunt impositi. O duram cōditionem,
 & miseram, ac plane nullo, præterquam immortali
 tatis premio subeūdā, cum eo hoste rem gerere,
 aduersus quem nulla sit ratio, nedum exercēdæ, sed
 nec ostentandæ quidem alicuius uirtutis, aut milita-
 ris, aut imperatoriæ. In bellis enim alijs maxime ple-
 rūq; laudes etiam apud uictos remanēt, si nihil aut
 ab Imperatore, aut militibus prætermisum, quod
 quidem ad uictoriam facere posse uideretur, in du-
 cendo exercitu & collocando, in obseruanda tem-
 porum ac locorū natura, in dirigendis hortandisq;
 aciebus, simulq; in pugnādi alacritate, et seruando-
 rum ordinum diligentia. Verum contra Tartaros
 quæ laus in uictorib, nedū in uictis enitere potest,
 ubi

ubi omnia sine consilio, aut arte aliqua per trepidationem ac tumultum aggr. ediēda. Et merito rerum initia temeritati, quæ trepidatiōis est comes, exitus uero omnis fortunæ attribuendus. Quandoquidē non composito instructoq; & accurrentes expectaturo agmine accedunt, sed in populationes improuisi, uelut e terra exoriūtur. Si occurrat, effugiunt, insultant incautis, repugnatores declinant, nullo loco consistunt, nullo certo itinere, aut irrumpunt, aut se recipiūt, nec possis nisi casu ad eos peruenire. Quippe quod in uastis, atq; in immensum undiq; patentibus campis, non uestigij aut signi alicuius, sed syderum obseruatione, tanquam in mari quæredī sunt atq; insequendi, & proculdubio eorum qui præ nauigarunt uias & receptus, ubi nullum omnino uestigium relinqui potest. In mari citius obseruaueris ac deprehenderis, quam illic aut uenientium incursum, aut euadentium fugam Tartarorū. Atq; ut eiusmodi hostium multitudinem simul ac naturam omnem intelligatis: Genus est hominū si modo homines dicendi, qui humanitatis neq; legibus ullis, neq; moribus continētur, sed neq; in terra agitant, neq; pedibus utuntur ad gressum. Quippe, q̄ aut in currus, aut in equos sublatis, nisi humanæ necessitates aliquando eos ad terram reuocarent, mediam quandam regionem inter uolucra & gradientia animalia, uelut in aëre obtinentes ætatem omnē transigunt. Vtcunq; tamen, quando prope ad for-

H

ORATIO CALLI.

nam hominis accedūt, genus inquam est hominū,
 multo quam cæteri mortales ad motum celerius, &
 laborum difficultatūmque aliarum patientius, quo-
 rum ego hoc ex rigore prope perpetua hyeme obsef-
 fa terre, a qua non multum amoti, illud uero ex æ-
 re in quem curribus aut equis admoti degunt, pro-
 uenire crediderim. Cæterum ueluti celeritas, mo-
 tus, difficultūmque patientia maior apud illos, quam
 in aliorum naturis, ita in reliquis omnibus totius
 uitæ ratio atque institutio, præpostera ac peruersa.
 Aliarum nanque gentium qualibet diuersa ratione,
 suis simul ac regionum oportunitatibus se accōmo-
 dans, locum sibi delegit, cui cum propagatione so-
 bolis, & prope perpetuitate quicquid est aliud in
 terris, aut opis, aut iuris, uel in humanis rebus,
 uel in diuinis ueluti deberet, quorum beneficiorū
 religiosa quadam & profunda charitate deuincta,
 non dubitaret subinde uitam, & quæ chara sunt
 iuxta uitam, omnia pro illius loci incolumitate re-
 linquere, quem etiam ut non minus, quam fructu
 nomine iucundū sibi, & sanctum redderet, & plus
 quam uitæ authorē esse significaret, patriam nun-
 cupauit. At Tartari tanquam Grues, aut Ciconiæ,
 cum anni tempestatibus emigrantes, nullo soli ali-
 cuius præcipuo, uel amore, uel studio commouen-
 tur, sed assidue locum ex loco mutant, nec us-
 quam diutius, quam aut pastiois oportunitas, aut
 rigor aëris paulo remissior persuaserit commoran-
 tes,

res nedum quæ sint patriæ præsidia, fructus, ornamenta, dignitates, sed ne suauissimum quidem nomen illius intelligunt. Apud alios cum prima est etiam privati domicilij, & familiaris laris cura quædam ac religio, simulque sub tecto & intra parietes agitandi par consensus, atque institutum, est domesticæ rei disciplina, est matrimoniorum charitas & reuerentiâ, liberorumque educatio ac protectio, est cognationum ac propinquitatum intellectus atque obseruantia, sunt belli ac pacis iura, sunt leges, sunt consuetudines, sunt mores, ad quorum normam communis uita instituat, denique aratur, seritur, & nutrimentis, ac ceteris ad uitam necessarijs in futurum prospicitur, quæ Tartaris in aperto ac sub Diuo, & præter currus sine ullo omnino, aut publico, aut privato ædificio agitantibus diuersa sunt omnia. Nec est quod cum de illis cogitatis uobis in mentem ueniat, parsimonix, frugalitatis, diligentix, cæterarumque uirtutum, quibus & priscis & nostris temporibus intra domesticos parietes priuatis ac familiaribus administrandis multi maximas laudes sunt consecuti. Primum enim inter eos, ne umbra quidem aliqua cuiuspiam institutiõis nedum uirtutis rei domesticæ administrandæ, sed neque res est ulla domestica, adde quod nec quidẽ necessaria, domiciliũ nõ habentibus. Matrimonij uero hũanguitẽ uicini, uel certe præcipui, tum præsidij tum ornamenti, quãdoquidẽ non

iudicio aliquo & posteritatis cogitatione, sed libidine atq; impetu animi, nō uni, sed q̄ plurimis uxoribus cōiunguntur. Eademq; temeritate qua coeunt quotidie separantur, neq; adfectu, qualē tota in uxorem unam congesta charitas gignit, neq; sanctitate quā diuturnitas cōsuetudinis parit, tangi possunt. Itaq; nulla eius uinculi dignitas & reuerētia, sed perculij loco uxorū multitudo annumeratur, quod t̄iesq; oportunitas persuaserit, ad seruitutem nationibus alijs uenūdantur. Eadem est in propinquos cæteros atq; etiā in filios impietas & nundinatio, ut facile appareat nullam aut sanguinis, aut propagationis, uel curam, uel dulcedinem, quibus nec immanissimas quidem feras natura immunes esse uoluit, sequissimis atq; indomitis eorum pectoribus inherere. Bellis autē, si modo bella dici oportet, latrocinantium subitarij tumultus, & prædandi merç occasiones, non ulciscendę, nō propulsandæ iniuriæ, non propagandi imperij cogitatione, sed acquirendorum alimentorum necessitate promiscue contra suos simul & alienos tam pertinaciter insistent, q̄ qui pax quid sit, penitus non norint, nedum equitatis alicuius, quales pacatis in regiōibus seruant leges et iura, uel credere, uel sperare ualeas inter eos, qui uicissim omnes simul ab ipsis prope incunabulis imperant, parent, docent, discunt latrocinari, & sine ulla futuri meditatione, ut rapaces feræ in dies uiuunt. Adde q; nec dissimilibus alimentis usum pa
uis

nis non habentes, sed nec ignis quidem ad cibos. Quippe quod uel suis sub alis, uel sub stratis iumentorum calefacta, aut omnino frigida & cruda, maximeque equina carne se cruentis unguibus, simul atque ore infarciunt, quæ si quando defuerit, sauciata iumentum uena, calentem, ac non nihil adhuc brutæ animæ in se retinentem cruorem, lacte ac milio admixto, ingurgitant simul ac deuorant. Acceditque alimētorum diritas, non mediocri incrementum ad naturalem feritatem, quam etiam exauget multitudo, qua freti, ne dicam insuperabiles, se credunt omnium gentium dominos, atque Imperatores se esse profitentur. A Boristene enim amne, qui ad Orientem terminus est Regni Poloniæ, usque trans Imaum montem in Asiam, et ad Septentrionalē Indiam porrecti, quicquid terræ per tam longum spacium iacet, inter Hyrcanum mare atque ultimos damnatosque frigoribus orbis fines, non solum procul ab omni mansuetudine & ciuiliori usu, sed etiam pene extra humanæ naturæ terminos frequentissimis populis simul occupant, simul implent, quos si numero aliquo completi coneris, nihil plus facias, quam si uniuersa maris arenas dinumerare aggrediaris. Huic itaque tam immani, tam efferrato hosti, quem Vladislaus ipse multitudinem infinitum, bellorum uero ceu facibus sequefurentem sciret sponte se opposuisse, ac ueluti priuatis armis publicum Christianorum omnium bellum gerendum suscepisse, in quo si quid certaminum sorte

*Prosequitur
de uoluntate
Poloni.*

ORATIO CALLI.

prosperum contingeret, fructus ad alios perueniret, aduersa autē omnia eum ipsum tantummodo in quem recidissent, debilitarent, ac frangerent, intelligitis profecto nō eius fuisse, qui regioni tum de mum cum periclitaretur succurrere cōstitueret, sed qui priusquā illa in periculum raperetur, aliquādo se pro eius incolumitate quasi deuotū cum suis omnibus deleri mallet. Quod si uacaret per omnes res, subinde ab illo gestas euagari, & cum reliquis pugnis momenti ac nominis prope similis imprimis repetere, & in partes suas digerere ac comparare cum alijs ubicunq; cōmissis, illam, quam Poloni magnū Tartarorum conflictū uocant, nec sine causa, quandoquidem atrocissime illi stragi Trebia, Transimēnus, Cannæ insignia cladibus nomina, cedere iure possunt, exindeq; colligere, qua constantia, fide, robore animi, hanc tuende religionis uoluntatem ul tro susceptam, per omnem uitam denique substinuit, facile appareret, cum infinitos secū Christiano nomini adiecisset, quod illius non pauciores inimicos postea deleuit. Sed festinat oratio ad recentiora alia, cum tamen illa tam recentia sint, quam quæ geri contigit intra annum ab hoc qui nunc agitur Nonagesimum. Itaque uenio ad eius filios, maximeque ad Casimirum, qui nunc regnat. Nam alterum Vladislaum scilicet, cum Hungari, iam tum regnante apud eos Sigismundo Cæsare, a Turcis premi cœpissent, & post mortem Alberti, qui

Trebia.
Transimēnus
Cannæ.

Vladislaus
Poloniae &
Hūgarie rex

qui Sigismundo successerat, uiderent Regnum su-
 um non facile bellum quod urgebat, propulsatu-
 rum, sine eo defensore, qui esset uirtute, autho-
 ritate, rebus gestis, foelicitate omnium qui uiue-
 rent praestantissimus, neque propter uicinitatem
 ignorarent. quanta & qualia gesta essent contra
 Tartaros, prius a seniore Vladislao, & subinde
 etiam a iuniore, qui Divo parente suo ad id bel-
 lum simul cum Regni successione, quasi per ma-
 nus acceperat, incredibilique uirtute ac foelicitate
 gerebat, tanquam ea familia non secus ac Pau-
 lus diuina electione conuersus, propulsandis ubi-
 que religionis nostrae discriminibus designata es-
 set, illum potissime qui apud eos regnaret, de-
 ligendum putauere. In qua deliberatione creden-
 dum est omnino affuisse illis diuinum aliquod
 consilium & coeleste numen, ne celeberrimum is-
 tud Regnum futurumque alioqui intinctissimum,
 mali alicuius casus conditionem tunc subire ad-
 duceretur. Caeterum uelut euentus indicauit, foeli-
 citati Vladislai nihil ultra fata debebatur, quam
 Titulus tanti Regni pro incolumitate Christiane
 rei successoribus cōseruati. Duxit enim duas con-
 tra Turcas expeditiones, in quarum secunda mor-
 tem oppetijt. Prius tamē cōtinuis successibus Tur-
 corum arma eousque retuderat, uires debilitaue-
 rat, animos atque audaciam fregerat, ut multos

Casimirus
Rex.

post mortem ipsius annos ab inuadēda Hungaria
abstinuerit. At Casimirus, quē ad maiora fame atq;
amplitudinis momenta, diuina prouidentia desti-
nasset, ubi Regni accepit gubernacula in familiari
& domestico Tartarorum bello, id quod propter ei-
us hostis naturam & mores factu omnino est diffi-
cilimū gerendæ rei occasiones, admirabili quadam
& diuina ratione sic præuidit, incredibili celeritate
sic occupauit, fortunatissimo euentu sic transegit, ut
præ huius consilij sapientia, uirtutis magnitudine,
foelicitatis splendore, parentis fratrisq; sui amplissi-
mæ res gestæ, quodammodo obscurari uideantur.
Et quid ni obscurētur, quandoquidem in illorum
uictorijæ extremū fuit, potentissimos hostes uel fu-
gasse, uel fuisse. At is exercitibus prope delectis,
Regibusq; et Imperatoribus, aut cæsis, aut captis, et
in seruitutem abductis, pro arbitrio suo alios præfe-
cit, a quibus etiam cum uoluit sæpenumero Regnū
& Imperium subinde transtulit ad eos, in quibus
Tartaricæ perfidiæ pauciora signa eminebant. Re-
petantur hic animo omnium ætatum, omniū Re-
gem, omniū nationum res bellicæ, nihil maius,
nihil admirabilius, nihil quod minus humana ue-
neratione ac laude plene ornari queat inuenietur, q̄
Reges & Imperatores illis dedisse gētibus, quas ne-
mo unquam impune bello lacefferit, & quæ uicto-
rijæ suis maximas & pulcherrimas orbis terrarum
regiones sæpe submisere, ab oibusq; in uictissimæ
semper

DE BELLO TVR.

semper ubique præstiterunt. Iam uero quam magnificum, quam sublime, quam prope ad diuinæ maiestatis fastigiū elatum, habere inter domestica seruitia, Principes ac Dominos eius nationis, quæ aliarum omnium Principem se esse ac Dominam profiteatur. Quod ut Casimiro cōtingeret, cum incredibili uirtute summæq; ipsius foelicitate perfectum, cū perpetuæ constantiq; eius in Religionē uoluntati diuinitus est attributum. Vidimus itaq; Tartarorum plærosq; Reges cum coniugibus ac liberis, aut bello captos, aut autoritate in potestatē redactos, tam equissimo animo apud eum seruire, quam qui nedum regnassent, sed ne partem quidē minimam libertatis essent experti aliquando. De quibus rebus si dicendum foret, ab eruditissimo aliquo & facundissimo uiro Pomponio, Cortesio, Politiano, Scala, Calphurnio, Brognolo, Albertino, uel ab alio quopiam, qui ingenio, exercitatione, doctrina cū his quos nominari esset conferendus, possetq; uelut illi assequi oratione quantū uellet, o quam multa, quam sublimia, & uel rerum ipsarum magnitudinem, uel augustissimi huius loci dignitatem coæquantia audiretis. Nonnulla enim ad C. Cæsaris in gerēdis rebus celeritatem atq; industriam, nonnulla ad Pompei rationem & disciplinam referrent, in quibusdam C. Marij uirtus & cōsiliū, in quibusdam Q. Maximi prudentia & grauitas commemoraretur. Ad extremū prout sunt singula gesta, esse

Pompeius.
Cortesius.
Policianus.
Scala.
Calphurnius
Brognolus.
Albertinus.

C. Cæs.
Pompeius.

C. Marius.

ORATIO CALLI.

dicerentur, aduersus eum hostem, cuius cum insul-
 tus, consilia, receptus, neq; obseruari, neq; deprehe-
 di humana ratione possint, diuino quodam intelle-
 ctu ac prouidentia peruenire ad ea oportuisse intel-
 ligeretis. Eum uero qui talia gessisset iure supra ho-
 minem collocandum atq; habendum esse. Mihi au-
 tem pro ingenij mei atq; doctrinae mediocritate sa-
 tis sit ex his, quæ uel dicta sunt, uel dicenda, appare-
 re, institutum, & uoluntatem tuendę religionis, se-
 mel ab Vladislao susceptã constantissime semper a
 suis postea & retentã esse & retineri. Quippe q̄ cū
 crebris eius familiae uictorijs, paulo ante res eo de-
 ducta foret, ut prope nihil superesset, quod magno
 pere a Tartaris formidari iam posset, Turcus autē q̄
 si ab illis Polono domi ocium daretur, intelligebat
 fore, ut sua protinus oppugnarentur, incredibilem
 eius gentis multitudinē ab Hircano usq; mari euo-
 catam, inter Axiacum ac Boristenem amnes se reci-
 pere persuasisset, ex quo loco Polonig regnum, hoc
 est religionis nostræ arx & propugnaculum facile
 inuadi ac laceßiri, illi uero propter paludes & flumi-
 na, quibus circumsepti, difficilime uel audiri pos-
 sent, uel oppugnari, inuenit propēsissimus in rem
 Christianam Casimiri animus, quo pacto id discrimen non solum in præsens submoueretur, sed eti-
 am, ut si postea intentatum foret, semper irritum
 redderetur. Nihil enim pietati præclusum, aut in-
 expugnabile. Igitur cum ætate procedente intelli-
 geret

geret se indies minus ac minus idoneum militiae laboribus sustinendis, filium suum Albertum contra illos misit, ut quod bellum per omnem subinde uitam gesturus erat, iam tum paternis auspicijs ordiretur. Ipse uero supra quam, aut exprimi, aut comparari possit uoluptate maximam, & quasi fructum laborum periculorumque exhaustorum caperet, substituto sibi eo religionis defensore, qui esset uirtute, indole, ætate, ac cæteris omnibus, uel animi, uel corporis dotibus florentissimus. Itaque Albertus, ut facile intelligi queat, quo animo & uoluntate sit erga Christianam professionem, nihil aut ab aui, aut genitoris, uel disciplina, uel instituto aberrans, mira celeritate progrediendi, incredibili omnium difficultatum tollerantia, singulari ingenio remorandi fugientes hostes assequutus, tam ingenti clade affecit, quod cum caelorum numerus iniretur, facile credi posset nullum penitus superfuisse. Nec sane superfuit, præter imbellem atque inermem turbam confectorum ætate ac debiliū, tum mulierum ac puerorum, quos cum curribus & impedimentis seposuerant, prope ad littus Ponti ultra Boristen locis sterilibus omnino & palustribus, nec solum exinde accessu difficilimis, sed propter salubriū aquarum inopiā, qua tota ea regio prope inhabitabilis iumentis atque hominibus, præterquam illis qui ibidem nati atque educati, iam inde ab ipso uitæ exordio, coeli terræque & aquarum grauitati

Albertus Ca
simiri filius.

ORATIO CALLI.

*Egressus de
meritis Polo
nae Regū in
religionem.*

assueuere. Hic quod sine inuidia factum uelim, nō
possum non ingemiscere, quod hæc Sancta eouſq;
uel intenta alijs, uel ab ijs auersa fuerit, ut tam maxi
ma, tam illustria & peruulgata illius gloriosissimæ
familiaē in religionem nostram merita, aut non a
nimaduernerit, aut non paribus premijs affecerit,
præsertimq; ut priora omittam amplissimam hanc
Alberti uictoriam, quæ cum ab omnibus in cœlum
usq; gratissima religiosarum mentium commemo
ratione efferretur, expectabant, nō solum dico Po
loni, uerum etiā circumuicinæ nationes, quo tan
dem genere premiij, honoris, laudis, tam fœlix Chri
stianis rebus præliū a te afficeretur, cum essent om
nium animi erecti supra communia & usitata,
et quisq; sibi præfiguraret inuenturum te inauditū
aliquid et sublime, nouo genere dignitatis, splendo
ris, amplitudinis, quo simul tam insigne factum il
lustraretur, simul Albertus diuini pastoris ceu sti
mulo ad reliqua obeūda incitaretur, aduersariorū
uero animi submitterentur, uidentes apud eos qui
bus cum res gerenda, non ultimum premium esse
uictoriā, sed maius aliquid ac prædarius diuinisq;
& æternis rebus quam similitimū, propter quod ho
mines non solum mortem in prælio non expauesce
rent, uerū etiā cuperent illam ultro et appeterent.
Tu tamen id, quod uerisimile non esset æquissimo
omnium parente, non dicam dissimulas adhuc, sed
nims diu deliberas. Et dum tecum cogitas expecta
tionē

tionem omnium, gratissimo animo tuo digna aliqua
 significatione pervincere, mediocres tuæ uolunta-
 tis ostentandę occasionēs prætermittis. Quippe quod
 ad hanc usque diem distuleris Alberti ipsius fratrem
 Fridericum, inter Ecclesię cardines designare, quod
 genus honoris sæpe aut egregie alicuius literaturę,
 aut iuris scientiæ, aut priuatis unius meritis, aut ge-
 neris nobilitati seorsum condonat, quę omnia simul
 sunt in Friderico, non dicam summa & singularia,
 sed partim usque in miraculum excellētia, partim mo-
 dum ac uim humanę amplitudinis supergressa.
 Nam cum ea in regione bonarum literarum ac legum
 mediocris etiam in Ciuili conditione cognitio, pro-
 pter raritatem in maxima sermonis ac laudum cele-
 britate uersetur, quanto honore prosequi, quanta
 admiratione suspici oportet eum, qui ex summo fœ-
 licitatis culmine, exque ipsa humanarum opum arce
 ac fastigio, animum ad eiusmodi studia deflexerit,
 quę ut genere ac natura sua fortunis omnibus præ-
 ferenda concedam, tamen uel hominum uel tempo-
 rum uicio prope inter postrema ubique & ab omni-
 bus expetuntur, a quo puulgato & communi erro-
 re Fridericus satis magnam laudem meruerat, si iu-
 uenilem animum abstinuisset. Verum naturę bo-
 nitas singularis & incredibile ingenij acumen, quo
 ille maxime excellit, peruicere, ut non modo melio-
 ra cognosceret, sed cognita quoque mirabili studio et
 constantia sequeretur. Itaque breui ad eam diuini &

Fridericus
 Casimiri filius

ORATIO CALLI.

humani iuris scientiam, sola rei ipsius pulchritudine ductus peruenit, ad quam si quis e media plebe fructus cupiditate & questu tantummodo motus peruenisset, iam pridem dignissimus haberi potuit, qui huic coelestium consiliarium collegio insereretur. Quod si literarum disciplina, & iuris cognitio, quarum alterutra in plebeio ac tenui homine satis esset ad hunc ordinem assequendum, in adeo illustri viro parum sufficiunt, & merita maiorum requiruntur, quis unquam in toto orbe terrarum, aut fuit, aut esse potuit aliquando, in quo ornando & efferendo Sancta haec sedes propensior esse debuerit? quandoquidem in uno multis pariter gratia referenda, auo scilicet Frederici, patruoque & patris ac fratri, quorum prior rem Christianam innumerabili multitudine adauxit, duo reliqui mira constantia & uirtute seruaere. Postremus incredibili animi magnitudine substat ac defecit. Ex quibus unumquodque tanti est, ut non una atque altera dignitate compensandum, sed cunctis simul opibus atque honoribus, qui ab Christianae rei Capite ac Patrono proficisci queunt, iure cumulandum uideatur. Iam uero nobilitas ob quam plerique ut puto ad exornandum sacrosanctum hoc collegium, Cardinalium numero sunt adiecti, tanta in eo est, ut non solum uester hic confessus, sed uniuersum quoque genus Christianum ab ipso splendore ac decus suscepturum uideri queat. Nam cum ultimum quod quidem sciam nobilitatis fastigium nostris temporibus

DE BELLO TVR.

poribus fuerit, a Rege esse procreatum, Fridericus multis gradibus supra euectus est. Quippe quod non solū patre sed auo etiam & patruo ac fratre Regibus illustrissimus. Quibus accedit etiā nobilitas matris, quæ & ipsa Regis filia, Regis soror, Regis mater, Regis cōiunx. Hoc ultimo gradu Beronicen supergressa, cui natalium illustrium foelicitatem totam contigisse credidere. Huic itaq; tantæ ac tot maximorū Regum splēdore undique circumfulgenti nobilitati, non uideo quæ demum claritas inter humana comparari possit, ex qua maius aut certe par lumen atque ornāmētum coetui uestro uideatur accessurum. Sed dabunt posthac causæ multæ ac tempora de his dicendi atq; audiēdi plura. Nunc quod institueram prosequar aperire, neminem omnino esse, cui Rex Poloniæ non sit præferendus studio ac uolūtate rei & nominis Christiani cōseruandi atq; augendi. Quod licet satis plane intelligi potuerit ex his, quæ aduersus Tartaros geri & gesta esse commemorauī, licet tamen aliorum quōq; breuē mentionē afferre, quæ in eundem finem pie ac religiose ab eo facta sunt, uel permissa, quibus cognitis, nemo dubitare poterit, bellum cum Tartaris geri a Polono, non studio tuendi sua, sed uoluntate religionis cōseruandæ. Nam cum nulla fere actio sit, quæ ex toto careat ociosorum maligna interpretatio-
ne, uideo esse aliquem posse, qui publicam Christianorum omnium defensionem, quam ille ultro

Elizabeth regina Poloniæ

Prosequitur de uoluntate Poloni.

Contra malignorū interpretationes.

præstat, transferre conetur in necessitatē arcendi ab
 rebus suis, infestissime latrocinium gentis, quod ut
 ita foret bene, instituti tamen animi esset nō extenu
 are beneficiū, neq; exigere, ut alteri profuturus, nul
 lum interim sui respectum habeat, sed potius gratiā
 referre, ut fluminibus, ut soli, ut lunæ, & ceteris eius
 modi, quæ dum naturam & cursum suum a quo de
 sinere non possunt exequantur, mouenturq; in ali
 ud, nobis etiam profunt. Sed nō propterea q; Polo
 nus, bellum per quod religio conseruatur, nolle ge
 rere non posse uideatur, ideo & minus uult. Cum
 enim suscepit id, quod nunquam deponi posse in
 telligebat perseuerare instituit. Itaq; nō ex eo quod
 nunc agit, sed ex illo primo consilio & uoluntate ar
 bitror percensendum. Nec qua necessitate nunc pu
 gnet, sed qua mente & cogitatione bellum susceperit
 existimandum. Et cum religio ad id eum pelle
 rit, minime inuidere oportet, quod dum nos defen
 dit se quoq; & sua tueatur. Huc adde adiacentiū alia
 rum regionum securitatē ac pacem cum eodem ho
 ste, quæ uel sola satis ad probandum, Polonos q; in
 simili quiete agitare posse, ac nō nisi religionis ar
 dore inflammatis animis, ultro pro illius salute atq;
 amplitudine depugnare. Cuius rei etiam, ut a mali
 gnis interpretibus dubitatio aliqua excitari potue
 rit, nōne et tota et funditus paulo ante extirpata est,
 cum Rex Poloniæ bello de quo iam dudū loquor
 haud intermisso non modo pecunias, simul & gen

tes, nec semel, nec exiguo numero submiserit in expeditiones alias, reliquorum Christianorum auspicijs ductas contra Turcos, uerum etiam uacatiōem dederit a domesticorum bellorum muneribus, ac sponte indulserit, ut sine fraude esset suis omnibus qui cruce signati Christiano nomini militassent, qđ nullo modo oportuit, si aliud quippiam quam religionis columē, pugnādi aduersus Turcos, causam suggereret. Quid enim pertinere ad se Polonus putauisset ea quæ ab alijs cum Turco agerentur, si nō nisi pro se sollicitus foret, aut qua ratiōe de uiribus suis & facultatibus domestico periculo propulsando detraxisset, si nō uelut ante dicebā, ab initio susceptæ professionis nostræ, gens illa in animum induxisset, se ubiq; ac pro om̄ibus Christianæ rei hostibus opponere. Sed nimis multa de Polonorū uoluntate, quam Christiana re defendenda propensissimam esse cum docuerim, superest ostendi potentiam quoq; ipsorum, aut illam equare, aut etiam antecellere, cuius rei ualidissima fundamēta uideo constituta inter differendum de Tartaris. Nam si egregium quippiam ac magnum putatur, uel sustinere, uel oppugnare Turcos, genus hominum ab initio mercenarium & translaticiuū ex Asia, dubijs originibus, paucis armis, et nulla militari disciplina, q̄ immensa intelligi debet potentia, qua cohibentur, ac ueluti repagulis quibusdā inter suos fines inducuntur Tartari, qui in Sarmatiam et Scythiam uni-

*De potentia
Polonorū ad
tuendam re-
ligionem.*

*Turci & eo-
rum progres-
sus.*

ORATIO CALLI.

uersam nō aduenticij, nec claritatem generis ab alia
 quapiam natione repetentes, sed indigens, ac de ori-
 ginum uetustate cum ipso rerum exordio decertan-
 tes, multitudine uero ac gloria bellorum quicquid
 reliqui in toto est orbe humani generis superātes,
 multis populis ac nationibus omni genere memo-
 rabiliū gestorū domi forisq; insignibus, quod ab
 ipsis quasi ex quodam pugnacissimarum gentium
 seminario ortæ ac profectæ dignitati simul & gloriæ
 fuere. Rebus autem bellicis eousq; semper ualere,
 ut cum Martem apud se natū profiteantur, alię om-
 nes ubiq; gentes facile credāt. Sed cum uideam uos
 non sine quadam uoluptate audientes hæc cogni-
 tioni nostræ propter locorum distantiam non fa-
 miliarissima, consensus uester simul & ratio Polo-
 nicæ magnitudinis apertius declarandæ facit ut li-
 cet oppugnandis Turcis satis uideri queant, uiresq;
 Tartarum multitudine ac robore hominum, tum
 audacia & celeritate aggrediendi res & conficiendi,
 præterea laborum necessitatumque omnium pati-
 entia maximo interuallo illos antecedentem, substi-
 nuere semper ac sustinent, tamen recensenda eti-
 am putem alia ex quibus id quod institui locupleti-
 us comprobetur. Itaque omnibus Tartaris, præter
 ea quod milite & pecunia Christianam rem contra
 Turcos sepe Polonus iuuerit, in qua re uel sola ma-
 ximarum facultatum inest argumentum, libet in-
 terrogare, quo tandem amplitudinis gradu cen-
 sendam

Scytharū cō-
 uendatio.

Hūgarorū te-
 stimonium.

sendam arbitremini eam potentiam, quam ut paulo ante dicebam, Rege Alberto mortuo, cum non solum a Turcis, uerum etiam a Boëmis atque Australibus in orbitate sua oppugnaretur, indyctum Hungariæ regnum, præter omnes idoneam ac dignissimam censuit cui salutem suam libertatemq; committeret. Quod quidem iudicium debet apud uos omnino esse grauissimum, quando Hungari propter tot bella, quibus undique circumsepti in ultimo discrimine rerum suarum ac nominis constituti minime uideri queunt, aut temere, aut per cupiditatem aliquam, implorasse illos quorum domi atque foris facultates omnes propter uicinitatem minime ignorarent. Idem quoq; licet de Prutenis & dicere & credere. Nam cum Teutoni sub Titulo beatæ uirginis religiosam militiam professi iam pridem eum regni Poloniæ tractum, quem ad sinum Codanum Sarmaticumq; Oceanû, Prusiam ac Pomeriam uocant, Polono in honorê fidei nostræ, cuius illi defensionē præ se ferebāt, nō aduersante possiderēt, atq; ubi quibus cum pugnare consueuerant Litifani, cū rege suo Vladislao Christiãis sacris sunt iniciati, cœpissent q̄ securius, eo libentius inter suos agitare, Pruteni eorū cupiditatibus offensi, ad Polonorum opes confugere, quas nullo mō implorassent, nisi tãtas esse intellexissent, ut eos nō solū ab inuiso paucorū Teutonū dominatu uendicare possent, uerū etiam contra uniuersam Germaniã facile tueri,

*Prutenorum
testimonium
de po. Polonorum.*

ORATIO CALLI.

*Militia Tene-
tonicorum in
Prussia.*

Est enim religiosa ea militia confugium nobiliū om-
nium Germanorum, quorū fortunas casus aliquis
domi attriuerit. Eamq; ob rem nō ignorabant Pru-
teni fore, ut tanquam ad cōmunem iacturam ex to-
ta Germania accurreretur, & res bello repeterētur,
quod cum contigisset, quia inter Christi fideles di-
micatum libentissime prætereo, quanta suorum cla-
de Germani inuictissimum Poloniæ robur sunt ex-
perti. Vos nihilominus, & si ea que sine summo do-
lore propter Christiani sanguinis effusionem nar-
rari non possunt, prætermitto, ex his quæ commemo-
raui, facile intelligitis immensam quandam atq;
incredibilem esse potentiam, quæ tot simul bellico-
sissimarum gentium conatus fregerit semper ac re-
tuderit. Huc adde a Moscouiensibus Ducibus im-
ploratum a Polono paulo ante contra fraternas in-
iurias patrocinium, in qua re arma expedienda non
fuerunt. Dux enim ille, quamuis audax & confidens,
opumq; alioquin atq; hominum multitudine Bar-
baricę elatus, cessit authoritati regię, & quo nullum
potest esse, aut maius, aut certius rei ac maiestatis
Polonicę documentum ultro fratribus priusq; ad-
moneretur satisfecit. Sed ut contendi queat ualuisse
in iis, quæ commemorata sunt, aut locorum oportu-
nitates, aut hominū necessitatem magis q̄ eorū,
a quibus res Polona implorata, uel iudiciū, uel uol-
untatē, id quod mox dicturus sum, certe neq; auer-
ti a malignis, neq; attenuari ab inuidis, nec nō maxi-
me ab

*Moscouieni-
um testimoni-
um de po. Po-
lonorum.*

*Polonorum
potētia ex re-
bus gestis.*

me ab hostibus formidari potest. Vltro enim ac libera animi uoluntate susceptum, incredibili copia rum atq; opum ui inchoatū, summa deniq; animo rumq; & corporum alacritate ac robore pfectum est, quod ignorare uos non sinunt multorum irriti contra eos conatus. Boëmorum regnum spacio ter re non amplissimum, sed situ, armis, uiris, equis, di sciplina militari, eousq; partim natura munitum, partim arte ac diligentia instructum, ut prope Cen tesimum annum iam libertatem iuraq; & ritus suos facile aduersus omnem fere reliquam Christianam uim tueatur. Hungaria uero cui foeliciori sorte non huic Sanctæ sedi aduersari, sed pro ipsius authorita te atq; amplitudine cōtra Turcos pugnare obtigit, ut est spaciosior multo, ita etiam omnium facultatū genere ac rebus gestis insignior. Cōtra hæc duo tam opulenta regna, tamque omni humana ope atque ornamento florentissima, ut altera iam dudum pe ne ab omnibus fidelibus, alterum ab infidelibus fa cile se defendat, Rex Poloniæ paulo ante arma mo uens, eodem tempore filium unum in Boëmiam, alium uero misit in Hungariam, tantis cum copijs, tamq; omni arte ac facultate bellica instructis atque ornatis, ut Boëmia quidem, quæ sæpe antea Chri stianorum aliorum omniū conatus retuderat, uni us tunc impetum Reguli non ferens, se simul & sua cūcta humana & diuina illi subito tradiderit. Hun gari uero siue in honorem fidei nostræ, quam tuen

Boëmia

Hungaria

ORATIO CALLI.

tur, siue propter uicinitatem & foedera quibus fu-
 ere semper cum Polono coniuncti, peruicere, ut a
 Buda ipsa regni capite, quo iam Regulus alius pro-
 cesserat retro ad parentem reuerteretur. Maxima hec
 omnino & incredibilem quandam, opum, uirium,
 facultatum, amplitudinem pre se ferentia, non tamē
 maiora quam polliceri queat. Immensum & prope
 infinitum spacium, per quod eisdem, quasi quibus
 orbis terrae partes, sinibus circumdatum Poloniae
 regnum inter Boristhenem Istrumque & Oderam
 ab Euxini maris littore ad Sarmaticum Oceanum
 porrigitur, intra quos non tam eius regni, quam pe-
 ne humanae naturae terminos, id quod rebus in bel-
 lo gerendis nihil est efficacius unica, sed copiosissi-
 ma. Et terrarum tanto spacio equalis gens est et natio,
 non moribus. non lingua, non institutis uaria, sed omni-
 um diuinarum humanarumque consensu, simul & iure so-
 ciata, cuius si studia, si uoluntates, si denique ceu conspi-
 rationem quandam in omnibus agendi rationibus
 spectes uerius domum unam & familiam, quam nationem di-
 xeris, si uero multitudinem intuearis, non regni unius
 incolae, sed totius orbis terrae populum esse arbitreris.
 Equorum uero atque armorum tanta illic copia, quanta ut
 nihil aliud dicam satis superque fuit, cum eodem tem-
 pore numerosissimis Tartarorum copiis resistendum
 esset, Hungariaeque & Boemia diuersis exercitibus,
 sed eisdem maximis, & ad rem gerendam instructis-
 simis oppugnarentur. Nam diuitiarum modum quis
 rite

Poloniae reg-
 ni spacium ad
 potentiam.

Multitudo et
 concordia Po-
 lonorum ad
 pro.

S. L. Her-
nimod
ammendato

Equorum ar-
 morumque co-
 pia in Polo.

Diuite reg-
 ni Poloniae.

DE BELLO TVR.

rite existimauerit, cum non ut alijs quibusdam in re-
 gionibus, aurum atq; argentum sub terram prope
 ex ipsis inferorū penetrabilibus modice ac laboriosis
 sine eruatur, sed manibus illuc importei ab Anglis
 Scotis, Dacis, Suetijs, Britonibus, Phrisis, totoq;
 eo nationū tractu, quem a Gadibus ad sinum Coda-
 num flexibusq; & nominibus multiplex abluit Oce-
 anus. Vt enim arbitror uos minime ignorare, est
 illis in regionibus alibi, ut in Hollandia & Flan-
 dria lineæ ac lanæ uestis tam frequens artificium,
 Alibi, ut in utraq; Hispania uini atq; olei, alibi, ut
 in Anglia & Scotia lanarum & pecoris tanta uber-
 tas & copia, ut inde in multas prouincias res ei-
 usmodi deferantur. Tritici autem & frugum cæ-
 terarum nullibi modus pro indigenarum multi-
 tudine sufficiens. Itaque eum omnes populi ac
 gentes alimentorum supplementa non aliunde fe-
 re quam ex Poloniæ regno accipiant, nec alimen-
 ta solum, sed ligna etiam & picem, cæteraque oportuna
 fabricandis nauibus, quibus fruges expor-
 tantur, præterea colores lanis ac pannis inficien-
 dis, tum etiā mel & ceram, & quibus omnis Septen-
 trio abundat, ferarū pelles, genere, colore, usu dif-
 ferentes, uestimentis simul ornandis, simul aduer-
 sus frigora et tēpestates muniēdis, dubitari nō po-
 test tam infinitam pecunię uim illuc importari & re-
 manere quam infinita est multitudo rerū, quibus
 tot populosissimæ regiones, alendæ sunt simul

Angli.
 Scoti.
 Daci.
 Suetij.
 Brittones.
 Phrisi.
 Gades.
 Sinus Coda-
 nus.
 Hollandia
 Flandria.
 Hispania.
 Anglia.
 Scotia.

Poloniae bagariz

ORATIO CALLI.

Epilogus de
potētia Polo-
norum.

*Epilogus de
potētia Polo-
norum.*

De facilitate
rei conficien-
de.

& ornandę. Atq; ideo quando uires & potentia re-
gionum colligi soleat ex rebus gestis, ex amplitudi-
ne ac spacio terrę; ex multitudine armorũ atq; equo-
rum, deniq; ex diuitijs, omniumq; harũ rerum de-
monstratum sit, Poloniam splendore, magnitudie,
copia, qui, maxime emihere, nimirũ fateamur opor-
tei regni illius potentiam in primis dignissimã esse,
in cuius amplitudine ac robore restituendę in inter-
gram, religionis nostrę spes omnis collocetur. Sed
quoniam fieri potest, ut quantumuis maximę facul-
tates inefficaces sint ad expediendum id quod insti-
tueris, propter aliquam, uel a natura, uel a casu inie-
ctam difficultatē, quandoquidē planum fecimus,
in unico Polonię regno satis superq; opis esse Chri-
stiano nomini, quod postremo facturũ me propo-
sui, iam nunc dicam de conficiendę rei facilitate, ut
oratio mea finem aliquando accipiat, & tu non solũ
quia possis professiõis nostrę hostes exterminare,
sed etiam quia facile posse uideas, ad tantum tamq;
immortale decus consequendum mentem tuam si-
mul & actiõnes conuertas, intelligo sane nihil esse
quod quidem magis inuitare ad agendum possit, q̃
facilitas perficiendi. Atq; ideo partem hanc, uel ac-
curatissime tractandam fuisse. Verum quia in his,
quę hactenus dixi, multa explicata sunt de rei Chri-
stianę, simul et Turcicę ui, magnitudine, copijs, de
armorum genere, de opibus, de bellandi ratiõe ac
disciplina, simul et de rebus gestis, ex quibus oibus
facilitas

facilitas ipsa delendi execrandam superstitionem æ
 diram gentem, de qua loquimur, non obscure colli
 gi potuit. Præterea quia unius alicuius, aut Regis,
 aut liberæ ciuitatis opibus melius, quam uniuerso
 rum Christianorum conatu id effici posse iam dixi,
 in eaq; facultate Poloniæ regnū maxime eminere,
 propter ea quod maximum sit et populosissimum,
 abundetq; rebus omnibus quibus bella conficiun
 tur, multo ero in hac ultima parte breuior quam fu
 eram prioribus explicandis, totamq; hanc etiam fa
 cilitatis rationem pendere a Polonis demonstrabo.
 Præter illa enim ex quibus modo dicebam, facilimū
 ut pauciores a plurimis uincantur, seminudi ab ar
 matis, egentes omni bellico apparatu ab instructis
 simis, præterea ignari militarium artium, a peritis,
 et qui admodum exigua rerum gestarum fiducia in
 aciem prodirent, ab illis qui omnium uictoriarem
 genere maxime florerent, tria sunt quibus facile cō
 ficiendorum bellorum tota ratio cōtinetur, propin
 quitas locorum quæ oppugnanda, accessus nō im
 peditus, necessariorum facilis suppeditatio, ut ui
 ribus integerrimis progredi, ut cito pueniri, ut cō
 mode perseuerari possit. Quæ cum ita sint, quis est
 tandem inter omnes Christianis sacris iniciatos, uel
 propinquitate ad rem gerendam contra Turcos,
 uel facilitate accedendi, uel commoditate suppedi
 tandi sibi extrahendis bellis oportuna, qui sit cum
 Polono conferendus? Licet enim multi sunt terrar.

Subdiuisio.

*Prima pars
 subdiuisionis
 de propinqui
 tate qua Po
 loni Turcis
 coniungitur*

ORATIO CALLI.

quas Tircus occupat finibus adiacentes, nemo tam
 men cōiunctor existimari debet, quam cū expedi-
 tissimum sit imperij illius nō margines, & uelut re-
 motissima membra, sed caput ipsum statim uitalia
 aggredi & cōuulnerare. Vt enim plane percipiatis,
 quid inter Polonum atq; alijs Turcis finitimos in-
 ter sit, reliquis omnibus, magna pars temporis bel-
 lo utilis, absumenda aut mari, aut uastissimis solitu-
 dinibus emetiēdis, priusquam perueniant ad loca,
 in quibus res gerēda. Polonus uero sic Turcorum
 terris est coniunctus ut simul ac fines suos transcen-
 derit, in promptu habeat seu ditissimum gentis illi-
 us emporiū Adrianopolim, seu imperij caput Con-
 stantinopolim malit oppugnare. Superato enim ad
 Silistriam Danubio, quo usque Poloniae regnum
 extenditur, si ad Orientem conuertat agmen, de-
 cem dierum spacio ad Thracium Bosphorum per-
 ueniet. Si uero meridiē uersus progrediat, biduo
 minus attinget Andrinopolim. Atq; ut nō solū bre-
 ue, sed nulla etiam montium, sylvarum, fluminum
 difficultate impeditum iter intelligatur, ad Danubi-
 um usque duo tantummodo nauigabilia flumina
 superanda, Tiras & Sarectus. Ille Podoliam inter
 & Valachiam influit Euxinum. Hic uero per me-
 diam fere Valachiam labitur in Danubiū, sed uter-
 que in potestate est Poloni, materiaque abūde sup-
 petit ubiq; seu pontes, seu naues fabricare institu-
 erit. Cæterum nullus usquam saltus, nulla palus,
 nullæ

ad iudicium
ingressus turan

Lege
ad uicem

capitulum
imperii

Secūda pars
subdiuisionis
de facilitate
accedendi.

Tiras
Sarectus

Tiras.
Sarectus.

nullæ rupes, quibus properantis exercitus nedum
 militaris gradus, sed ne quidem valeat remora-
 ri. Post Danubium, primis castris Hemus tantum
 modo transcendendus, per eum locum, quem in-
 colæ Bolcanū uocant. Duplex est iugum, sed utri-
 usq; ascensus & descensus haud sane p̄difficilis. Via
 uero tam lata, ut geminos simul currus ubiq; fa-
 cile accipiat. Inde campi collesque frugiferis arbo-
 ribus ac uinetis consiti Tessaliā uersus. Nam Thra-
 cia horridior paulo, et ut frugibus ubique infœcua-
 dior, ita pecoribus abundantior. Ad quam uiaē fa-
 cilitatem accedit, quod eundem est per gentes, non
 dicam minime infestas, sed quia Religionem no-
 stram profitentur, fauentes Christianis rebus. Po-
 lono autem nō solum ex uicinitate cognitas, & ami-
 cas, sed etiam propter linguam atque originum co-
 gnationem quodammodo consanguineas. Nume-
 rosissima enim ad Septentrionalem Oceanum, &
 plagam frigoribus damnatam, natio, quā, id quod
 plærīque uestrum non ignoratis ab initio quidam
 Venedes, nonnulli Antes, plures Sclauos nomina-
 uere, paulatim cœli terræq; clementiā secuta in Au-
 strum ad interiora Sarmatiæ prius Roxolanis se im-
 miscuit, cū quibus postea corrupto uocabulo Ru-
 teni sūt appellati. Inde prospere cū migratio prima
 successisset, erectis animis ad foeliciora in leuam de-
 xtramque se effudit, et illinc quidem ad Euxi-
 num usque Podoliam Russiamque Albam, hinc

*Hemus.**Excessus de
origine Polo-
norum, gen-
tiumq; aliarū
eiusdē ligue.**Ruteni.**Podolia.
Russia alba.*

ORATIO CALLI.

Mazouia.
Polonia.
Boëmia.

Bulgaria.
Rascia.
Bosfina.
Serua.
Croacia.
Sclauonia.

Valachia.

*Duo sunt qui
bus distamus
a beluis.*

uero utramq; ripam Istulæ Mazouiaq; ac reliquas
Polonici simul & Boënici regni terras, multitudi-
ne sua impleuit, & mox transgressa Danubium, nō
unius atq; alterius urbis, sed pro rerum, temporū,
fortune oportunitate, mō armatos, modo inermes
magnarum regionum populos, uelut in colonias
mittens, Bulgariam, Rasciam, Bosfinam, Seruam,
Croaciam, Sclauoniam, cum occupasset, propagan-
di sui nō ante finem fecit, quam ad sinum peruenit
Adriaticum, ibi tanquam Septentriona quo pro-
fecta erat aduersum orbis terrarum marginem atti-
gisset, & natura se ne progredi iam posset oppone-
ret, ultra se diffundendi modū sibi constituit. Ma-
ximus omnino ac uix animo metiendus terrarum
tractus, inter humanæ naturæ Septentrionalem ter-
minum ac sinum Adriaticum. Sed utrunq; immen-
sus uel infinitus potius eadē ubiq; lingua & præter
Romanorum Coloniam Valachiam, gētes omnes
eadem primordia profitentes. Hic iam & si nihil di-
cerem, tamen animis & cogitationibus uestris sub-
iret, quid ad bene gerendæ rei facilitatem intersit in-
ter eos, a quibus omnia per interpretem expedien-
da, & illos qui per se mutuo colloqui, horrari, perci-
pere, rogare, pacifici ualeant. Cum enim duo sint,
quibus & distamus a beluis, & uis omnis humanæ
societatis continetur, ratio scilicet ac sermo, & illa
quidem sine hoc hominibus frustra concessa uideri
queat, nam quid attineret quantumcunq; sapien-
tissime

tissime cogitare, discurrere, providere, si non esset sermo qui rationis inuenta enunciatet. Ea demum natio quæ gerendis rebus non solum inuenit oportuna, sed etiã statim eloqui possit, inprimis idonea iudicanda, cui actiõis de qua loquimur summa cõmittatur. Huc adde quod aiunt, sapientem debere omnia prius experiri, quam arma. Quod si ita est, & si nedum bellum, sed nec nomen quidem belli sine armis esse nequeat, plura tamen omnino sunt quàm lingua quam quæ manu illic geri oporteat. In qua facultate quis tandem est alius, quam Polonus qui effusius iactare se possit. Nam qui Turci communi appellatione dicuntur, gentis suæ ueluti corpus, ex triplici hominũ genere effecere, ex captiuis, ex transfugis, ex indigenis, & ij quidem adeo pauci sunt numero, ut præ multitudine duorum priorum generum uix esse intelligantur. Ceterum transfugæ captiuique, quos seruos uocant, omnes fere ex gentibus quas modo dicebam linguam atque originẽ cum Polonis habere communem. Ex quibus plane cõstat, ut nihil fere nisi quod beluarum est, uiribus, ab alia quapiam natione geri contra Turcos potest, ita omnia Polono esse expeditissima dicerem. Nũc ut proposui quam facilis sit illi annonæ ac reliquorum que ad bellum faciunt suppeditatio, si aliunde quam a Domo ea petenda essent & submittenda, sed cum demonstrauerim paulo ante frugum ubertatẽ, qua regnum Poloniæ occidentalem fere omnẽ plagam

Turci.

ex
Captiui
Trans fugi
Indigeni
Turci
d postu

Tertia subdi
uisionis pars
de suppedita
tione necessa
riorum.

ORATIO CALLI.

enutrit, præterea planū fecerim, uelut imperij Tur-
 cici non fines extremos, sed interiora, & quasi cen-
 trum attingit, nullis interiectis, aut maris, aut ter-
 ræ difficultatibus, non uideo quare sit mihi in hac
 commoranduū, quandoquidem ex prædictis iam
 pridem intelligitis, & abunde ea Polono esse, quæ
 usus belli exoptulat, & qua subuehenda sunt, ui-
 am non solum breuem, sed omni etiam impedi-
 mento absolutissimam. Atque ideo dicendi finem
 faciens, per Amplitudinem tuam; qua prope ad di-
 uinum numen accedis, tum etiam per salutē popu-
 li, quem Deus beatitudinis suæ socium esse uoluit,
 præterea per incolumitatē Religionis cuius p̄fessioe
 a brutis distinguimur, cœlestibusq; & æternis re-
 bus admonemur, te rogo atq; obtestor, ut a puulga-
 ta cōmissi tibi muneris administratiōe animū cogi-
 tationesq; tuos uendices, & quātus sis, & quam sacer-
 & in quo diuinarū humanarumq; rerū culmine lo-
 catus reputans, immensę ac Sacrosanctę magnitudi-
 nis tuę æquales spiritus cōcipias, atq; ut immortalis
 Dei Vicaria potestate Christianā Rempubicā re-
 gas, ita ad illius laudes factorū tuorū aliqua imitatio-
 ne uelut accedas, reducēdoq; & cōseruando in uia
 gratię eam gētē, quā ipse unigeniti filij sui precio,
 ab æternæ damnatiōis culpa liberauit. Tulerint q̄
 ante te fuere Pont. Max. cōmendationē, aut reten-
 tis, aut constitutis legibus, quibus adiri administra-
 ri que sacerdotia, tum sacrificia, propitiationesque
 ac diui-

Cohortatio
 ad rem gerē-
 dam.

DE BELLO TVR.

ac diuini cultus, ceremonias et ritus obire & seruare oporteat, celebreturq; ipsorū nomen titulis magnarū quidē uirtutū, sed tamen quę in multis, & pos sint & soleant elucere, tu supra hæc usitata & communia quę sine admiratione propter frequentiā audiunt elatus, sublimiori quodā diuinisq; operibus similimo conatu, periclitās iam pridem ac plane periens Christianū nomē, nō hoīs, sed saluatoris nostri emula laude restituisse et cōseruasse memoreris. Declarauit effusius etiā q̄ p diuini ingenij tui acumine oportuit satis superq; uirū fuisse semp ad id decus nanciscēdū. Sed eos q̄s paulo ante te hoc in fastigio maiestatis suspici cōtigit, plusq; p modo belli & conatos esse & timuisse, ex eoq; a uera benegerende rei ratione aberrasse. Præterea minime esse laborandū in Christianorū oīm concordia, qd difficilis, qd intractabilis, quod sup̄uacua. Vnius namq; uel Regis uel liberæ ciuitatis opes abunde sufficere aduersus eos hostes, quorū paucitas contēnenda, disciplina militaris nulla, arma ridicula, diuitiē modicę, res gestę ex p̄fidia. Postremo eas esse Christianas facultates, ut quantūcūq; uolueris facillime possis & cōficere. Ex q̄bus nō solū intelligere, sed & plane fateri oportet expeditissimum tibi esse ad uictoriam iter. Nec præterea quę cōfutata iacēt, quicq; inter humana inueniri quod animū tuum excelsū & magnificū, aut possit, aut debeat reuocare, a tam sublimi culmine laudis, honoris, glorię consequendo.

Epilogus generalis.

ORATIO CALLI.

presertimq; dum hostis distractus & bello Syriaco
 implicitus & afflictus, nedū conatibus tuis resisten-
 di, sed ne respirandi quidē ab ingentibus cladibus
 illic passis habe t facultatē. Aderūt eo in conatu tibi
 alij pleriq; q̄s Christianę rei iactura sollicitos habet,
 sed in primis Polonię Rex inuictissimus, cuius ut
 dixi populi ab ipsis cunabulis tuenda religione no-
 stra erudiuntur, nec quicquam in omni uitę cursu,
 aut frequentius agunt, aut p̄tinacius, quam ut insul-
 tent infidelibus. Habebis itaq; militē, cui genus id
 belli non solum sit cognitum, sed etiam familiare.
 Pręterea qui hostem expropinquo subito inuade-
 re. Propterea uero quod abūdāt omnibus quibus
 & geritur bellum, & extrahitur accerrime, ac perse-
 ueranter oppugnare possit ac uelit. Ad extremum
 etiā gētes, inter quas decertandum, primordiorum
 cognatione cōiunctę, eamq; ob rem simulq; quod
 Christianis sacris iniciatę, uinci cupientes, ac mini-
 me pertinacissime repugnaturę. Et quoniam non
 pauciora consilio quam uiribus transigenda erunt,
 cum milite et regni illius consiliarij p̄stō, cum alijs
 generibus omnibus deliberationū prudentissimi,
 tum in eius belli ratione maxime exercitati, in pri-
 mis Petrus de Buyno, Episcopus Vladislauiensis,
 cuius ingenij acumen, grauitas, constantia, magni-
 tudo, p̄terea uitę ac morū sanctimonia humanū
 modum supergressa iam pridem meruere, ut a cura
 illius uelut anguli Christianę rei transferret in hęc
 Religionis

*Polon
 oia idonei
 dicitur dicitur
 aima munit
 et pugnare
 Callidus
 m. h. a. t.*

DE BELLO TVR.

Religionis nostræ, Sacrosanctam arcem, ex qua in electorum populo, non corporis unius, sed totius multitudinis salutem intenderet ac prospiceret. Quæ cum ita sint, dubitare non debes, sed neq; potes, eum Deo Opt. Max. bene iuuante triumphum te consecuturum, quo supra omnem humanam laudem, decus, amplitudinem, augustus & Sanctus, uiuus adhuc & sentiens habearis. Populus autem Christi, ac nomen, uelut rigidissima hyeme depulsa ubiq; in terris floreat. Cælum deniq; ipsam ineffabiliter gaudio impleatur, non una atque altera inuenta oue, sed innumerabilibus, infinitis, quæ a recto beatitudinis nostrę itinere uel abductę fuerant uel aberrauerant.

M

MAGNIFICO PA

TRICIO ET SAPIENTIS

simo Senatori Veneto, M. Anto-

nio Mauroceno, Matthias

Dreuetius Regis Al-

berti Secretarius

Salutem.

EFVNCTO PAVLO
ante Casimiro Rege nostro, cū
quinque ipsius filij superessent, ha-
bereturq; cōsultatio de creando
successore, minime ab initio idē
consilium omnibus fuit. Quidā
enim naturā ius atq; ordinem se-
quendum arbitantes, ad primo
genitum se conuerterant. Non-
nulli uirtutem ac merita, quā ma-
gis nascendi sollicitatem intuen-
tes, Albertum malebant, quod

tam tum bis regnum a Tartaris seruasset, nec solū indole, sed ma-
gnis etiam ac præclaris rebus gestis eminuerit. Alij uero quā plu-
res suadebant, non quod ex causa aliqua regnatura deberetur ex-
pendi, sed quid regno & ijs qui parituri essent, expediret, eumq;
deligendum potissime, sub quo uideretur commodius agiturū.
Sed, ut decuit, ad extremum alijs quibuscūq; rationibus præpon-
derauit reuerentia uirtutis, simul & gratia meritorum, pariq; om-
nium consensu in fastigium paternæ fortunæ Albertum extulere.
His paucos post dies consilia, ut sit, suorum exquirens, de sedere
cum Turcis renouando, misit me ad Petrum de Buyno, Episco-
pum Vladislauieñ. cuius fidem & potentiam in consulendo, pa-
ternis rebus semper magno usui fuisse sciebat. Ad se uero Regem
declarandum studium simul & momentum maximum attulisse.
Profectus igitur ad illum in Cuiuuiam, cum offendissem legentē
in historijs, quas Vincentius de rebus Polonorum edidit, ubi sen-
tentiam suam protulit de his, quæ regis nomine proposuerā. Con-
siderabam, inquit, mecum interlegendum, modo non temere cu-
iuslibet esse historiam conscribere, nec sine summa ratione, apud
antiq;

EPISTOLA.

antiq̄s id munus ab honestis uiris, eisdemq; sapiētibus, multumq;
 & diu in Repub. uersatis usurpari consuetum. Sciebant em̄ acuta
 quidem & solertia ingenia, in quacūq; fortunæ sorte procreari so
 lere, magna uero & capacia omnium, quæ aut Respublicas, aut re
 gna constituunt, augent, ornant, sustinent, uiri nō posse, nisi ex
 natalium amplitudine, quæ par foret scribendorum maiestati. Ad
 cognitiōem autē, & iudiciū eorum, quæ uel utiliter, uel honeste,
 aut contra in Repub. administrātur, non adeo inter Scholasticos,
 ex Philosophorum præscriptis, quam ex usu gerendis rebus perue
 niri. Quæ ita esse uidi ex Vincentio. Nam licet ingenua, quia ta
 men tenui in familia simul natus, simul educatus, supra commu
 nia & usitata cogitationes atq; animum minime attollere potuit,
 eamq; ob rem minuta quæq; ac propemodū sordida, consecrat.
 Si qua uero uel modice excellūt, ea quibus assueuit, p̄ magnificis scri
 bendo, ducit, miraturq; ac narrat diligenter. Ab illis autem, quæ
 sunt uel & natura sua uere maxima & memorabilia, eousq; uelut
 obruitur propter insolentiam, ut neq; ingenio capere, neq; orati
 one sustinere illa possit. Ex quo euenit ut narratio alibi, ut cali
 gans, statim circa initium hæreat, alibi ut cæca progrediēdo offen
 dat, nonnullis etiam in locis tanquam uicta succumbat. Et quo
 niam non in Senatu magis cum ciuibus, ex usu rerum & tempo
 ris, sed domi cū bellis, quasi ex formula de prudentiæ, cæterarūq;
 uirtutum artibus, disceptare consueuit, deliberationes aut nullas,
 aut ineptas inserit, & in reddendis agendorum rationibus, & cau
 sis, plærunq; inanis, interdum alienus, sæpe etiam contrarius inue
 nitur. Ad conciones demum, quarum efficacia fere omnis duci
 solet ex præcedentibus dictis factisq;, ut qui eorum neq; experimē
 tum habet, neq; noticiam, nulla præparatione aut memoria præ
 teritorum accedit, nullam ex argumentis quasi uim, nullā ex sen
 tentijs approbationem adhibet. Atq; ideo neq; attentionē legenti,
 neq; sensum elicit, facietq; non exanguis tantum, uerum etiam
 exanimis totus ille uigor & cursus rerum atq; orationis, a quo hi
 storiæ uehementiam quandam, & uelut spiritum accipiunt, terren
 do, cohortando, miserando, indignando. Quam partem boni au
 thores accuratissime tractauerunt, utpote sine qua Ciuitatum, &
 populorū mores, consuetudines, instituta, tum separatim cuiusq;
 natura, affectiones, studia, neq; colligi, neq; decore ostendi potuis
 sent. Quod si nil plus, quam intelligi queat ex Vincentio, in maio
 ribus nostris fuit, seu prudentiæ in consilijs, seu constantiæ in peri
 culis, aut firmitatis in laboribus, aut industriæ in aggrediēdis reb.

EPISTOLA.

& gerendis, nec melioribus quam ille narret, uel artibus, uel institutis regnum simul & nomen suum propagauere, pudet pigrescere nostræ nationis. Si uero tam multa & magna in pace, in bello, domi atque foris, neque præuideri sine præcipua quadam & prope diuina sapientia, neque suscipi sine animorum magnitudine singulari, neque perfici sine summa, & uirtute, & ratione potuere, merito quidem doleo, non contigisse illis parum scriptorem, & qui ingenio & ratione facta ipsa completi atque exæquare posset. Quamobrem cum Callimacho nostro, ut eam provinciam subiret, egi sæpe alias, sed nuper accuratius, cum legisset mihi libellum nouissime a se æditum, de his quæ a Venetis tentata sunt, Persis ac Tartaris contra Turcum conticandis. In qua materia explicanda, uisus est mihi assequi, quasdam uicque, uelut umbras, & prima lineamenta, scriptoris neque imperiti, neque rerum in experti. Tamen in eo conatu mem orabili quidem, sed quia prius omisus quam inchoatus, nil tale fieri contigit, in quo, aut ingenium, aut facundia magnopere sese efferret. Sed tamen exinde possemus, si magnam aliquam & copiosam materiam aggredereur. Adiuuat enim amplitudo rerum scriptorem, & in splendore ac strepitu factorum dictorumque sublimium ueluti scribentis ingenium excitatur. Ita si quis est orationis squalor ac tenuitas fere delitescit. Sed cum ita a me discesserit, ut minime certum habeam quid de effectu petitionis meæ mihi possim polliceri, feceris tu mihi rem maximo pre gratam, patriæ autem nostræ honestissimam, ubi ad ipsum ueneris, si meo simul & tuo nomine ceu uim adhibens, extorquebis, ut eam gratiam referat regno, & nationi bene de se meritis. Scio multum tibi affici, nec pertinaciter precibus tuis aduersaturum, præsertim quod non minus laudis ipsum quam regnum sequetur, si nobis obtemperauerit. Tu uero illi a quo educatus sis & bonis artibus institutus, nullum genus gratiæ, aut solidius, aut quod malle debeat, referre potes, quam si persuaseris, ut boni uiri officio fungens, illos a quibus ornatus est, atque auctus fere omnibus humanæ fortunæ decoris, uicissim ornet ipse, immortalitatemque commendet. Reuersus igitur ad Regem sine mora Callimachum adi, tam studio exequendi, quæ in mandatis dederat Episcopus, quam cupiditate uidendi libellum cuius intulerat mentionem. Ille de historia quidem conscribenda responsum dedit, quale oportuit eum, qui foret gratissima uoluntate erga Polonos, & minime contumax uideri cuperet aduersus Episcopi postulata, sed in re tam ardua, laboriosa, omnium ingenij ac doctrinæ suæ rationem habendam putaret. Libellum autem non
folium

EPISTOLA,

solum facile, uerum etiam libenter exhibuit, cuius lectione postea cum supra modum delectare dubitasset, equidē falli, aut propter beneuolētiā, qua iure Callimachum quasi parētem prosequor, aut propter consuetudinē legendi scripta ipsius cū uoluptate, uel certe propter aetatem imbecillam adhuc talibus iudicandis. Sed auctoritas Episcopi summi uīri, nec solū præditi ingenio ac doctrina singulari, sed omnium quoq; diuinarum humanarumq; rerum cognitione, ac prope experimento prudentissimi confirmauit me, ut crederem nō solum merito placere mihi, uerum cū uoluptate & fructu aliquo legendum etiam ab omnibus qui in Reipub. alicuius administratiōe cum auctoritate aliqua & dignitate uersarētur. Nec solum ob eam rem, sed etiam quia continet gesta eius Ciuitatis quæ tibi patria est, & in qua merito plurimū excellis propter doctrinam tuam & uirtutem incredibilē, dignū putauī, ut cura & diligentia mea in manus tuas perueniret. Est ut legendo comperies uetusta, & magnarum actionum communione fundata beneuolentiā inter Ciuitatem tuā & regnū nostrū. Quod si officiū hoc meum qualecunque humanitate qua es accipies, ad publicā inter Venetum & Polonum priuata etiā amicitia nostra accesserit.

Vale.

P. CALLIMACHI

EXPERIENTIS, IN LIBEL

lum de his, quæ a Venetis tentata
sunt, Perlis ac Tartaris con
tra Turcos mouen
dis, Prefatio.

O ST' QVAM VLA
dislaus Poloniæ ac Hun
gariæ Rex, qui uiribus &
auspicjs simul suis, simul
cæterorum fidelium, ma
ximeq; Venetorum, diu
cõtra Turcos Christianũ
nomen defendit, secũda
expeditione in cursu gerẽ
darum rerum, non sine ingenti iactura Religionis
nostræ ad Varnam interijt, Græci, quorum impe
rium ad eam diem non alio magis, quam illius præ
sidio steterat, conuertere se ad Italiæ opes imploran
das, sperantes, propterea quod nõ priuato aliquo
odio impugnantur, sed ob eam causam, quæ cõ
munis foret eis cum ceteris Christianis, Italicos, qui
minime ignorarent quã triste sit & discriminofum
hominibus, agris, urbibus, bellum, & quæ cum il
lo accidere solët, intra suos fines sustinere, putatu
ros facius mala eiusmodi ab se procul aliena defen
dendo retinere, quam Græcorum etiam opibus au
cto hoste, ingenti suarum rerum calamitate in Italia
experiri.

P R Æ F A T I O.

experiri. Sed plerisque curandis illic suis intentis, qui
 busdam alienis imminētibus, nonnullis pacis atque
 oclij facilitate captis, nonnullis parum futuras clades
 providentibus, haud facile iuueniebatur, qui com-
 muni periculo insigniter moueretur, putaretque sibi
 potissimum euenturum. Igitur subacta Græcia, om-
 nes simul postea trepidatio eadem ac poenitentia in-
 uasit. Et passim animo angebantur, quod propter
 quietem breuem simul & incertam, maximo ac im-
 pacabili bello, aditū ad se præcludere neglexissent.
 Apparebatque præsentis iam mali cōturbatione per-
 culsos magno consensu occursuros. Sed ubi ruinae
 que procul ab oculis acciderat, in auribus quoque fra-
 gor coepit euanescere, ardor ille animorum qui ui-
 sus est ab initio in aciem omnes subito producturus,
 intra præteritorum reprehensionem comploratio-
 num deferbuit. Neque præter Venetos quempiam
 usque ad arma commouit. Illi haud ita multo post ue-
 ra extimatione affutura discrimina metientes, tum-
 rati exemplo, magis quam uerbis se mouendis cæte-
 ris profuturos, dubium maiori animo an apparatu
 primas tuendæ Religionis nostræ partes suscipere.
 In quo incepto præter spem postea destituti a Chri-
 stianis Persas & Tarraros sibi adiungere curauerāt,
 agendoque & suadendo eo rem deduxerant, ut pro-
 pe sine aut labore, aut periculo fidelis alicuius, Tur-
 corum opes funditus euerterentur. Verum seu glo-
 riæ illorum, seu Christianæ felicitati fortuna in-

P R Æ F A T I O .

uidens, facile inuenit, quomodo nō tantum ab in-
 stituto committendi inter se infideles, sed etiam a to-
 to eo bello cogitationes simul & uires ipsorum re-
 traheret ad resistendum oppugnaturis uiciniora,
 & quæ sine totius imperij Veneti naufragio negli-
 gi non poterant, Cæterum, quia non citra effe-
 ctum res omissa est, ideo autem ratio consilij lau-
 danda, ac non minus admiranda, simul & prædi-
 canda magnitudo animi & constantia eorum, qui
 a suis deserere cum sentirent, nequaquam periculis ce-
 dendo, sed quod alios ad pacem & concordiam in-
 clinasset, in stimulū gerendę rei auertendo non tan-
 tum inuenerant quomodo oportunitatibus suis
 tunc consulerent, sed etiam demonstrauere Chri-
 stianis cæteris facultatem simul & rationem delen-
 di aduersarios suos, si quando postea intendere ad
 id animum placuisset, Eamque ob rem nuper cum
 essem Cracouiæ apud Ioan. Miricā, in horto, una cū
 Nicolao Mergo, Nissenſi, ac Boszcziza Iacobo, quō
 utrius doctrina & eloquentia insignior sit an admi-
 rabilior, nō facile quis dixerit, mirati sumus inter le-
 gendū res gestas Venetorū, de Persis propemodū
 dissimulāter, de Tartaris uero nullā esse omnino in
 historijs Sabellici expressam mentionē. Sciebamus
 eīm multū ac sæpe esse actū a Venetis per magnos Ora-
 tores apud Regē Poloniæ, de utraq; gēte in Turcos
 cōcitanda, nec succurrebat cōiectantib. qua potissi-
 mum ratiōe materia eiusmodi foret prætermissa cū
 multa

Ioan. Mirica
 Nic. Mergus
 Ia. Boszcziza

P R Æ F A T I O.

multa in ea esse uiderentur, quæ uarietate rerum & copia, historiam exornare possent, præterea nouitate sua allicere lectorem ac tenere, ad extremū gentis, cuius facta describuntur auctoritatem, magnitudinem, sapiētiā, magnopere declarare. Subiit igitur cogitatio mandandi separatim literis, quæcunq; cum natiōibus illis uel gesta uel tentata forent a Venetis. Tum quia licere uidebatur sine iniuria eius quæ indigna censuisset, ut scriptis suis infererent. Tum quia meminerasus ex perpetuis aliarū urbium historijs, plærasq; insigniores materias excerptas, ac leorsum particularibus uoluminibus explicatas. Interea autem quæ toto eo bello uel effici, uel tentari contigit, nihil aut illustrius, aut memorabilibus quibus id factum apparebat, tum propter Tartarorū Persarumq; nomen & bellicam industriam, fere ab omnibus authoribus nobilitatam, tum ob Reges maximos, qui eo in conatu Venetis affuere, sed & propter utilitatem indicandi fidelibus quemadmodum periculorum suorum curatores magis remedia nō sunt. Sed occurrebat in primis ea difficultas, quæ si hoc mihi faciendū assumerem, propterea quod de me multa forent explicanda, non uidebar tam libere, quam ratio historiæ postulat illa commemorare posse. Atq; ideo conatus sum ab alterutro impetrare, ut uerecundiæ simul & nomini meo consulerent. Quandoquidē materia dignissima foret, in qua eximium quodq; ingeniū & eloquentia uersa

retur. Sed cum suadendo parum proficerem, nolui pro uirili mea, uel mihi ipsi, uel gloriæ eius Ciuitatis, a qua maiores mei oriundi ad extremum deesse, prosecutusque sum ita singula, ut neque derogauerim quippiam, nec arrogauerim ueritati. Sed neque liberum fuit cum plarique eorum per quos hæc gesta sunt, uiuant, & facile coarguere poterant mentientem. Ceterum ueluti dictorum factorumque series ad unguem constat ita fieri forsitan queat controuersa in uno atque altero proprio nomine eorum, a quibus res gestæ. Fateor enim tam curguisse, quo nomine mihi quis uocaretur, que quo consilio atque ordine quicquam, aut gesserit, aut dixerit.

NARRATIO

NIS INITIUM.

ELLO QVOD CVM Ferrariense haud sane ul- tro inceptum, Veneta Res publica cum tota Italia sub- inde gessit, quando satis constat pari omnium ordinum tam gaudio quam consensu esse de- positum, dubitari forsitan queat plus ne spei in suscipiendo quam ingerendo animi Venetus presertulerit. Quippe quod apud ipsum uicinitas abhorretesque a bellicis studiis Ferrariensium animi excitauerant, ab initio spem haud

DE VFNETIS CON. TVR.

haud dubiã fore, ut sine maxio conatu, priusq̃ omnino quisq̃ ad resistẽdũ expedire se posset, adhereret imperio suo ceu suburbanũ ornamẽtũ ac presidũ, eamq̃ ob rẽ fiducia plenus arma susceperat. Vbi uero reliqua Italia cõiunctis uiribus & consilijs, uelut ad commune incendium restinguendum accurrat, non fructus solum sed pulchritudo etiam uictorię, ad rem gerendam animos erexerat. Preter id enim quod apparebat, exinde simul oportunitatẽ, ac uires, simul & causas ad subigendum plura quam destinasset accessuras, longe gloriosissimum uidebatur si sine aliquo externo auxilio suis opibus atque auspicijs tam multorum pariter impressionem contra se retudisset. Atque ideo summis, & uiribus & conatibus decertatum. Nam in pace quidem suscipienda, nõ tam præsens difficultas ualuit, quam memoria periculorum & tedium belli, quod prope ad Trigessimũ annum uaria fortuna cum Turco extractum, paulo ante deposuerat, desyderabaturq̃ fere ab omnibus in Ciuitate laxamẽtum aliquod, & ceu tempus ad respirãdum. Sed ueluti corporibus plenis ac mole sua laborantibus frequentius mala ualetudo insultat, & facilius inhæret. Ita in adeo ingenti magnitudine multiplicium negociorum ac rerum maximæ ac populosissimę urbis, nunq̃ tum fortunæ deesse possit occasio interturbãdi aliquid. Tametsi pax ab om̃ibus unanimitate uoto fuerat expectata, eius tamen dulcedinem non ex æquo omniũ

animi poenitus admifere. Nam & peffilentia uehe-
 mētius folito per id tempus ſeuiens, multorum do-
 mus luctu et ſqualore quotidie implebat, acceptaq;
 in Oceano Iberico clades, etiam fortunas aliquorū
 euerterat. Cum enim propter uulgatam iam pridē
 adeo concordem totius Italię conſpirationem, Ve-
 netorum res haud procul exitio adducta crederēt,
 cœpiſſetq; ipſorum nomen & authoritas apud exte-
 ras gentes prope palam uileſcere, Columbus maxi-
 me inſignis pirata, ſumpta exinde cogitatiōe ſimul
 & audacia, quatuor ex Venetis negociatorijs trire-
 mibus multa & precioſa merce onuſtas, haud lon-
 ge a promontorio, quod caput ſancti Vincentij ap-
 pellatur, diripuit, dubium conſentiente Rege Por-
 tugallię, qui & ipſe Venetorum imperiū tam ue-
 hementes contra ſe conatus toleraturū deſperafſet.
 Id utiq; ad ſuſpitionē ualuit, quod ab ea rapina Co-
 lumbus cum rebus atq; hominib. qui ſuperfuerant
 pugnæ commiſſe, anteq; triremes capi poſſent re-
 cta in Liſbonam, quę regia ſedes eſt, ſe recepit. Con-
 ſtat tamen dimiſſos captiuos poſtea hoſpicio ac uia-
 tico a rege beneuole adiutos, quod ipſum maligne
 uulgo interpretabantur. Plærifque id omne im-
 penſum renouatæ in illius animo Veneti nominis
 reuerentię, poſt initam pacem in Italia, alijs diſſimu-
 landæ mali facinoris conſcientiæ tributum aſſeuerā-
 tibus, ego Regis animum liberum ac ſublimem, ni-
 hil aliud captiſſe crediderim, quā ne alienæ, aut in-
 iuriæ

Columbus pi-
 rata

Liſbona.

iuriæ intemptius ultor, aut miserig inhumanus
 cōtemptor uideretur, seruataq; totius facti in legiti-
 mum tempus cognitione, interea tam libertatis re-
 gni, quam benignitatis suæ seruasse rationem. Sub
 idem quoq; tempus ex improviso pleræq; Matthie
 Regis Hungariæ copię irrupere in forum Iulij,
 eamq; ob rem nō nihil etiam publice trepidatū, in-
 uaseratq; ingens sollicitudo plebis pariter & Patrū
 animos, ne Italia coniunctis sibi uiribus bellicosissi-
 mi Regis, & cuius potentia rebus Venetis infe-
 standis in primis oportuna, resumēdi arma quære-
 ret occasionē. Itaq; propere oīs eq̄tatus q̄ circa eā re-
 gionē in statuis erat moueri iussus ad loca q̄ pericu-
 lo propinquiora credebant, Sed ueluti postea res in-
 dicauit, ab Vngaro, qui tum maxime in armis erat
 cōtra Cæsarem, nihil aliud cogitatū est in eo motu,
 quam occupare per occasionem, aut portum Nao-
 nis aut Tergestum, cuius rei spem fecerant nonnul-
 li exules, quasi solutæ, ac sine ullo custodiæ diligen-
 tioris studio utrobicq; ab indigenis agitaretur. Cæ-
 terum cum nihil quale ab exulibus asseueratū erat,
 inuenissent, sed cura & diligētia Cæsarei Præfecti is
 erat Georgius Elecheri pacis ac belli artium iuxta pe-
 ritissimus, uiderent omnia prouisa instructaq; nō
 modo aduersus insidiantium occasiones, sed etiam
 ad apertam uim si inferretur sustinendam, sine aliq̄
 conatu post dies retro qua uenerāt abiere. Accessit
 autem ad hanc inanem trepidationem, mox etiam

*Copie Mat-
 thie Regis
 in forū Iulij.*

Ioan. Mocer-
nigi Ducis
mors.

M. Barbadi-
cus Dux.

publicę orbitatis uerus omnium in Ciuitate luctus ac mœror, sublecuta ducis Mocer-nigi morte, q̄ omnium ante se Principum laudes, maximo interuallo antecedere potuit, Republica non minus aucta, quam fortiter sapienterque administrata, nisi quietis tam ingens quam minime improbandum studium, in florentissimo gerendarum rerum cursu materiam illi intercepisset. Hærentem igitur & quasi alienatã a sensu pacis Ciuitatem, inter has simul ueras, simul falsas ceu nubes aduersorum reseruauit Marci Barbadi in demortui Principis locum subrogacio, ad cuius electionem publicæ foelicitatis indicium affuisse uideri poterat. Tanta om̄is generis uirtutum indoles in ipso non solum eminebat, uerum etiam multis ac magnis Ciuitatis oportunitatibus, spem omnium de se iam pridem impleuerat. Sed quo nullum disciplinæ ac probitatis antiquæ maius argumētum de eo afferri queat, liberorū multitudo, quę in assequendo Principatu ad eam diem multis alijs impedimēto fuerat, uel in primis illi est suffragata. Nam cū Ciuitas semp̄ antea credidisset paternã magnitudinē corrupturam filios, tantū ab fuit, ut tale aliquid de familia sub patre tam Sancto instituta suspicaretur, ut etiam crediderit id quod postea res cōprobauit, se cum usus postulasset, nō minora præsidia in filijs, q̄ in patre habiturã. Ingēs itaq; om̄ ordinū letitia tantę spei principē excepit, gratulabanturq; uulgo inuicē, & quicq; foelix faustumq;

stumq; dici potest publice ac priuatim mutuo sibi
 pollicebant. Ille autem statim ab inicio principatus,
 quando foris oia mari terraq; tranquilla acceperat,
 ubi Cyprum licet ab armis, nō tamē a suspiciōibus
 quietā missis eo quingētis peditib. p̄sidio firmavit,
 pacis artibus ornandæ augendq; Ciuitati pro na-
 tura sua intentus, in primis palacium quod sub Mo-
 cenigo foedum incendium deformauerat, maiori q̄
 institutum fuerat, studio atq; impendio instauran-
 dum curauit. Multum enim maiestati publicæ ad-
 di intelligebat, si comiciū & Senatus habendi lo-
 cus, tum Principis ipsius eges Amplitudini tāti im-
 perij magnificentia & sumptu adæquarētur. Et quo-
 niam frustra uidebatur ab externis pax quæsitā, po-
 pulante quotidie Ciuitatem pestilētia, quam nulla
 re magis uulgari credebant, quam attrectatione ue-
 stimentorum utensiliumq; aliorum, quę in usu mo-
 rientium fuissent, oportune excogitauit nouū Ma-
 gistratum creari, uniuersis eiusmodi mortuorum
 suppellectilibus concremādis, seponendisq; ad cer-
 tum tēpus habitatoribus a funestis domibus, nec
 minus peregrinorum commercijs interea inhiben-
 dis. Qua cura contagione sublata effectum est, ut pe-
 stis paulo post omnino cessauerit. Nec defuerant in-
 ter quærentes mali publici remedia, qui ex causis
 communis labefactæ ualetudinis uehemētissimam
 dicerent foeditatem odoris tetrasq; exhalationes cir-
 cumiectarū paludiū ac meatuum aquarum in urbe

*Instauratio
palacij.*

*Contra pesti-
lentiam.*

*Purgantur
canalia.*

quos tam sordidis domorum eiectionis, qua limoso cceno ab inuehente se per palustria mare aggesto iam pridem repletos, subinde recurrēs in fretū, aqua propemodum siccos quotidie relinquebat. Itaq; ne huic quoq; parti salutis ciuium suorum indulgentissimus princeps deesset, de meatibus aquarum expurgandis agēdisq; intra urbem altius, cum Patribus egit ac persuasit, qua cura, non tantum ualitudini, sed oportunitati etiam communi consultum. Quandoquidem plæraq; loca refluenta mari, iam pridem adiri & nauigari desiderant posse. Reddita ualitudine ac splendore suo ciuitati, ut nihil omnino ad summam eius temporis fœlicitatē desyderaretur, leuandis annonæ præcis com meatuumq; copia inducēda animum adiecit. Nec mora adeo ingentem uim omnis generis frugum rerumq; aliarū quibus non solum commode, sed opulēter uiuitur diuersis in locis, importari curauit, ut satis constet uel ab urbe condita nunquam uilius eiusmodi omnia uenisse. Quæ per se grata uulgo, exinde etiā gratiora reddebantur, quod nihil in eis affectatum credebant, nec dari captandæ populari aurg, sed ciuū commodis intelligebāt. Quandoquidem paterno in omēs animo ipsum esse quisq; tibi persuaserat. Neq; aut benignius audierat, aut maiori cum equitate cōfugientium ad se querelas iniuriasq; compensauerat. Tam florētis & tranquillī status fama, etiam per exteras nationes emanauerat. Itaq; Turcus qui

Annone co=
pia.

qui bello Syriaco erat contra Soltanum occupatus, intelligebatq; propter clades quas illic acceperat, actum esse de imperio suo, si præcognita sibi ac longissimo experta bello Venetorum potentia, tunc maxime cōtra ipsum arma resumpsisset, cum ingentibus donis Oratores misit, qui pacem ac foedus cū Parente suo, haud ita multo ante ad Scodram percussum renouarent. Callimachus uero Experiens, qui ultra q̄ de priuatae fortunæ modo credibile sit, magnis ac uarijs casibus per diuersas regiōes ac gentes agitatus, tandem in Polonia instituendæ Regiæ prolis gratia substiterat, cum sciret arma, in Turcos sumpta, Venetos posuisse nō sponte, sed ex medio belli cursu reuocatos, suspicionibus molitionū uel inuidientium illorum gloriæ uel timentium magnitudinis incrementū, ubi pacate agi in Italia accepit, ratus posse fieri, ut rursus ad rem gerendam contra Turcos se cōuerterent, repetita apud Polonū mentione, eorū que ante pacem Turcicam de armandis Tartaris agitauerant, persuasit per occasionem ut illorum animi superinde tentarentur. In quam cogitationem ne temere incidisse putetur, quando eadē oportunitas que inuitauit Venetos, ut Christianorum hostes Christianis rebus conseruandis implorarent, illius quoq; studium atq; operam necessariam reddidit. Res est paulo altius repetenda. Post occupatum Constantinopolitanum imperium, & reliqua omnia, quæ ad id locorum Græcis in Europa

Legatio Turci ad Venetos.

Callimachus agit de Venetis rursus cōtra Turcū a mandis.

paruerant, cum Turcus, exploratis per incurfiones
tam uiribus quam situ Epyri & adiacentium Regio-
num, agitare de præparando sibi in Italiam aditu,
redacto in potestatem suam portu aliquo in sinu
Adriatico, Veneti, non tam quia periculo propio-
res essent, quam quia uerisimile apparebat, nemi-
nem fore omnino Christianis iniciatum, qui non
eos ad commune exitium propulsandum sequere-
tur, nedum cõsilia communicaret, pertentando ali-
orum animos illa occasione fretus destinata perface-
ret, Religionis nostræ publicum discrimen priua-
tis armis suis interim submouendũ censuere. Nec
postea destitire cæteros Christianos principes im-
plorare, in primisq; Põtificem Maximum ut socias
uires in eo bello coniungerent, cuius tam uictoria
quam periculum ex æquo ad omnes pertineret. Sed
cum persuasum foret ab initio omnibus, amissa a
Grecis Peloponeso, Venetos nõ tam uelut ad Chri-
stianæ rei iacturam ingemuisse, quã existimasse ob-
latam sibi occasionem dilatandi imperium suum, &
cũ aliqua laude etiã religiosorũ animorũ, possidẽdi
multa a quibus inuadendis antea magis pudor quã
iniuria eos absterruisset, postulata eorũ sic ubiq; ac-
cipiebant, quasi quærerẽt labores periculaq; & im-
pendia eius belli cõmunicare, cuius fructũ minime
fuerant cõmunicaturi, si fœlicitate quã inter assumẽ-
di arma sperauerãt debellare cõtigisset, uidebaturq;
iniquè tum demũ peti accedere alios ad infœlicẽ exi-
tum

tum consilij, cuius sibi ipsi fuissent authores, sed cupiditate occupandi aliena. Quia uero cogitationibus suis successus abfuisse, iactare speciosa nomina pietatis & religionis, & ad malam fortunam implorare socios, quos quamdiu bonam sperauerant contempsissent. Aiebant ergo passim per contemptum, gererent gnauiter bellum sponte pro utilitate sua susceptum. Sed nec uerisimile esse adeo prudentem ciuitatem, id onus temere suscepisse, quod facillime se laturam ignorasset. Itaque cum intelligerent contra ac periclitans Religio sperare adegerat, se a Christiāis destitutos, inter difficultatem perseuerandi, & pudorem desistendi anxij uulgo & incuria uarie fremebant, & modo omnia conari, modo nihil placebat, uicissetque ad extremum sententia eorum qui in periculis non quae speciosa uidentur, sed quae usus necessaria redderet sequenda esse dicentes, censebant quibuscumque conditionibus molem belli a se in alios transferendam, ut periculis suis tandem experiretur ea quae Venetis credere noluisent. Sed ac-

Paulus Mauro
rocenus.

cum ratione acceperit, nequaquam cedere uel ter-
 ri difficultatibus, sed placide tolerari accidentia, quæ
 non ignauia aut temeritas consilij, sed maximis qui-
 busq; conatibus obluctans fortuna obiecerit, ratio-
 ne habita ex temporis ac rerum oportunitate, osten-
 dit, præterquam quod turpe foret quasi cupide cœ-
 pissent, & timide desisterent, etiam sine summo dis-
 crimine, incepta omitti nō posse. Turcum om̄em
 pacis mentionem ducturum pro confessione imbe-
 cillitatis, cedentium ultro ipsius uiribus, Eamq; ob
 rem dicturum condiciones quasi desperantibus ac
 uictis, quas & suscipere et repudiare tantundem pe-
 riculi in se contineret. Authoritatē regum ac libera-
 rum Ciuitatum pro maiori parte stare ex opiniōe,
 si secus quam pro dignitate imperij sui quicquam
 statuerent interituram persuasionem quæ de uirtu-
 te ac facultatibus ipsorum circūferret. Nec eandem
 postea futuram & in Italia & apud exterarum natiōes,
 quæ ad eam diem fuisset, Veneri nominis reueren-
 tiam, multumq; audaciæ assumpturum sibi emulū
 quenq; si uidisset ipsos operibus suis ceu diffidere,
 nec dubium, exinde inuitatum nouandis rebus ani-
 mum adiecturum. Eamq; ob rem nunc certum esse
 in pace agiturum, etiam si illam Turcus dedisset,
 Quanto autem grauius ueluta porta Ciuitatis, to-
 tis uiribus Italici bellum imperij propulsare, quan-
 do procul a domo pauculis trirēibus Turcorum
 conatus impedire, facile intellectu esset om̄ibus qui
 rerum

rerum gestarū cum Genuensibus, & Philippo Mediolanensium Principe meminissent. In eorū arbitrio esse belli quod gererēt rationem temperare, ad modum facultatū suarum, pro ut eas suppetere intelligerent, uel oppugnandis alienis, uel suis defendendis. Illud utiq; pro maximo ducendū quod interea securi essent ab omni alio bellico discrimine. Neminē enim usq; adeo impudenter rei Venetę in sensum, ut abiecta Dei atq; hominum uerecundia quicquā moliturus foret, per quod diceretur a tuitione Religionis eos auocasse. Sed ut nullum alium fructū sibi possent polliceri, bene institutis animis satis esse debere, bonam cōscientiam, tum laudem, quam seruata Christiana re consequerētur. Nec autem impendium aut discrimen aliquod tanti existi mandum, quin ultro esset pro tanta gloria subeundum. Ad extremum, si uellent ex natura sua rem diligenter attendere, proculdubio intelligerent uel in primis ex eo perseverandum esse incepto, propter quod pleriq; desistendum putarent. Desertorū em̄ a ceteris uirtutē manifestius apparituram. Sed neq; fore ut aut cōsilio, aut oportunitate aliena bellare cogerent, aut cōmunicare uictoriam, ad quam Deo ac foelicitate publica duce maiori, tum p̄mio, tum laude soli sine alijs Christianis adiutorib. essent puenturi. Erigent modo animos anniterenturq; ne alienam siue desidiam, siue peruersam rationem imitādo, indignos se ostēderēt illis Maioribus, q̄ prope

Vsuncassano

frequentius pro Religione conseruanda quam pro iniurijs suis bella gessissent, nō defutura aliunde gerendæ rei adminicula, si Christiani ad extremum usq; negare perseverassent, commemoratisq; subinde multis de Persarum regno, cui Turcus immineret minime dubitādum esse inquit illorum Regem Vsuncassanum, si inuitaretur, suscepturum conditionem communicandi consilia & uires, cōtra eum hostem, quo saluo, securus ipse esse non posset. Eam non solum efficacem, sed etiam minime difficilem uincendi rationem, si adiuncto sibi Rege, armis, equis, uiris, & disciplina militari maxime insigni, sed & propinquo locis quæ oppugnanda forent, subito ancipitem quasi procellam diuersis in partibus eodem tempore excitarent, cuius uehementia percussus hostis, priusquā constitueret, aut quomodo uires suas diuideret, aut cui prius periculo potissime occurreret, spacium & occasionem sua prope expugnandi præbere cogeret. Nihil minus aut timeri a Turcis, aut cogitari quam suæ sectæ homines cōtra secū Christianis cōiuratos. Eoq; discrimen maius & trepidationē apud ipsos oriturā, ubi firmū esse animaduertissent, in id rem totam uerti, ut p se educerent, supato Euphrate mouere in Capadociam, & Galaciā, quasi intima Ponti & Bitinige petitori. Euacuaturū em Turcū necessario presidijs omnia que in Europa possideret, ut fundamentū rerum suarū Asiam tueret, nec remansurq; subinde eis
Helle-

Helleſpontum bellū, ſed ſine deſenſoribus prædam
 expoſitam quibuſcunq; prius accuriſſent. Quoniã
 tum nõ religioſum foret inconſulto Pontifice Maxi
 mo inire foedus cū Rege a Chriſtiana profeſſiõe alie
 no, priuſq; de Oratoribus ad eam rem deſignandis
 referret, uideri ſibi legatū ad urbem mittendū, qui
 quod ſæpe antea factum fuerat Pontifici repetitis
 iterum cauſis belli cõtra Turcū ſuſcepti, & ſimul cõ
 memoratis ſumptibus ac periculis, quibus ad eam
 diem illud ſubſtinuiſſent, dū fruſtra fideles quoq;
 ſed ipſum maxime cuſtodem ac Principem Chriſtia
 næ rei ad cõmune exiciū ppullandū implorant, de
 mõſtraret eo rem deductã eſſe, ut etiã ſi uelint mini
 me queant diutius ſine aliena ope tanti hoſtis impe
 tus tolerare. Itaq; ſi ſua picula nõ eſſent magis q̃ an
 tea fuiſſent curę Chriſtianis alijs neceſſario cogi ad
 pacẽ ſe cõuertere. Sed quia expti forent, parū benignos
 interpretes ſuſcepti a ſe belli, ne in deponendo
 quoq; reprehẽderent uoluiſſe neceſſitatẽ ſuam pri
 us indicare. Cõſiliū uero cõſociandi in bello Vſon
 caſſanū cū Perſis, ut pfundius in animū Põtificis ali
 orūq; deſcēderet, nõ ita aperiẽdū tanq̃ a ſe cogitatū,
 ſed ſuggeſtū aliunde, quaſi uulgatū foret paulo ante
 licet nõ ſatis conſtanti fama illū a Turco laceſſitum,
 de ineunda cū Venetis belli ſocietate cogitare, quã
 rem minime ſperare auderẽt. Quid em̃ ille uellet cõ
 iungere ſibi a ſecta ſua omnino abhorrentes, præſer
 tim q̃s ſciret a ſuis ceu p̃ditos, certe qđ diſſimulari

non posset destitutos. Verum si communi omnium Christianorum nomine inuitaretur, fieri forsitan posse, quod magnitudo authoritatis extorqueret apud animum perturbatū, ut tam desyderium ulciscendi insultātes sibi ultro, quam cupiditas cōseruandi sua plus ualere quam diuersitas religionum. Sed tam & si cōsiliū subesset, quo flecti ad Venetam societatem posse crederetur, non tamen audere prius tentare, quam eius rei ueniam impetrassent. Tum quia periculosum appareret indicari infidelib, minimum opis Christianis esse in seipsis, tum quia merito uererētur, quorsum accipi contingeret, si cum Religionis hostibus fœdus atq; amicitiam coniungerent, quando crimini dabatur, quando arma ut eos delerent suscepissent. Probata est uero ab omnibus Mauroceni sententia. Itaque decretus ad urbanam legationem obeundam ex Equestri ordine Iacobus de Medio. Antonij filius, uir raritate ingenij, & ciuiliū rerū singulari peritia maxime memorabilis. Is paucos post dies postq; Roma uenerat, renunciauit Patribus suis multa quidem, sed in futurum omnia Pontificem polceri, quo ad presens, nullam spem reliquam eis præterquam domi esse. Intenderent erga animos & cogitationes expediendis rationibus si quas putarent superesse rebus & maiestate Veneta cōseruandis. Mentionem Regis Persarum auditam illic quasi simulatum incitamentū a quærentibus belli socios, tamen in ostentationem

*Iacobus de
Medio.*

tationem fidei adhibitæ, permissum ut experirētur si quid adminiculi Christiano nomini, uel in Perside possent inuenire. Itaq; cum censuisset Senatus nihil utiq; minus e Repub. quam si agendū de cōcordia ultro accederetur, omniaq; experienda esse, ut si uincere nō possent, primam saltem pacis mentionē ab hoste extorquerent, supplemento ad classem in Peloponessum misso, qui in Persidē proficisceret, deligitur Catherinus Renuus, ex Senatorio ordine, uir haud dubie facundus atq; solers. Sed ambigebatur cui potissimum itineri se cōmitteret, cum propter bellum qd inter Turcum & Carmanum ac alios Barbaros gerebatur in Cilicia, uiderētur omnia impeditiora, quam ut tute illac esset euasurus. Hēsitantibus igitur ceteris, Bernardus Iustinianus, Leonardi filius, cui nō solum Ciuitatis res suæ cognite, sed omnis etiam peregrina historia, simul regionū singularum tractus atq; situs, planum fecit, si ille parū se circumduxisset, non solum procul a periculo, uerum etiam per nationes urbesq; partim amicas, partim quibus idem quod & Veneto expediret, facile quo mittebatur peruenturū. Enarratis deinde que contra Turcos, Venetus communi consilio atq; auspicio cum Polonis gessisset, tum alijs expeditionibus, sed præsertim illa infauista qua ipsorū Rex Vladislaus ad Varnam occubuit, quo tempore si cæteri qui ad Hellespontum classem habebant, eadem qua Venetus Imperator fide ac diligentia Turcos a

Catho. Renuus

Bern. Iustinianus.

transitu in Thraciam phibuisent, præter id quod
 in expedito uictoria Vladislao remanebat, iam pri-
 dem nedum authoritas aliqua impię gentis, sed ne
 nomen quidem esset in Europa. Adiecit beneuolē-
 tiam pro religionis incolumitate sic initam apud
 utranq; gentem postea Sanctam permansisse, certa-
 tumque per occasiones mutuis officijs, eamque ob
 rem tam in gratiam uetustę amicicię, quam ob sin-
 gulare studium pietatemq; egregiam, Casimiri Po-
 lonię Regis, erga Christianū nomen, pro comper-
 to habere, si id, quod sine aut difficultate, aut discri-
 mine facere posset, Catherinus ad illum egrederet,
 benigne daturam operam, ut incolumis ad Cassam
 duceretur, atq; inde transfretaret in Sabastopolim,
 ad Regem Georgium, a quo per regiones ac gentes
 aut sibi aut Persis i Armenia & in Media subiectas,
 tam libēter q̄ facile ad destinatū locū sine dubio mit-
 teretur. Tum quia Rex ille esset cōiunctus affinitate
 Vsoncassano, tū quia Christianis sacris iniciatus.
 Sed in primis propterea, q̄ post ademptā Gręcis
 Trapezuntem, intelligeret regnū suū nō diutius fo-
 re incolume, quā Turcus bellis alijs detineret. Ex
 sentētia Iustiniani, dimissus Catherinus, non secus
 ac ille prædixerat benigne, & cum cura habitus, pro-
 ductusq; ab utroq; Rege, haud multo postq̄ in Per-
 sas uenit, cū de foedere persuasisset, impetrauit eti-
 am miti illinc Oratorem, quo cum Senatus age-
 ret, statueretque quo tempore, quibus in locis,
 & quo

Casimirus
 Polonia rex

Cassa.
 Sebastopolis.
 Georgiorum
 Rex.

Trapezos.

DE VENETIS CON. TVR.

& quo genere copiarum, utrinque in hostem impetū fieri oporteret. Sed ne gerendæ rei occasio distraheretur, placuit Oratorem per Mesopotamiam in Ciliciam recta descendere, indeq; in Cyprium etiam mox Venetias nauigare, Itaque oportune contigit, ut inter nauigandum delatus Rhodum, inueniret illic cum classe, a populandis Pamphiliæ maritimis, tunc maxime reducta, Venetū Imperatorem Petrum Mocenigum, qui postea Princeps fuit. Is erat ut uir ingentis animi, nec factis minus, q̄ ostentatione magnificus, uelut ad pugnam omnia in classe expediri iussit, & quicquid prædæ aduectū erat, in conspectum exhiberi, ab eoque spectaculo Persam fiducia Reipublicæ lætum uelut a præsentis spe debellandi Venetias ad Senatum in Triremi expedita deportari curauit. Ingens sub illius aduentum plebis simul & Patrum animos lætitia incelsit. Sed ubi cognitum est, uenisse cum mandatis, non solum ad Venetos, uerum etiam ad alios Christianos Principes, pene omnium indignatio subsecuta, multa que in Catherinum, cuius paulo ante nomen in cœlum usque laudibus extulerant, cum probro & querela iactata, quasi temere aut postulasset, aut consensisset, alium quempiam simul cum Venetis implorari. Nam præter id quod Veneti nominis Maiestatem, de qua omnia maxima credi uolebant minui apparebat, si plures ad rem gerendam complices desyderarent, experti etiā

Pe. Mocenig
gus.

Orator Vfo
cassani Venetis.

quam non serio eius belli mentio & Romæ & alibi in Italia audiri consueuisset, uerebantur, ne si idem quoque Barbarus animaduertisset, ab instituto cōsolandi arma, abstereretur. Persa ingenio nationis, instituta, iactantia Regis sui arma, copias, disciplinam militarem, pugnas cum extulisset, nihil uictoriam rememorari dixit, nisi paucarū urbium, haud quaquam ualidas munitiōes, quibus expugnandis præreret; quod gens illa minime assueta, etiā machinarum & tormentorū, neque usum, neque copiam haberet. Sed tamen si a Veneto submitterentur breui ultra Hellespontum nihil remansurū, quod in Turci esset potestate. Ipsi quibus præcognitus hostiliū rerū status in Europa, de ratione illic quoque in tempore debellandi secum statuerent. Postremo petijt, ut dum ad maiores conatus utrinque oportuna expedirentur, classis Veneta adesset in Cilicia Carmanis fratribus, qui & ipsi, utpote Vsoncassani amici & consanguinei, nō leue momētum accessuri forent, Turcorum rebus euertēdis, si paternum regnum, unde non magis Turcicis armis quam suorū perfidia pauloante eiectioni fuerant, recuperassent. Intelligebat Senatus rem esse magni discriminis, si oppugandarū urbium apparatu instruerent Regem, qui propter communem cum Turco Religionem facili momento postea cum eo redire in gratiam, & contra Christianos coniurare posset. Eousque tamen exacerbati erant singulorum animi, quia non solū de-

stituti

Carmani Ciliciae Reguli

Cogitationes Senatus & decretum.

stituti, sed irrisi etiam in periculis suis sibi uidebantur, ut cum communi fidelium omnium discrimine occasionem suam occupandam censuerint. Factum igitur Senatusconsultum, ut primo quoque tempore tres onerariae cum machinis tormētisque ac reliquo omni instrumento excidendarum munitio-
 num, in Cyprum nauigarent, paratque illic essent ad nutum Vsoncassani, expositurae omnia in continenti, ubi & quando ille fieri uoluisset. Petitisque & acceptis a Persa Oratore literis, quibus Rex certior fieret eorum quae constituta erant. Illi quidem ad urbem dimiserunt. Ceterum ne spaciū ei relinqueret labefactandi coeptorum spem apud suos, si forte parum oportuna de reliqua Italia renunciasset, placuit quod Iosapha Barbarus, Antonij filius, Persice lingue gnarus, id quod per commercium sermonis non difficilimum apparebat cum eiusmodi literis ac Senatus mandatis, eodem quo ille uenerat itinere, statim proficisceretur, simul ad confirmandum Regis animū, simul & quicquid de Christianis ceteris ab Oratore suo postea illi asseueraret. Serum iam esset ad reuocandum progressum in expeditione commissum, praeterea Iosaphae negocium praecipienda Senatus nomine Mocenigo, ut de restituendis in regnum suum Carmanis cogitationem simul & curam assumeret. Quam rem ueluti cum mandato efficiendi quae uim & facultatem accepisset, haud multo post Mocenigus strenue aggressus, non minori sua laude, quae

Iosapha Barbarus.

Sichinum.
Corichum.
Seleucia.

Carmanorum gaudio perfecit, captis ceu continuo impetu tribus urbibus Sechino, Coricho, & Seleucia, quarum expugnationem reliquarum omnium mox deditio subsequuta. Permissio Iosapha, sapienter quidem praeuiderat Senatus, ne facile in irritum coepta conuerti possent. Sed ueluti in oportunitate consilium longe prudentissimum fuerat, ita res iam transacta reddidit superuacuum. Prius enim quam in Persas peruenisset, Rex cum Catherino mouerat in Armeniam, & receperat in deditionem Tocatum Regionis Metropolitanam, & pleraque nequaquam tanti momenti oppida. Itaque non tam monendus fuit a Iosapha, quam confirmandus ad rem strenue gerendam, quod sane ille praestitit. Memorabilibus enim aliquot pugnis commissis ingenti strage demum profligauit hostem, qui non solum Asiaticas copias suas, sed quas etiam in Europa habuit Persarum conatibus opposuerat. Verum cum ea forent incognita Venetijs, Senatus non minus quam magnitudo rei postulabat ad omnia intentans respectansque, ne si Iosapha parum prospero itinere usus esset, agendorum cursus distrahi contingeret, aut desperatione Persae, si quid forte quod minus expediret Orator interea renunciasset, aut per indignationem quasi tam opportuna amicitia negligentia extimatione sua, a periditante Veneto amplecteretur, statuit mitti oportere alium, qui eodem

eodem quo Catherinus circuitu, & si paulo se-
 rius sine dubio tamē ad destinatum perueniret.
 Ad eam igitur legationem accingentem se iussu Pa-
 trum Ambrosium Contarenum, Bernardus Iu-
 stinianus monuit, ut postquam ad Poloniae Re-
 gem diuertisset, diligenter Callimachum interro-
 garet de rebus Tartarorum, & an spes aliqua ui-
 deretur posse illos annuente Polono contra Tur-
 cos concitari. Literas praeterea tradidit, in quibus
 eadem Callimacho significabantur, & simul futu-
 rum sibi usui atque laudi publicae priuatimque
 apud Venetos, si sua opera momentum aliquod
 accederet conficiendo bello quod sustinebant. Sci-
 ebat Iustinianus maximis conatibus haud ita mul-
 to antea decertatum esse inter utranque gentem,
 Tartarorumque Regis Tamberlani, rem longe su-
 perioiorem fuisse, profligatos saepe Turcos, mag-
 nisque cladibus affectos. Ad extremum Imperato-
 rem ipsorum, cuius pronepos esset Maumethus,
 qui tunc regnabat captum abductumque in serui-
 tute, & in cauea more ferae habitum quamdiu
 superuixit. Praeterea nunquam adeo bona fide ab-
 secedi ab armis, ut omnium simul tam decorum,
 quam iniuriarum belli memoria deponatur. Con-
 iectabaturque exinde uir longe prudentissimus fieri
 posse, ut uel stimulis uetusti odij percitus, uel
 gloriae prius partae, laudibus inflatus Tartarus,
 non detrectaret conditionem, resumendi arma

*Ambr. Contar-
 renus.*

Callimachus

Tamberlanus

Maumethus.

foeliciter antea experta, quib. accederet etiam quod
 non ignoraret partem gentis suæ, quæ in Taurica
 Cherloneſſo agitatur, ultra ſeruilem modum contu-
 melioſe haberi a Turco poſt Caffam & Theodoſi-
 am expugnatas. Ambroſius, ubi in Poloniã uenit,
 impetratis facile a Rege oïbus quæ itinere ſuo oportuna
 credidit, Callimachum ſic dimiſit, ut qui mox
 per literas poſtulatſi Juſtiniani eſſet ſatisfactorius.
 Itaq; ille prius facta de agendis mentione cum alijs
 pleriq; ſed in primis cum Petro Buyno Epifcopo
 Vladiflauienſi, ſummæ authoritatis, ſummæq; uir-
 tutis uiro, cogitationes Veneti de Tartariſ ad Regem
 detulit. Ceterum poſita cõſultatione, uix unus atq;
 alter indulgendum cenſebat, ut ab adeo ambiguis
 ac deſperatis remedijs Chriſtianæ rei ſalus peteret.
 Alij multi gentem in armis natam, & per latrocinij
 ætatem omnem agentem, minime ea mentione ue-
 lut inuitandam ad prædam dicebant. Satis ſuperq;
 paratam per ſe, niſi terreretur difficultatibus, quas
 ſibi præfiguraret incognitis regionibus, ubi intellexiſſet
 ſine impendio ſui, patere ſibi acceſſum ad terras
 longe opulentiffimas, & flumina, paludes, ſaltus,
 mōtes, quorum tranſitum deſperafſet, nihil in
 ſe terribile habere præter nomina, futuram ſubinde
 Chriſtianis multo grauiorem quam Turci, quos
 eodem ſuo aliarumq; nationum non ſolum periculo,
 ſed etiam exitio a Græcis ex Aſia in Europam ac-
 citos, uix quiſquã poſtea ſuſtinere potuiſſet. Et ſera
 tandem

tandem poenitentia intellectum, prestare a suis uin-
 ci, quam implorare auxilia, unde plus discriminis,
 quã ex bello imminet. Eamq; ob rem minime ob-
 unius Veneti nominis siue discrimen siue ambitio-
 nem, reliquorū omnium in Europa salutem, in per-
 niciem adducendam. Vladislauiensis autem Episco-
 pus, quia pertinaciter negare quicquam beneuolis
 & amicis, presertim contra Christianę professionis
 hostes, tam turpe existimabat, quam periculosum
 temere cōcedere ea, quæ petebantur, rem totam ad
 arbitrium petentiū reijciendam censebat. Illos, post
 quam & per se & a Polono moniti attentius singula
 consyderassent, sine dubio omisso petere id qd
 merito negandum sibi intelligerent. Qua sententia
 etiam a Rege comprobata, Callimachus paulo post
 ea, quia ita uisum erat tanquam re minime aut Regi
 aut suis communicata, sic Veneto rescripsit, ut doce-
 ret merita Regum Polonię in Religionem nostram
 manifestiora esse, quam ut commemorare oportere-
 ret, ingentiora quam ut satis laudari possent, studiū
 deniq; ac pietatis pleniora, quã ut omnino quisquã
 foret illis comparandus in uoluntate rei Christianę
 seruandę augendęq;. Casimiri eius qui tum regna-
 ret parentem quidem cum Lituaniis fidem nostram
 professum, non solum innumerabili multitudine
 eam auxisse, uerumetiam ceu munimento quodam
 sepisse, post quod, contra aduersariorum suorū im-
 petus, tutus remaneret, Fratrem uero suum Vladis-

23
 Sententia vlu
 dislauiensis.

Scripta Calli-
 machi ad Ve-
 netos de Tar-
 taris.

Vladis. Casi-
 miri pater.

Vladis. fra-
 ter Casimiri

Casimirus,

laum gerendis rebus contra Turcos in ipso ætatis ac fortunæ flore occubuisse. Ipsum deniq; Casimirum, licet non ignorantibus quas prouincias sibi, quæ regna filijs suis subiecisset, ut uix credibile appareret quicquã, aut temporis, aut ocij sibi reseruasse, non modo ad agendum, sed ne ad cogitandum quidẽ de Religione, tamen pro illius incolumitate multa interim gessisse ac gerere. Quæ iure ac merito Venetis persuasisse poterant facile impetratu ab illo esse, nõ solum de Tartaris, uerũ etiam omne aliud genus opis & momenti contra Turcos. Quia tamẽ cum multa sint genera Tartarorum, neq; in literis, neque a Catherino ipso expressum fuisset assignate quos potissime actiõibus suis oportanos crederet, minime uisum esse prius eam cogitatiõem Regi ac suis aperire q̃ pleniora significassent. Vt autem ad deliberationem accederent facilius, qualeque id foret quod petere instituisent apertius intelligerent, scire oportere. Tartaros nõ quemadmodum uno uocabulo qui ubique sunt, complectuntur, ita etiam eodem in loco simul omnes agitare, sed longe lateque sub ipsum Septentrionem sparsos, alios in Asia sedes suas habere, alios in Europa, quosdam in utriusque terræ confinibus. Eos autem qui in Asia degunt, minime aliquando se in Europã transferre, Sed aut inter se, aut cum finitimis nationibus uersus Hircanum mare, & usque trans Imaum montem perpetua latrocinia uerius q̃ bella exerce-

Multa Tartarorum genera

re. Incoz

re. Incolentes autē Thauricā Chersonesum in Europa ab Asia abstinere, præterq; quod Cercetarum Zigorūq; littoralia trans Cimeriū Bosphorū Mophsolis, atq; id genus Scaphis infestant. Medios autem inter utrosque uelut influxus aliquis ac refluxus Oceani, modo in hanc, modo in illam terram sese effundere. Et hyeme quidē cōuersos ab Occasu in Eurū uentū superato Tanai, progredi usque ad ripas fluminis Rhas, qui ab indigenis Volga dicitur, & inde secundo amne prope ad Caspiū mare commigrare, recipiendo se a locis tum maxime remotissimo sole niuibus glaciibusq; obnoxiijs, ad tēperatiora, in quibus pastionis, aliarumq; oportunitatum copia hominibus simul & iumētis suppetat. Aestate uero easdē coeli terreq; cōmoditates ac temperiē, quā in Asia captauerant, uicissitudine anni conuersa cis Tanaim sequi, & ut paulo ante intensiora frigora nimiosq; æstus euitantes, ad Boristēnē redire. Cæterū ueluti locis inter se distant, ita etiam alia apud alios, tum frustra, tum ob rem aut sperare posse aut requiri. Omnibus quidem genus idem campestris uitæ in currib. & sub diuo esse. Eandē præterea ingeniorum horriditatē, corporū durtiē, frigoris, inedia, sitis, aliarumq; humanarū necessitatum patientia. Nec minus prædandi studiū ac pertinacia. Multitudinem autem & feritatē in Asiaticis maxime eminerē. Armorum copiam & cōstantiam in prælijs apud alios maiorē inueniri. Ab illis nihil

Cercete.
Zigo.

Tanis.
Rhasflu. quod
& Volga
scu Volha

Boristenes.

geri ex insidijs, nihil de hoste peti, præterq̄ quod in promptu sit rapientibus. Non ferro, non igne sequi ri aduersus ea, quæ subito auferri nequeant. Deniq; in presens tantummodo prospici, neq; ex consilio, sed ex uiribus & euentu, aut decus, aut uituperationem factis attribui. Europeos, & qui uicissim anni tempestates, modo huius, modo illius terræ clemētiori secessu moderant, prope ad nostram militarem disciplinam accedentes, non plura impetu & armis quam cōsilio ac uirtute transigere, nec semper temere aut irrūpere, aut recipere se, sed insidiosè plærumq; & explorato copias ducere. Locorūq; ac temporis rationem aliquam habere sine occasionibus suis, sine alienis interturbandis. Et quoniam pugnatum sit diutissime, pugneturq; quotidie ab illis quidem contra Rutenos & Moscouensium ducē, ab his uero contra Polonos, usu edoctos esse, nō solum armis, sed igne etiam hostium facultates corrūpere, nec quicquam inter prædandum inuiolatum relinquere, unde aut fiducia spoliatis, aut periculū ipsis creari queat. Itaq; uideri merito eorū operam, ad id quod Venetianimo agitant, non leue momentum habituram, si adduci possent, ut conditionem subirent. Et uerissimile esse illos, qui sub Turco non longe a Cassa agitant, omnia facturos, ut liberarent sese a Tyrannide, qua durius premuntur quam ferre cōueniat eos, q̄ meminerint se de Turcis pau-
lo ante toties triumphasse. Sed ut cetera omnia con-
sentirent,

Rutheni,
Moscouie
Dux,

DE VENETIS CON. TVR.

sentirent utiliter implorandos eos qui in Taurica sunt Chersonesso, tamen quia numerus eorum nequaquam ingens, minime aufuro tantum sibi oneris assumere, & si maxime auderent, omnino nihil magnum moliri posse. Illis sane qui nūc in Europā, nunc in Asiam commigrant, armis & multitudine pares esse maximis bellis gerendis, sed minime patere eis aditum ad inuadendum hostem in Thraciā et Macedoniam aliunde, quam per terras regni Poloniæ. Quam autem periculosum, adeo ingentem & Christiano nomini infensam multitudinem, ad bellum instructam, in regnū accipere, planius esse quam ut foret declarandum. Se quidem credere Polonum etiam cum discrimine rerum suarum Religioni non defuturum. Sed considerarent ipsi, quatenus amici Regis beneuolentia uti oporteret. Cæterum ueluti ea omnia auxilia, quæ animo conceperant, essent propter distantiam tarda, propter gentium perfidiam ambigua, propter diuersitatē religionum periculosa, ita tamen non uideri pertinere ad Christiani nominis Maiestatem, uel ad existimationem sapientissimæ simul & potentissimæ Ciuitatis, spes in adeo ancipiti et prope pudendo genere opis collocare. Si operam simul & cogitationes intendissent pacandis inter se Germanis atq; Hungaris, qui tam diu mutuo concertarent magis, quia utrosq; primam mentionem pacis mouisse pudebat, quam quia nōnullos belli maxime pigeret, sine dubio am

Thracia.
Macedonia.

Poloni.

Callimachus
ad Xistum,
Pon. Ro.
Mandata ad
Venetos.

plexaturos occasionē simulandi exorta sibi arma quæ uideri uellent sponte posuisse. Illinc postea tam efficitia quam uera auxilia Religioni nostræ affutura. Quibus etiam sine dubio accederet Poloni, cui genti nulla penitus in toto orbe foret comparanda ad id belli genus conficiendū, uel disciplina militari, uel multitudine armorum atque hominum, uel commo ditate inuadendi hostem ex propinquo. Hæc aut his non dissimilia Callimachus cum scripsisset, mit tereturque paulo post Romam cum mandatis ad Xistum Pontificem Maximum, iussus est uia secedere ad Venetos, ut auertendo eorum animos ab instituto, coram planius indicaret difficultatē exequē di cogitationes eiusmodi, & quantum periculi non Polonis modo, sed cæteris etiam Christianis, uel ex sola mentione tali oriretur. Quomodo autem dissimulantius id fieret, adiectum est ad commissa de Tartaris, ut repetita ab exordio usque beneuolentia, qua gens utraque hæctenus inter se certauisset, præsertim circa Christianæ rei tuitionem, cuius summa tunc maxime Venetis opibus inniteretur, diceret, ueluti non sine ingenti nominis sui laude publicum omnium fidelium discrimen propulsaret, ita aliorum dissimulationem quotidie magis ac magis de Christiana maiestate detrahere. Quid enim aut sanctum, aut religiosum infideles sentire posse de sacris illis, quibus qui essent iniciati, nullam curam gererent, quo minus per omne ludibrium acce-

ac dedecus profanarentur? Multa prodita esse memoriae de concordia, qua olim Christiani in Asiam atque Africam transmittentes bella infidelibus inferebant. Nec ulla magis causa insultari lentius ab hoste quam timore, ne acrius lacessendo irritaret, cogeretque subinde rem gerere cum uniuersis, amissa occasione subiiciendi sibi singulos separatim. Falli si qui essent, qui aliena calamitate suam prolatando satis opis in semetipsis habere putarent, ubi reliquis subactis ad eos bellum peruenisset. Nam qui hodie pares uiderentur, multo futuros tunc inferiores, cum quicquid interim Christianae rei adimitur, hostibus accrescat. Quibus una atque eadem nunquam cessatura causa bellandi aduersus Christianos omnes, quorum uiciniorum quemque subigere auctis exinde uiribus in alios statim ferri, & priori quaque uictoria ceu machina uti ad reliquos expugnandos. Vulgatum quidem paulo ante in Polonia conuenisse omnium Italicorum Principum Oratores ad Xistum Pontificem Maximum in Fulgineo, quo propter pestem ab urbe secesserat, agitatumque illic de ratione obuiandi communibus periculis & cupere Poloniam scire quae exitu consultatio illa foret absoluta. Inuitari enim a Turco ad pacem, quam licet gerendo contra Tartarum rem commodam sibi, tamen aspernaret si quid opis afferre possit ad ceterorum Christianorum conatus. Nec putare spectandum sibi ociose eius belli euentum, neque prospera

Matthias
Rex.

& aduersa obiectum se statim ueluti in prima acie Tartaris ac Turcis per omnes sollicitū habere oporteret. Cæterum quia & id futuræ accepisset, orare ut siue quod sæpe antea fecerant instituissent ipsi, siue Italia omnis simul pecuniam mittere Matthig Hungariæ Regi, darent operam, ne ea quæ pro rei Christianæ cōseruatione impēderent, in illius exitū conuerterentur. Regem quidem illum magnitudine, uirtute, rebus a se & parente suo foeliciter gestis, dignissimum cui tutela Religionis committeret, sed quod bona illius uenia dictum foret, per ambitionem & cupiditatem, iam pridem nonnihil uelut a seipso degenerasse, ac prope ommissa cura tuendi sua ab infidelibus conatus omnes cōuertisse cōtra Boëmiam & Austriam, quibus oppugnandis, si auxilia ei subministrarentur, tam iniquū esse quæ perniciosum. Quandoquidem eiusmodi intestinis certaminibus omnis ratio simul & facultas Christianæ defensionis corrumperetur. Quæ postquam Callimachus Venetijs in Senatu recitauit, responsum est. Licet propemodum sero tandem Pontificē aliisque Principes Italicos urgentiū discriminū curam aliquam subiisse, & uera esse, quæ de cōuentu totius Italiæ consensu constitutum de pecunia Hungaro impēdenda. Cæterum nec Venetis, nec alijs facti illius complicitibus, cordi esse ea quæ in Austria uel Boëmia gerebantur. Placereque mitti a Pontifice Maximo in eas regiones legatum, qui uideret ne pecunijs

Responsum
Venetorum.

DE VENETIS CONTVR.

cunjs decretis ad bellum Turcis inferendum, alios in usus Hungarus abuteretur. Deq; ea rescripturos se Oratori suo ad urbem, Polonum facturū ex sua maiorumq; suorū dignitate ac Religione, si tantisper a pacificatione cum Turcis abstineret, donec experimētum indicaret, quantum efficacix demū foret habitura totius Italix conspiratio, contra eum hostem, quo cum sola ipsorū Ciuitas tamdiu ancipiti fortuna decertaret. De Tartaris missuros se Oratorem in Poloniam, qui ex commodo utriusq; gentis cum Rege ageret, statueretq; quid potissimū expēdiret. Intelligere se Christianam rem nō posse aut conuenientius aut efficacius, quā a Christianis tueri, nec nisi inuitos conuersos se ad Barbarorum auxilia, cū puderet iam pigeretq; toties ad id locorū frustra suos appellare. Et necessitas plura imperaret quā libera ratio experiri sualisset. Romæ subinde, tametsi contra annitente cum Veneto, etiam propter res Australes Cæsareo Oratore Thoma de Cilia, qui postea fuit Constantiensis Antistes, facile futurum fuit impetrare de Legato, ad cuius arbitriū pecunia in Hungaria mittenda dispensaretur, tamē eo facilius concessum est, quo pronior quisq; ut retineat sua ad usus sibi necessarios, quam ut erogat in alienos. Conuenerant enim illic Oratores omnium, inter quos constitutum fuerat impendēdo Hungarobellum procul ab Italia fouere. Assentiebatuq; libenter quilibet non solum ut adhiberetur arbiter

Acta Romæ.

Thomas de Cilia.

*Donatus Ac.
ciolus.*

dispensatiōis, sed etiam si fieri posset, ut pecunia in-
distributa remaneret. Censentib. plerisque in primis
Florentinorum Legato Donato Acciolo, singula-
ris prudētiæ ac doctrinæ uiro, rem bonam pessimo
exemplo fieri. Non de futuras em̄ subinde transmō-
tanis Regibus extorquendi ab Italia pecunias ut se-
mel quacūq; ratiōe accepissent. Qua opiniōe latius
iactata ab inuidētibus rei Venetæ, cui potissime eo
impendio succurri apparebat, factum est ut omnia
in irritum uerterētur. Processerat interea Venetus
Orator in Poloniā, quia dubiū erat, an Tartari con-
ditionem amplexarentur, malebatq; Rex illos q̄ se
uideri aduersatum oportunitati Christianorū, per-
miserat, ut legatio ad eos perferretur. Facile igit̄ fuit
gerendis bellis, & raptu uiuere procreatis persuade-
re, ut contra eam gentem quam sepe antea uicissent
arma caperent, & in regionem præda abundantē, ir-
rupturi se accingerent. Itaq; reuertēti mox in patriā
Veneto adiunxerūt Oratores suos, qui foedus cum
Senatu stabilirēt, datis acceptisque cōditionib, qbus
militari oportet. Non adeo cōsensus Italiæ ad auer-
tendum ab se Turcū iam pridē Romæ, uel dilatos,
uel omissos ciuitatis animos deiecerat, quantū extu-
lit Tartarorū aduentus. Omnes in curia & uulgo le-
gicia exultare, demū iustum humanorū inspectore
laboranti Religioni adesse dicere, suorūq; pios co-
natus adiutare, atq; eo per omnia certatim fana lau-
des & grates illi agere, inuētis ut credebāt belli so-
cijs,

*Oratores
Tartarorū
Venetijs.*

cijs, cum quibus ceu uincere facilimum ita minime
 communicandam uictoriam. Nec dubitabant plæ-
 rique affirmare, interfuisse Venetę amplitudinis, ut
 sine aliqua Christiana ope debellarent. Cæterum
 quo Barbarorum simul spem & fiduciam imple-
 rent circumducturi illos per urbem, priuatorum
 simul & publicorum ædificiorū, intuenda magni-
 ficentia, omnē diuiciarū pompam in cōspectu exhi-
 beri oībus præcepere, nec solū apud officinas & sta-
 tiones negotiationē, sed in uestitu quoq; & ornatu
 ordinum singulorū. Instruxerant etiā copiosius so-
 lito machinarū armorumq; uarietate ac multitudi-
 ne mirabili, armentaria publica & nauale, ut non
 minus bellicis quam pacis opibus florere atq; abun-
 dare intelligeretur. Pariq; subinde ostentatione cō-
 uitium omni opulentia auri atq; argenti ultra uete-
 rem ac nouū luxum affluētissimum illis exhibuere.
 Rediturosq; ad suos tandē onerarunt donis, qualia
 dedisse oportuit uolentes uideri omniū humanarū
 opum uelut horreū penes se esse. Ferunt inter tam
 multa natura sua spectanda, tum etiam de industria
 cōposita atq; aucta in admirationē, uix quicq; atten-
 tiore intuitu Barbaros expendisse, seu uitę humane
 superuacua putauerint, seu naturalibus ac uilibus
 assueti preciosa non nouerint, seu maiori animo
 contempserint q̄ possideri uidebant. Populi quidē
 ac Senatus tam publica quam priuata maiestate mo-
 tos constat, dixisseq; ad summam scelicitatem nihil

deesse illis præter amceniorē urbis situm, detestati
 squalorem ac sordes paludis, quam incolēdam de-
 legissent. De ratione ac tempore progrediendi in ex-
 peditionē, iactatis utrinq; multis, nihil certum de-
 niq; constitutum, præterq; fore, ut Venetus eorū
 opera omnino uteretur, missurumq; haud multo
 post qui ad rem gerendam reuocaret. Irent ergo
 & pararent omnia quæ ex usu futura intelligebant.
 Festinabat quidem animus ad ultimum rei pericu-
 lum, tum quia grauissimo bello implicitis omniq;
 alia spe nuper destitutis, minime uacabat pendere
 diu in ancipiti, tum quia cupiebant ostentare se Itali-
 cis alijs & ueluti poenitentiam incutere, quasi teme-
 re resiliissent a communionē belli, quod magnitudi-
 ni sue nihilominus pari auctoritate ac multitudine
 hominum gereretur. Sed inter spem metumq; con-
 stituti de Poloni uoluntate, in præbendo transitu,
 Quandoquidem Rex ille licet Religioni maxime de-
 ditus, quia tamē humanę imbecillitatis uicio uideri
 poterat proprijs oportunitatibus magis quā alienis
 ad extremum tributurus, præsertim quod minori
 uerecundia negaturus foret quam ipsi petaturi, ut
 status sui contempta ratione maximo cum discrimi-
 ne curaret aliena, minime in promptu habebant,
 quod de Tartaris ex solido statui oporteret, priusq;
 plane intelligerent quantum a Polono possent im-
 petrare. Referente igitur Francisco Sannuto, Mari-
 ni filio, cuius animi magnitudinē a natura produ-
 ctam

Franc. Sannuto
 ius.

DE VENETIS CON. TVR.

Etiam, erigendis cōfirmandisq; alijs, inter ancipites
 spei cōsultationes mors tam immatura quam mini
 me oportuna, haud multo post e medio substulit;
 Senatus censuit præmittēdum esse in Poloniam ad
 Regem, Bartholomeum Brandum, cui subinde ob
 uirtutem ac fidem domi expertam, Cretensem Can
 cellariam commisit. Sed tunc Reipub. actis in mo
 numenta referēdis sub Phœbo Capella inter alios
 scriba, non sine aliqua eminentia uersabatur. Et ne
 quid more subesset, postea cœptis prosequēdis ius
 sus est etiā se parare. Interim Dominicus Georgi
 us, Vincentij filius, ut quam primum Brandus de
 impetrato transitu renūciasset cum pecunia, de qua
 cōuentum pro stipendio illuc proficisceretur, simul
 de ducendo ultro Danubium Tartaro, simul geren
 dis rebus, postea Legati munera obiturus. Fuit em̄
 in Georgio, nam & ipse non sine publica iactura in
 primo senectutis aditu mortuus est, summa dexteri
 tas in pretractandis hominum ingenijs. Ad obeun
 da autē negocia par animi robur ac prudentia, easq;
 ob res credebatur Barbarorū ferociam, prout uisus
 postulasset facile posse, aut comitate sua aut consilio
 a temeritate prohibere. Profectus igitur non mino
 ri celeritate q̄ Patribus cordi esse intelligebat. Bran
 dus ubi Cracouiam uenit, introductus in Curiam
 ad Regem, ita uerba fecit. Si Veneta Respub. p̄ glo
 ria & imperio suo dilatādo cum Turcis decertaret,
 tamen si multa Rex inclyte ad hanc diem præcesserint

Phœbus Ca
 pella.

Dominicus
 Georgius.

Verba Ora
 toris Venetū
 ad Polonum.

non dicitur p̄ p̄m

documenta egregiæ uoluntatis suæ erga te, ac tuos omnes, ob quæ iure forsan liceret, tamen minime auderet tale quicquid a te pro amplitudine sua petere, unde oriturum rebus tuis, uel exiguum discrimen uideret. Sacius enim putat nulla beneficia conferre, quàm subinde repetere ea cum pernitiæ amicorum. Sublatamque esse causam arbitraretur cur quispiam succurri ad te, si tibi uellet, si multo grauius postea referenda gratia foret periclitandum. Sed cum suscepit, non tam suum quam alienum bellum, a quo qui præteriri uidentur, differuntur ut grauius demum oppugnent, non adeo credi debet negocium suum agere, quam tibi ac rebus tuis prospicere, suadendo, ut malis iam nunc amice Reip. coniunctus, ceu nubecule unius modicum imbrem subire, donec amicorum opes expugnent, reseruare te solum, subinde intolerandis seuerissimè tempestatis procellis uexandum atque obruendum. Nisi forte superatis Christianis alijs aut firmiore te ad resistendum, aut finem Turcis oppugnandi futuræ arbitraris. Fuerat sane spes ab initio Venetis fore, ut quod maxime decebat, ne Christianus eis non adesset, facientesque ex se coniecturam quam conseruandis immortalitatis sue mysterijs quisque impensurus credi oporteret. Videbant maiores aliquando quam pro modo belli copias conuenturas, sed frustra sepius imploratis, modo uniuersis, modo singulis, quorum intererat, tamen si pudendum ac periculosum apparebat, tamen quia sibi persuaserant satius esse rem Christianam quamcunque modo defendere, quam plane desertam relinquere, tuitionem
 illius

illius cū aduersarijs cōmunicauere. Nec sane haec
 nus in foeliciter. Quandoquidē Rex Persarū cū quo
 paulo ante foedus percussere facta in Armeniam im
 pressione nō solū cōuertit a Christianis in se Turcū,
 uerū etiam magnis cladib. affectū haud mediocriter
 debilitauit. Sed cū par sit credere Persam ea aggressum
 magis, ut equo iure pacē sibi q̄ Christianis ui
 ctoriam de Turcis paret, uidēt Veneti praecupā
 dū esse. Et qm̄ fideles cessant, undecunq; spes, fortu
 na, ratio obtulerit, cōtrahenda auxilia. Eamq; ob rē
 nequa q̄ ignorantēs esse q̄ddam ceu naturale, certe
 implacabile odiū inter Tartaros et Turcū, crebraq;
 et magna bella inter eos gesta. Miserūt nō multo an
 tea p̄tentatū illorū aīos, qui q̄tum p̄ Oratores suos
 renūciauere, seu insita cōtra gentem inuidia, seu spe
 mercedis moti, cupiūt in Thraciā ac Macedoniā de
 scendere, Turcos p̄culdubio illinc exterminaturi.
 Sed q̄a trāsitus ad ea loca nō aliūde patet, q̄ p̄ regnū
 tuū, licet consyderantib. nō tua q̄ sua interesse pelli
 Europa nationē, qua eque Christianis oībus exitiū
 imminet, minime dubiū esse oportuit, te nihil nega
 turū piculis tuis p̄sertim quib. adiuncta ultima Reli
 gionis necessitas, maluerūt tñ prius ad arbitriū tuū
 referre, q̄ pollicerentur de te, uel ea quæ nō minus
 tibi dare q̄ illis accipere sit oportunū, ut beneficij loco
 cedat id q̄d si foret praecupatū credi potuit a neces
 sitate tua extortū. Vidēt sane Veneti, eorū qui tran
 situri sunt multitudinē, arma, p̄fidiam, rapacitatē.

si prima fronte inspiciantur posse sollicitudinem in-
 cutere. Sed præter id quod talis uictoriæ fructus di-
 gnissimus est, qui etiã per ancipitia petatur, nec fie-
 ri potest, ut sine periculo periculũ superetur. Con-
 stat etiam sic transmitti posse per extrema regni tui,
 iuxta Euxinum mare, ut nullum omnino, aut tibi,
 aut tuis, uel damnũ, uel discrimen inferat. Sed neq̃
 a deo hebetes & inconsyderati sunt Tartari, quod
 in progrediendo nihil de reditu suo sint cogitatu-
 ri. Et cum in armis nati minime ignorent bellorum
 ancipites euentus. Nullo modo credi oportet præ-
 cisuros sibi opem recipiẽdi se in tutum, si uinci præ-
 lio cõtingeret. Eamq̃ ob rem sine dubio inter eun-
 dum ab omni iniuria temperaturos existimandũ.
 Quod si nihil habet transitus suspiciosum, multo
 est minus reditus pertimescendus. Nam si, quod
 optabile puto, uictores redibunt, aucta Christianæ
 foelicitatis maiestate, nihil contra te committere au-
 debunt. Victos autem atq̃ armis exutos, sua cala-
 mitas ab insultando cõtinebit. Maiores tui uiri Re-
 ligiosissimi non dubitauere, conuertere eam gentẽ
 ab alijs cõtra se, ut a tergo eorum Christiana res ue-
 luti post munitissimum propugnaculum tute agita-
 ret. A quibus uero id quod incredibile est degenerare uelis? Quod te facere conueniat dubitare non
 potes, maxime cum petatur, nõ ut oppugnes tu Re-
 ligionis nostræ hostes, sed ut ire illos permittas ad
 id prælium in quo utrauis acies uictoria trucidet.

Victoria

Victoria pertinet ad Christianos. Atque ut negari mi-
 nime possit, genus hoc remedij non nihil in se habe-
 re, propter quod ad alia si supersint confugiendum
 fortasse uideatur. Quandoquidem non tam anceps
 est quam unicum. Si omittitur quo nos tandem con-
 uertemus? Quippe quod nullę uspiam Barbarę nati-
 ones de quibus tale aliquod sperare conueniat. Et
 Christiani iam pridem opem suam adeo pertinaci-
 ter negant, ut non solum inane, sed stultum etiam sit
 iterum ad eos confugere. Igitur cum plane eo res de-
 ducta sit, ut aut cedendum sit hosti, ut hoc auxilio re-
sistendum, constetque fatius multo esse agendo atque
audendo periclitari, quam per ignauiam & metum tuto
agere, quippe quod uirtutis etiam infelix exitus,
gloriã suam habet, timor uero et socordia utcumque
prosperè cesserint turpitudine non uacent, sine du-
bio prestat periculose defendi, quam metu incerti discrimi-
nis certissimę calamitati se subijcere. Quod si quod
 præter id quod expedit casus attulerit, necessitas que
 uoluntatibus simul et consilijs mortalium imperat,
 factum expurgabit. Possent alia multa in hanc senten-
 tiam dici, nihil enim efficacius domesticis & familiari-
 bus tuorum exemplis, quibus nullus unquam reus
 suarum respectus fuit, ubi Religioni nostrę succur-
 rere oportuit, sed & tua priora facta ad illorum imi-
 tationem quacumque oratione apud animum tuum
 uehementius stimulare te queunt. Atque ideo finem uer-
 bis meis imponens, illud tantummodo adiecerim,

Sub
Audendum
et agendum

pulcherrimam tibi oblatam occasionē sine tuo aut tuorū aliquo uel impendio uel labore consequendī gloriam conseruati Christiani nominis. Tibi em̄ in primis salutē suā debeat necesse erit. Quandoquidē per quos seruaret a te maxime acceperit. Sed & aliorum Regū ac Principū Christianorū, qui a submit-tendis auxilijs suis ad hoc bellū se retrahunt, factū & si non fortissime, tñ defendi potest, quasi facultas eis nō uolūtas desit. Tu si alienū opē retardaueris, minime credibile fuerit, alia te quapiā, uel necessitate uel ratiōe fecisse, q̄ q̄ alienatus a tua tuorūq̄ solita pietate Christianæ rei, uel sine tua opera succurri nolueris. Ingens Regis ac suorū cura orationē Brandi excepit. Nec dissimulata est inter mustantes in cōsilio quorundam indignatio, quasi Callimachus negligētius q̄ oportuerat Venetos ab eiusmodi postulatione retraxisset, pluresq̄ subinde dies uehementioribus studijs q̄ ciuili seruat consultatio, de ea re discēptatū est. Multi nanq̄ asseuerabant Venetū nil aliud quærere eo motu, q̄ ablegare a se bellū q̄d nec ferre posset, neq̄ quo cū cōmunicaret, inueniret. Si cogitaret debellare aduersus Turcōs, minime adiecturum fuisse animū ad auxilia Tartarorū, q̄s sciret sine ulla omnino cōstantia preliandi, tantūmodo p̄ occasiones larocinari. Se tueri spe, fore exinde, ut Turcus mutata belli ratiōe, uim suā totam cōuertet in Polonos, q̄ cōtēpta pace, abs se oblata, Tartaros cōtra ip̄m immisissent. Quā Dei, quā hoīm opē
postea

*Consultatio
Polonorū su
per postula-
tis Venetorū*

postea tam procul a Christianis alijs, inter Tartaros
 ac Turcos piclitantes sibi repromitteret: cū uideret
 Venetos destitutos a pximis quibusq;, sine q̄rū pe-
 riculo tā uinci q̄ uincere non possent: Sapiētissimos
 semp habitos Italicos atq; etiā esse. Eamq; ob rē nō
 oportere credi eos temere se retrahere a cōtagiōe tā
 ancipitis belli. Nec posse uicio Polonis uerti, si par-
 cendo reb. suis, inuitarent alios Christianos Princi-
 pes, imprimisq; Pont. Max. cuius est p̄cipuū & pro-
 priū munus uidere, ne detrimento aliq̄ Christiana
 res afficiat. Cōmemorabanturq; ad hęc uexatio &
 tu multus, quib. subh̄ciundum foret regnū, tam in
 p̄gressu, q̄ in reditu, tantę & tam incōditæ multitu-
 dinis. Atq; id quoq; uel in primis ceu maxie uitan-
 dum iactabat, ne Tartaris, dum producere ad op-
 pugnandum aliena uellent, ad inuadēdum sua iter
 simul & facultatē demonstrarent. Ad extremū dice-
 bant, plusq;, salua uerecūdia, postulari ab eis posset
 Polonos iam dudū pręstare Religiōi oppugnando
 assidue Tartaros, nec esse tantū Venetis tribuendū
 ut p̄pter ipsos alio se bello implicarent aduersus eū
 hostē, qui et uicinus esset, et p̄pter diuiciarū, impe-
 rij ac rerū gestarum famam etiam ab lōgissime degē-
 tibus nequaq; irritandus censeret. Multis rationi-
 bus extra turpitudinē posse incipiendi necessitatē
 declinare. Retrocedi autem postea ab incepto sine
 multa indignitate minime liberū fore. Euenturūq;
 ut qui de æqua pace suscipienda tunc deliberarent

Vladislauien
sis sententia.

ubi propter difficultates quę bello annexę sunt cœ-
pisset facti pcenitere ultro quātumuis iniquissimas
conditiones subirent. Vladislauiensis autem & ple-
ricq; alij, non quo consilio Veneti ea molirētur, sed
quid suę rationes postularent consyderandum cen-
sebant. Et si in pace atque ocio tute ac decore agere
possent, minime res suas secundas cum alienis peri-
clitantibus coniungendas. Sed uideri sibi rem trans-
actam agi. lampridem enim genus & naturam belli
eius coniunxisse ipsos non Venetis modo, sed qui-
buscunq; alijs Christianis qui oppugnarentur, nec
uoluntatis esse, sed Religionis uel pugnare uel absti-
nere. Ceterum in abstinendo præter turpitudinem
inesse tantummodo dilationē calamitatis tanto cer-
rioris, quanto facilius futurum, ut soli tandem quā
cum alijs tunc simul iunctis uincerentur. In pug-
nando autem multa esse quę tam fortuna q̄ uirium
consiliorumq; societas repromitteret. Atq; ideo cū
neq; fas esset, neq; tutum ut uacarēt, tantūmodo
agendi tempus adhibendum. Et quoniam in eo q̄d
necessario aliquando fieri oporteret, minime aliud
quippiam liberum haberent, q̄ discernere, fieret ne
statim an paululum differretur totam deliberatio-
nem eo conuertendam, ut ex præsentis simul & mox
futura rerum suarum conditione secum statuerent,
mallent ne integros, & sibi atq; alijs opitulari ua-
lentes belli socios habere, an debilitatos, & qui præ-
ter periculū nihil deniq; allaturi essent in cōmune.

Multo

*Ad. Ratio Belli
ca. in iure belli*

2 Ro

Multo est facilius stantem retinere ne cadat, quā ingē
 ti ruina prostratum erigere. Si nō solū integra, sed
 etiam florente tunc Venetorū re, irent cum eis ob
 uiam discrimini, mox ut cunq; cessassent, affuturo,
 multa & magna præsidia, utrosq; ex alteris habitu
 tuos. Nec in releuandis socijs, qđ post casum esset
 difficilimum, sed in delēdis hostibus operam simul
 & consilium fore insumendum. Quę omnia in con
 trarium uerterentur, si per inanem metum eorum
 quę multo minora essent quā fama perhiberet euitan
 tes ultro inuadere, expectarent propulsare inuadē
 tes. Occurrendum esse crescenti indies incendio pri
 usquam seipsum alendo ad eam magnitudinem per
 ueniret, ut minime humana ope restingui posset.
 Remedia ad id locorū uerius non tentata esse, quā nō
 inueniri. Nec ulla re magis, quā resistentium negligē
 tia, Fortunā ac nomen Turci hactenus creuisse, nec
 diutius stare, quā inuenirentur qui impugnare au
 derent. Cuius rei quod aliud argumentum quaren
 dum, quā ipsos Venetos, tot iam annos suis opibus
 atq; auspicijs omnes illius contra se conatus facile re
 tundentes? Nihil omnino speciosius Polonis con
 tingere posse, quam conseruatæ Religionis laudem
 cum tam in dlyta Repub. habere cōmunem. Quam
 occasionem, etiamsi subito ad arma discurrendum,
 atque in aciem foret prodeundum, tamē occupare
 attineret. Expeririq; potius quantum uires & fortu
 na eorū p laude & gloria possent, quā de uita & liber

Ro a sim

tate demum sine alicuius ope decertare. Optimi cuiusque ac bene instituti esse minime abnuere periculo suo ad decus, & claritatē nois puenire. Ex quo intelligi oporteret quantū a uerę ratiōis intellectu aberrarēt, si id suo cū discrimine uelle deberent cū alieno assequi recusarent. Quo pertinatius a cæteris Christianis cessarēt, eo uehemētius annitendū, ne hostis per hmōi contumaciam illos singulatim subiceret, quos cōiunctos tentare nō auderet, et tunc maxime alienis uitijs, q̄ uirtute sua fretus oppugnaret. Habere quidē p̄fectionē ac transitū Tartarorū nō nihil in se quod cū cura & dexteritate tractari oporteret, idq; factu esse facilimū. Nam quę dicerētur de regione ab illis inter p̄grediēdum exploranda, sero deniq; iactari post innumerabiles ex ea gente captiuos qui diu in seruitute habiti, nec tm̄ in una atq; altera parte, sed in om̄i prope angulo regni uersati, tandē ad suos refugissent, cū iam nihil eorum ignorarent quæ hostibus occultari solerēt. Sed & per cōmercia negociatorū, q̄ quotidie ultro citroq; cōmerēt tam liberū q̄ facile fore cum uoluissent singula in toto regno ociose speculari atq; expendere. Quod ad pacē Turci attineret preterq; q̄ uerius dilatio quædam interitus q̄ remediū dicenda, posse adhuc uerbis ac dissimulationib. multis extrahi. Quandoquidem Venetus nihil peteret, præter ea quæ ob priuatum periculū suū minime credi deberēt concessisse. Hæc et similia ueniētibus semper pluribus in sentētiā, crebro

cerbro iactata. Expugnauerāt tandem in animo regis, cætera oīa quæ deliberationē extraxerant, præterq; de uexatiōe regiōis, sine qua apparebat adeo numerosam atrocinijs assuetam multitudinē minime p̄gredi aut redire posse. Et iam nemo uidebatur aduersaturus postulatis Veneti, si quo pacto inueniret̄ q̄modo q̄ minimo impēdio ac discrimine rerū atq; hominum Tartarus transmitteretur. De qua cū pro ingenio suo multa multi in mediū afferrent, & nihil tamē ab om̄ibus probaret̄, oportune Callimachus ab Vrbe egressus, ubi planū fecit nihil a se, uel agi uel dici prætermisum, quod quidem Venetos ab eo proposito reuocaturum appareret, minimeq; mirandū esse, si apud rerum suarum satagētes ualuisse plus necessitatis, qua premerētur ratio q̄ uerba sua, cōmemoratis expeditionibus, quas tam uetustis quam recentioribus temporibus Tartari in Asiam duxere, docuit, quandoquidē ex consuetudine sua soliti recipere se per Sarmatiā Asiaticam, uersus Hircanum mare ad extrema Iberiæ qua Colchidi cōmittitur, faciliorem simul & p̄piniorem per ea loca accessum habere, extirpando in Asia, id est a radice ipsa Turcorū imperio ac noīe, q̄ si cis Tanaim per Euxini littora circumducerentur, pugnanturi demū illis in locis, in quibus utcūq; res p̄speræ ageret̄, fructus tamē & preciū uictoriæ inter uincēdum foret corrupendū. Minime em̄ ubi tot ferocissimarum gentium immanitas ac rabies mutuo

Callimachi
reditus.

debaechata esset, superfuturū aliquid, propter quod non potius subinde pœnitendum certauisse, quam gaudendum uicisse. Nullius magis quā Venetorum interesse, ut possessa cis Hellespōtum a Turcis quā integerrima recuperarentur. Eamque ob rem multo magis probaturos cōmitti inter se Barbaros in Asia quā in Europa. Illic sine Christianorum iactura dum mutuo inter se immanissimę gentes digladiarētur, affuturam Veneto liberā occasionē nō modo inuadendi, sed etiam occupandi omnia, quę Asiatico periculo accurrentes hostes præsidijs euacuata ubique in Europa reliquissent. Facile a Polonis oībus Callimachi ratio probabat, simul quia uera, simul quia tollebat omnem suspicionem presentis alicuius uel damni uel incōmodi. Cōstabatque uerisimilius purgatos se apud Turcum, quę facti imprudētes, si nō per regnum ipsorū, sed per diuerissimas regiones. Tartari contra illum progredierentur. Interea autē Veneti, seu ferentes maligne Pont. Max. alios Principes destituisse a cōsensu retinendi procul ab Italia Turcorum arma: seu bellum, in quo paulo post cōtra eos ab omnibus fere Italicis coniuratum præsentes, iam tunc ex eo, qui a finitimis captiuitibus occasionē, ceu in domo opprimendi impūcitos externis expeditionibus mari atque terra: seu fessi nō tam gerendis rebus quam frustra concitando alios ad religionem defendendam, cum intolerabilibus utique conatibus ac uiribus, Scodra iterum circumfessa a

Turco

*Veneti cum
Turco pacē
incunt.*

Turco oppugnaretur, de pace cū illo conuenerāt. Inter tot tamen præsentēs, & mox instantes difficultates in primis conuenerant, ne quid non cum sua dignitate tractaretur. Eamq; ob rem noluerant ab aliquo qui in Ciuitate emineret, tantæ ac tam opportunæ rei mentionem primam moueri, sed submisserant Ioannem Darium, Græcū hominem, ut simulatione aliqua uiam ad id quod intēdebant patefaceret. Is, qui utpote multos annos in Veneta Cæcellaria uersatus, græco ingenio grauitatem simul & sapientiam Italicam adiunxisset, insito genti contra Latinos odio p̄motus, ferensq; pariter præ se spem tam gratiæ ineundæ, q̄ præmiij cōsequendi, multa apud Turcū præfatus de magnitudine Imperij illius, de fama rerum quas gessit. Nihil minus ad utrumque p̄tinere dixerat, q̄ uictoriæ suæ rectū cursum in scopulos & saxa inaccessa, quæ Veneti partim in terra, partim in mari possiderēt deflexisse. Preter id enim q̄ maiori unumquodq; sumptu ac labore, quā uel fructu uel laude foret expugnandum, prius sibi ac suis omnibus consensendum quā singula adiret. Remorariq; interim foelicitatem suam, tum uilesce-
re apud omnes ubiq; nomen & auctoritatem, quibus tunc maxime florentibus facillime posset nō solum æqua, sed ingentiora quoq; periculis ac laboribus premia consequi, si omissis Venetis qui classe, milite; diuitijs ac repugnandi usu pares forent reb. suis defendēdis, cōuerteret se in alios, qui imparati

Ioan. Darius

T

inermes, trepidi, nedum belli impetū, tantum modo
 famam nō essent toleraturi. Illis autem subactis
 Venetos demū nō materiam belli, sed uictoriæ pre-
 mium accessuros. Quæ tunc a Dario copiosius pro
 singulari facundia sua, proq; rerū oportunitate ex-
 plicata, nō adeo quia uera uiderent, q̄; quia Turcus
 contra Soltanū festinabat, ppulerant, ut permette-
 ret agi cum Venetis de pace, cuius fama in Poloniā
 perlata, cogitationē simul & oportunitatē molien-
 di tunc plura cū Tartaris interrupt. Quam rem Po-
 loni egretulerunt, uel quia spem cōceperant eo mo-
 do posse Imperiū Turci facile oīno exterminari,
 uel quia remansuros se interim domi quietos uide-
 bant, si Tartari in tam lōginquam expeditionē pro-
 eula regno proficiscerent. Ex eoq; ingens similis oc-
 casionis desyderiū mansit in animis fere oīm. Defer-
 uerat postea bellū, qd ad Ferrariam, & in Cisalpina
 Gallia cōmiserat cū Italicis alijs fere omnibus Ve-
 netum reuocatum ex Græcia, apparebatq; ipsum
 subinde maiestate sua abunde tutum futurū inter fi-
 nitimos a quibus tam uehemētibus conatibus pau-
 lo ante frustra tentatus fuerat. Et ob id suspicari po-
 terat minime repudiaturum conditionem commu-
 tandi arma cōtra infideles, si cæteri Christiani posi-
 ta priori æstimatione una cum illo mouere instituis-
 sent. Igitur Turco de pace, cuius conclusio superi-
 ori anno dilata fuerat, cum Polono iterum agente,
 seu quia adiecerat, ut credebatur, animum ad subij-
 ciendam

ciendam sibi uniuersam Valachiam, in qua duo ma-
ritima Emporia Lycostrum & Moncastrum pri-
us occupauerat, seu quia bis acie uictus per ea tem-
pora in Syria, pacare cuncta in Europa, & uires suas
omnes illuc conuertere uolebat, seu quia uulgatum
erat fratre suū extorrem apud Rhodianos in Hun-
gariam uēturum, acturumq; illinc de recuperatiōe
debitę sibi successiōis, auxilio Matthiæ Regis. Et
timebat Polonos cum illo coniuratos. Callima-
chus Regi persuasit, uenisse tempus, quo uel per sce-
dus ineundum, recuperarent ut amissa in Valachia,
uel inductis Venetis ad resumendum arma, Turci
tota Europa pellerentur. Dimittendos esse cum spe-
ali qua Oratores, qui de pace uenerant, subindeq;
petendos Venetos, ut arbitrandi inter partes nego-
ciū assumerent, inuituri ab utrisq; gratiā, in primisq;
a Turco, qui minime pacis mentionem inferret, si
necessariam sibi esse non intelligeret. Propter res cō-
tra se gestas maximam esse Venetorum authorita-
tem apud Barbarum, qui ubi uidisset ea quoq; quæ
in Polonia agerētur, humani ingenij uitio oīa cum
timor urget in deterius auertentis, crediturus foret
Venetos aditū nō tam Polono ad pacē, q̄ sibi ad bel-
lū querrere. Eāq; ob rē ne irritaret nō concedendo ea
que illis æqua uiderent, & simul moliendi contra se
arma distrahendique gemino bello copias suas, cau-
sam sibi ipse præberet, nequaquam pertinaciter ad-
uersaturū, censentibus Lycostrum & Moncastrū

Lycostrum.
Moncastrum.

1484

Suadet Calli-
machus ten-
tari animos
Venetorum
ad resumen-
dum arma cō-
tra Turcos.

ceu pignus ineundi seruandiq; sine dolo foederis,
 Valacho restitui oportere. Quæ ratio si parum pro-
 cessisset, Venetos, quibus tunc ab omni alio bello,
 non solum ocium, uerum etiam securitas summa ef-
 fet, ubi eis spes subiceretur de Tartaris oportune
 in Pontum descensuris, nullo modo prætermis-
 sos occasiõem cum Polonis inuadendi, atq; oppri-
 mendi hostem, iam tum a Soltano maximis stragi-
 bus prope ad rerum suarum desperationem, nõ de-
 bilitatum, sed confectum. Vt autem maiori aucto-
 ritate negocium illis proponeretur, in animo uero
 Turci grauior perturbatio, & suspicio simul excita-
 retur, si intellexisset nõ solum Polonos, sed Germa-
 nos quoq; ad Venetum se cõuertisse. Demonst-
 randum esse etiam, Cæsari nihil ad res suas erigendas ef-
 ficatius, quam ceu consentiẽtib; & mox accessuris
 Polonis implorare illum cõtra impressionem, qua
 Matthias Hũgarix Rex Austriam uexabat. Sine du-
 bio nanq; , si inter turbatam Christianã Rempub.
 Venetus se opponere decreuisset, ex duobus alterũ
 euenturum. Aut enim Matthiam tam potẽtissimę
 Ciuitatis auctoritati minime aduersari ausum, suis
 contentum, postea quieturum, aut tam multorum
 armis statim succubiturum. Quorum utrũ magis
 expediret haud facile dici posse, Quandoquidẽ Chri-
 stiana res pacato illo fortior, sublato illo multo tran-
 quillior futura esset. Et admonendum in Turcum
 Venetos, tam hoc quam illud efficacissimum appa-
 reat.

reret. Non facile credebatur quosuis talis consilij rationē cōmode explicaturos. Itaq; placuit Regi Callimachum ad Cæsarem, ac subinde Venetias legatū de rebus eiusmodi proficisci. Vt tamen cum alleueratione maiori omnia utrobicq; tractarentur, Collegas duos ex primoribus Polonorum illi addidit. Erat Cæsar tūc Coloniae reuersus a Coronatione filij sui Maximiliani, cui per eos dies ad imperij societatem admissio, Romanorum regnum commiserat. Itaq; ubi cum Callimacho Polonos ad se Legatos nouit, quia credebat illos ceu discrimini propinquos timere incrementa Matthiae Regis, a quo tunc praesertim res foeliciter in Austria gerebatur, conceperat spem maximam, uenire ut illius conatus uiribus & consilijs communicatis reprimerentur. Quo uno modo fortunas suas facillime in integrum restitui posse sentiebat. Igitur ad eum cum uenissent, incredibili gratulatione accepit. Cognitis autem quae attulerant, & si non plane quod cupiebat proponeretur, tamen quia eundem finem uidebat, facile consensit experiri. Nec sane multum intererat, recta a modico circuitu peruenire quo uellet. Praesertim quod quicquid morae intercessisset antequam inciperetur, conficiendi celeritas uidebatur postea compensatura. Cum minime dubium foret, quin uno ceu momento Matthias exterminaretur, si cōtra ipsum Veneticum Cæsare ac Polono simul arma induissent. Designati igitur qui cum Polonis Venetias proficiscer-

Legatus Callimachus ad Cæsarem & Venetos.

Maximilianus.

Matthias Rex.

*Legatio Cæ-
saris & filij
adiūgitur Po-
lonis ad Ve-
netos.*

*Bernardus
Polemus.*

*Hermolaus
Barbarus.
Domi. Triui-
sanus.*

rent Tridētinus Episcopus, Ioannes Inderbachius,
Bernardus Pergerius, & Georgius Ellecheri. Quia
nō constabat Maximiliani nomē, ppter res in Gal-
lia dubium magnificentius, aut foelicius ad id tem-
pus gestas, magnum esse, uidebaturq; adepto Ro-
manorum regno longe grauissimū pondus autho-
ritati suæ accessisse, illius quoq; Oratorem paternis
adiūgi placuit, Electusq; est ad id munus obeundū
Bernardus Polemus, uir non solum nobilitate ge-
neris, sed ingenio quoq; ac singulari iuris peritia in-
signis, Venetijs, tametsi frequentia Oratorum quo-
tidie illuc confluentium uelut ad præsidium cōmu-
nis omniū gentiū equitatis, merito poterat iamprī-
dem ut a rebus cōsuetis auertere animos Ciuitatis,
ne alicuius aut Principis aut Regis Legatorum ad-
uentum magnopere, uel expenderēt uel mirarētur.
tamen ubi cognitū est tot simul ab illis mitti, in qui-
bus nihil impune negligi posse constabat, omēs in
expectationē conuersi sunt, ac dum secum quisq; &
cū alijs cōiectando causam requirerent, quāuis spes
erat amicissimo uenire, tamē etiā exinde cōciliādos
arbitrati, & simul beneuolētiæ mutuae argumentū
exhibēdum, cōmisere Prætoribus urbium per quas
iter facturi erant, ut cum dignitate & cura ubiq; ha-
berētur. Hermolao autem Barbaro, & Dominico
Triuisano qui tunc potissime mittebant gratulatū
Maximiliano ppter regnū ad quod fuerat euectus
inunctum, ut si in itinere uenientes offendissent,
publico

publico nomine complecterentur ac salutarerent. Quod Parauij fieri contigit, non sine uoluptate simul & admiratione illorum, propter orationem ab Hermolao habitam, rebus quidem ac tempori accommodatam, sed in primis elegantiā & copia uerborum maiori quam audire antea consueuissent. Postremo missi cum Nicolao Georgio, Bernardi filio, ex Patriciorum ordine, plerique etiam alij uiri splendidissimi, qui appropinquantibus ciuitati accurrerent, contestatique publicum ex aduentu eorum gaudium inducerent ad hospiciū in ostentationem usque opulentissime rebus omnibus instructū atque ornatū. Quod ubi factum est postridie ad Senatū cum uenissent, mutua salutatione dicta simul & accepta, ubi confedere, Tridentinus Antistes, qui erat Cæsariæ legatiōis Princeps huiuscemodi orationē habuit. Credo ego ante hac, multa huic Vrbi feliciter contigisse, quæ Maioribus nostris simul & nobis maxime læta fuerint. Nec enim potuit ad hanc puenire authoritatis ac rerum magnitudinē, si suorum ciuium uirtuti formā abfuisse. Nihil tamen esse puto, quod plus ueri gaudij aliquādo huc inferre potuerit, quam legatiō hæc nostra. Quippe quod prospera alia, maxime circa humanas facultates, cum eueniunt, tantummodo opes augent, quibus uarie fortuna dominatur, nec tanta lætitia contingunt, quanta sollicitudine possidentur. Legatiō autem nostra, quando exinde ortū habet, quod summi in orbe uiri dignos esse uos censeant, ad quos non

Nico. Georgius.

Cæsariæ Oratoris ad Venetos Oratio grauiissima.

tam de rebus quæ de uniuersis prope humani generis
 statu referant, gloriam uobis parit immortalē, qua
 sapiens quilibet, longe, longe magis quæ diuitijs gau-
 det nec immerito. Ille enim malis æque ac bonis te-
 mere inculcatur a fortuna, estque ipsarum fructus la-
 bilis, tum si maxime diuturnus perseueret, uitæ ta-
 men spacium non excedit. Hæc autem non nisi opti-
 mum quencque res sequitur, utpote manans a uirtute
 constansque est & firma. Nec solum uiuentem ornat,
 sed in omne etiam æuum ad posteros se diffundit.
 Soliditatemque & splendorem accipit a uetustate, qua
 cætera maxime corrumpuntur. Itaque quo diligenti-
 or habenda ratio de perpetuis ac stabilibus, quæ de ca-
 ducis ac momentaneis, tanto acrius animum inten-
 dere debetis, cum agitur de gloria uestra, quæ si agere-
 tur de facultatibus. Quarum despicientiæ laus fere
 semper coniuncta est, cum uera nominis claritudo
 minime aliquando sine flagitio negligatur. Quanquam
 ea de quibus acturi uenimus, non tantum eo spe-
 ctant, ut dignitas & gloria uestra crescat, Sed ut im-
 perij quoque magnitudo propagetur. Quod quem-
 admodum futurum sit, facilius erit intellectu, si pau-
 ca quaedam ex præteritis commemorauero. Nouit
 plane Cæsar, uel in primis suum esse tueri rem Chri-
 stianam, contra infideles, nec sine rubore quodam
 uidit uos paulo ante laborantes, cum ceu munere
 ipsius occupato, & totius Europæ, publicam defen-
 sionem priuatim sustinendo, commune omnium
 fidelium

fidelium hostem non tam nostris finibus submotū
 quā intra suos constrictum tenebatis. Ceterum, quia
 uicinitas non sinit uos ignorare quicquid eorum quæ
 per hos annos facta sunt & fiunt in Austria, non putat
 adeo oportere repeti ea quæ uobis nota sunt, de cau-
 sis ob quas muneri suo simul & periculis uestris non
 affuerit, quā inire consilium, per quod ubi usus post-
 hac exegerit, facile adesse queat. Est enim sapientis
 preteritorum extimatione prospicere futuris. Et ut mi-
 nime inter secundas res contraria optare debet, ita
 quasi uentura semper extimescere. Quod cum in om-
 nibus seruandum sit tum maxime in his quæ a prin-
 cipio animaduersa aut tractata secordius, non facile
 demum corriguntur. Cæterum, si quando præter-
 missum fuerit malorum initium occurrere, non ideo
 perseuerandum potius in negligētia, quā maioribus
 conatibus subinde resistendum, ceu Medici faciunt.
 Morbum enim qui nascens leuiter curari potuit, ubi
 ad perniciem creuit, remedijs quibuscumque etiam an-
 cipitibus aggrediuntur. Videatur fortasse consultiō
 hæc tardius haberi quam oportuit, sed robur Chri-
 stianæ rei solidius fundatum est, quam ut ad despe-
 rationem statim labefactari potuerit. Nec præterissi-
 se opitulandi rationem, sed dilatam esse hæctenus,
 dicendum. Si quid uero ultra negligeretur, iam pla-
 ne non ex periculo, sed ex calamitate foret, cui nulla
 postea uel ratioe uel facultate succurri queat. Video
 equidem, dum modo hæc, modo illa causa Christia

Similitudo.

nos auersos tenet a coniungendis opibus contra cō-
 mune discrimen, multa hostem occupasse, ex quib.
 nonnihil uiribus suis additum, nostris uero detra-
 ctum esse apparet. Sed in illis omnibus plus omni-
 no nominis est q̄ rei. Quid em̄ nostris temporibus
 aut fuit, aut deniq; remāsit, uel in Thracia & Mace-
 donia, uel in prouincijs alijs, quas Turcus in Europa
 occupat, quod aut ademptum nobis magnopere
 uires nostras extenuasse credatur, aut adiectum ho-
 sti afferre possit cōflandis gerendisq; bellis magnū
 aliquod momētum, uel opum, uel hominum mul-
 titudine? Quandoquidem omnes illæ regiōes iam
 pridem tam uastæ sunt & incultæ, q̄ in quib. simul
 cum bello continui quoq; latrocinijs, manus, ferrū,
 ignis, licentia grassantur. Si data esset optio maluis-
 sem sane illas quoq; nobis incolumes mansisse, si
 non adminicula saltem ornamenta rerum nostra-
 rum futuras. Nunc quia transacta reuocari neque-
 unt, nec iam periclitantur ea sine quibus esse possi-
 mus, minime uel differre uel dissimulare quicquā
 licet. Nam si id quod fieri coeptum est, uera præsi-
 dia & fundamenta Religionis nostræ euertentur,
 ruina non tam hosti aditum patefactura est nobis
 opprimendis, quā statim inde sua ipsa nos obruet.
 Quæ quidē calamitas eo periculosius nobis immi-
 net, quo difficilius lætibus q̄ aptis malis succurrit.
 Haud em̄ ab hostiū uiribus adeo intentatur, quib.
 tanq; manifestis ire obuiā liceret, q̄ insidiosè obre-
 pit,

pit, nō modo remedia nostra, sed cōsilia etiā, nisi ex-
 pergiscamur preoccupatura. Nam cū sit in Matthia
 Hūgarie rege infinita insaciabilisq; cupiditas ampli-
 andi quaquā uersus regnū suū, nec satis fidat uiri-
 bus proprijs, si quę cōcupiscit integra aggredere-
 t, instituit Turcorū opera & manu uti, debilitandis
 prius illis, cum quibus mox aggredi cogitat. Quæ-
 cūq; aut Turci sibi subiiciūt nō tam pdita esse, q̄ ceu
 deposita apud illos credit, quasi faciliū futurū, si
 libuerit, postea cūcta recuperare. Huic adeo disci-
 minosę ac nepharię cogitationi q̄ obsistere posse im-
 primis Cæsarem uidebat, si auctoritate sua, Christi-
 anos ad pariter repugnandū induxisset. Eamq; ob-
 rē cōuersurus animū ipius a publico ad priuatū pe-
 riculū arma in Austriam mouit. Nec alia uel spe uel
 cōsilio illic tumultuat, q̄ ut neq; ipse tanq; occupa-
 tus impleretur a Christianis alijs, neq; Cæsar illis
 adesse queat. Interea uero Turcorum successus ma-
 teriam & quasi iter præstruat ad eam regni amplitu-
 dinē, quā sibi ille temere reppmittit. Ex hoc fonte, q̄
 quid calamitatis uspiam, per hosce annos, Christia-
 ni subiere, pfluxit. Hinc Turci bis iā per suburba-
 na nostra grassati, tametsi incurrendo tam procul a
 finibus suis per hostiles terras scirent se a tergo reli-
 cturos tot montium angustias, tot saltus inuios, in-
 tra quos facile includi a paucis, & sine ferro, huma-
 nis tantummodo necessitatibus necari possent.
 Quod nequaquam ausi forent, nisi permissu &

Matthias rex

consilio illius qui patrare poterat, ut salue reuerteretur. Ingemuit sane non Cæsar tantum, sed omnes pariter Germani, ubi cognitum est uastari a Turcis Italiam, a qua ciuiliu uita instituta, bonarum artium notitiam & simul diuinorum omnium rationem se accepisse, & illinc pendere sciebant. Sed quid facerent, cum si parumper a periculis suis oculos auertissent, Hungarus fuerit statim illos oppressurus? Cæterum per id tempus, ueluti Cæsar oportunitati uestræ mihi nime accurrere poterat, ita frustra futurum uidebat si maximo bello implicitos ad aliam quampiam actionem implorasset. Nunc uero quando benignitate Dei immortalis, Respub. uestra, terra marique pacem habet, optat quidem Cæsar, ut ea uobis solida sit et perpetua. Sed impensius admonet, occultum malum immisissimum iam pridem ab Hungaro intra Christianæ rei uiscera, paulatim exedere corpus ac ueluti tabe conficere. Neque adeo oppugnari se nunc in Austria, quam id agi, ut Mathiæ praua cupiditas ad exitum quem sibi proposuit, uenire possit. Qui tamen armorum suorum fiducia deceptus eodem incendio quod in aliorum perniciem fouet, paulopost sit conflagraturus. Non enim si par est prodedis Christianis opibus, ideo etiam instaurandis sufficit, cum prodere sit cuiuscunque, restituere autem in integrum, non nisi fortunæ ac facultatum maximarum, quales uirtus & foelicitas uestra uobis aggerauit. Et nunc illud curat, ut ad opes et potentiam ad quam uos extulit, tantum

tantum gloriæ accumulēt, quantum sæpe uotis con-
 cipitur, rarissime autē impetratur. Quid enim huic
 qua frui mini tranquillitati ac rerum omnium opu-
 lentia speciosius contingere posset, quam tot Prin-
 cipes uiros, ipsumq; Christiani nominis caput pro-
 fiteri, situm esse in uobis, an tollantur e toto orbe fi-
 deles, uel maiestatem suam & decus recuperēt. Fue-
 rit fortasse uobis aliquid difficile in gerendis rebus
 cōtra Turcum, sed quis labor, quod impendium,
 quæ pericula tanti esse potuerūt, ut nō bene exhau-
 sta sint pro assequenda extimatiōe quæ uobis remā-
 sit, non dico inter uulgares, sed in confessione eorū,
 qui cum primi uideantur & sint inter mortales, præ-
 ferendo modo uos sibi manifeste indicant, plus ali-
 quid uirtutis & fortunę in uobis esse, q̄ hactenus cō-
 tingere hominib. cōsueuerit. Vestrū igitur sine du-
 bio est, opiniōi huiusmodi nō deesse, sed quo plus
 quā alij posse ac pollere putamini, eo acrius anniti
 ut uera de uobis credi rebus ipsis cōprobetur. Atq;
 inde etiam impensius, quod non solum ad præsen-
 tem gloriam uestram cōfirmandam id pertinet, sed
 ad futuram quoq; in omne eum propagandam.
 Quanta enim cū laude, admiratiōe, necesse est com-
 memoretur a posteris, uestra autoritate ac uirtute
 inter ceterorum omnium desperatiōes Christianū
 nomen ab interitū aliquando conseruatum. Sed &
 maxima reb. uestris exinde securitas accedet. Quip-
 pe, q̄ nemo unus postea illos tentare sit ausurus,

In quibus sciant satis auctoritatis atque opis fuisse uniuersis protegendis. Non oportuit sane, ut dixi, quicquid negligentiae committi in his per quem aditus parabatur ad fidem nostram extinguendam. Sed illa neglecta sunt, quae non statim exitum afferebant. Quicquid eorum quae supersunt expugnari continget, tale est ut solum perire non possit. Sed saepe iam dico casu suo cetera omnia sit oppressurum. Si uos ex tranfactis minime uel expendere uel timere futura uolentes cessaueritis, fatetur quidem Caesar, neque in se neque in alio quopiam spei quicquam superesse. Verum si uentura prouidentes animum erexeritis, ueluti certe debetis erigere, ut pro gloria & amplitudine uestra tantum audeatis quantum Deus immortalis dedit ut possitis, uideat plane mox fore, ut quae adempta sunt omnia Christianis ubique iterum subiiciantur. Nec facultas solum sed spes etiam praecidatur infidelibus moliendi contra nos aliquid in futurum. Immature tamen, non modo actio, sed etiam cogitatio susciperetur aduersus illos priusquam reprimantur machinationes Hungarorum qui non ut Turci directa fronte, sed oblique ac per insidias grassantes ad idem naufragium rem Christianam occulte impellunt, ad quod illi rapiunt manifeste. Tollendi autem mali eiusmodi duplex est ratio, alteraque ex auctoritate nostra pendet, altera ex uiribus. Si auctoritas opitulando efficax esse potest, dignius omnino est remedium & leuitate nostra & professione Christiana, tum etiam magis conducit futuris
actio

actionibus, ut in extorquenda pace ab Hungaro, non præconsumantur tempus ac vires, quibus est infidelibus occurrendum. Quod si ille modestiam ac modum cupiditati suæ imponere noluerit nunquam uel iustius uel pro maiori gloria cōsequenda bellum suscepistis, quam si iūgentes vires uestras cum Cæsareis paci simul & incolumitati Christianæ aduersantem exterminaueritis. Quid enim dici excogitariue potest, in quo arma nostra aut conuenientius, aut gloriosius possint uel debeant se exercere quæ seruando seruire ab interitu Christiano nomine. In cæteris enim quibuscumque actionibus, tamen si iuste ageritis, quæ in circa priuata uestra uersarēt non adeo animorum uestrorum æquitas ac uirtus eluceret, atque in ista, ad quam communi Christianorum omnium utilitate accessisse constabit. Sed neque seruandis augendisque nostris tantum gloriæ inesse potest quātū seruatis alienis, præsertimque uniuersis. Ab hac enim deliberatione, aut salus aut exitium manaturum non in Germaniam solū, sed in cæteras quæque regiones ac gentes, quæcumque fidem nostram profitentur. Maxima prorsus ac diuina laus, & cui postquam seu fatū, seu fortuna Cæsari eam inuidet, nemo penitus inueniri par queat præter magnitudinem uestram, quæ Virtute sua, nobilitate, rebus gestis dignissima est, cui tot Principes ac Reges Maximi, tot florentissimæ quoque Respublicæ Christiani nominis, debeant cum libertate

cætera omnia, quę hominibus aut usui sunt, aut de
 cori. Quandoquidē gloriā si auerſaremini iure accu
 ſari poſſitis. Quod nō magis iniuſtius eſt qui p̄ am
 bitidē inuadit laudem qua ſit indignus, quā qui
 aſpernatur & deſerit eam quam meretur. Eſt profe
 cto Rex Matthias audax & confidens, ſed non igno
 rat q̄ impar ſit futurus, ſi tot ſimul cōtra ipſum con
 ſpirauerint. Eamq; ob rem ſperare poſſumus ceſſu
 rum ueſtrę authoritati, minimeq; recuſaturum uo
 bis arbitris dare & accipere tales pacis conditiones,
 quales tempus ac ratio inſtaurandę ſimul & firman
 dę Chriſtianę incolumitatis expoſcūt. Quod ſi cō
 munem æquitatem ſimul & periculum aſpernatus
 tergiverſari maluerit, ſtatim primo conatu obruet,
 tanto maiori ſpe Religionis noſtrę ad maieltatem
 priſtinam efferendę, quanto expeditius erit poſtea
 moliri, ſublato ex toto quā modice repreſſo impedi
 mento. Poſſem hic iam recensere, quantum autho
 ritatis ſimul et roboris obligatis nobis beneficio no
 ſtro Principibus tam uicinis tam maximis, ac pri
 mæ apud om̄es dignitatis, partim ſubito Reipub.
 ueſtrę accedit, partim paulo poſt gerēdis rebus cō
 tra Turcos. Quandoquidem multa poſſidetis tam
 in terra q̄ in mari, unde ex propinquo gerere pari
 ter atq; alere bellum commode poſſitis. Propterea
 uero quod claſſem habetis præter omnes numero
 ſam, nec ſolum paratā, ſed etiam exercitatam iam
 pridem contra id genus hoſtes, nemo eſt qui de fru
 ctu uictor

ctu uictoriæ plura sibi ac maiora repromittere uale
 at. Sed nolo uideri quicquam efficacius ad uos mo
 uendum quæ ueram gloriam, ac benefaciendi studiū
 & consuetudinem. Quamquæ ueluti facturum recte
 nihil aliud quæ facti pulchritudinem sibi proponere
 oportet, ita si premium aliquod exinde cõtigerit mi
 nime decet aspernari. Quæ cū dixisset Tridentinus,
 Bernardus Polemus regis sui cõtatem, res gestas, faci
 litatem talia esse inquit, ut magnopere Veneti se cõt
 ciliare uelle deberent. Reip. namquæ ipsorum quæ uir
 tutis ac bonorum omnium artium fundamētis sub
 nixa facile immortalitatem sibi polliceri possit, & si
 mul cuiusdam quasi libramenti instar gereret inter
 Christiana regna unoquoquæ in aptissimo mutua
 firmitatis temperamento retinendo, nihil oportu
 nius excogitari posse amicitia & societate eius regis,
 qui iuuenis esset, & ad bellicas actiones non minus
 peritus atque impiger quam audax & fortunatus.
 Amicitiam quæ inter bonos esset, robur & solidita
 tem accipere a perseverantia & diuturnitate. Eamquæ
 ob rem illas præcipue inesse attinereque maxime
 ut diu durare posset. Propter uarias autem actiões
 quibus implicentur necesse est, qui non rerum sua
 rum, sed pene omniū fideiū simul curam & tutelã
 substinerēt, magnopere expedire, ut promptissimò
 atque exercitato cuique in agendo cõtuncti forent.
 Multa executus præterea de commodis, quæ his
 quinon solum beneuolentia, sed etiam uicinitate

*Verba Ora
 toris Regis
 Maximiliani
 ad Venetos.*

coniungerent, ppinquitas subministrare posset ac
 toleret, non tantū in ocio & pace officijs cōmutan-
 dis, sed in bello etiam siue inferendo siue propulsan-
 do, cū nō tanq̄ ex duobus regnis diuersis ad mutu-
 as oportunitates foret cōueniendū, sed tanq̄ ex uni-
 co ubicunq̄ res uocasset preſto simul semper essent
 & accurrerēt. Adiecit nō oportere memoria preteri-
 torum retrahi a spe rei melius gerende. Nihil aliud
 obstitisse prius quo minus Christiana defensio q̄to
 decuerat consensu & apparatu susciperetur, quam
 Matthiæ regis machinationes & conatus, modo in
 Boëmiā, modo in Austriā. Postquā ille aut cor-
 exercitus foret, aut sublatus e medio, quoniam Chri-
 stiani abundarēt omnibus, quæ tam facilem quam
 certam uictoriam præbitura uiderētur, sine dubio
 etiam concordiam affuturam. Cæsar̄is ac filij antho-
 ritatem multis modis uel inuitos attrahere posse, si
 qui rebus suis intenti eadem qua superiori tempo-
 re dissimulatione uti instituisſent. Ad extremū mul-
 to magis rei ac nomini Veneto conducere, præoc-
 cupata laude conciliatorum inter se Christianorū,
 una cum illis aduersus infideles procul ab Italia pu-
 gnare de alienis, quam Hungarum, ubi quantum
 cogitaret uirium ac facultatum sibi adiecisset, grauiſ-
 simum hostem prope ante oculos Ciuitatis, & ue-
 lut in suburbanis igne ac ferro debacchantem, sub-
 mouere. Poloni uero subinde, cum planum fecis-
 sent propter insultus quibus a Tartaro sine inter-
 missione

Polonorum
 Oratio

missione aliqua lacefferetur, nihil minus regno suo expedire potuisse, quam si aperte Turcico etiam bello se cum Venetis simul implicuissent, Christianis cæteris pertinaciter abstinentibus, ostendere plus tum ualuisse apud suos discrimen in quo depræhensa Veneta Respub. laborabat, quam respectus aliquis incursionum, quæ ab hoste domi eis imminuebant, paratosq; fuisse semper quæcunq; adire difficultatē priusq; difficili tempestate implorantes se desererent. Eamq; ob rem nuncq; uel modice dubitasse curare atq; expedire, qualiacunq; illi opportuna sibi esse nunciassent. Tametsi pleracq; eiusmodi foret a quibus prouocari statim Turcus potuisset. Quid enim futurum si presensisset. Polonos nauare operam Veneto concitandis Persis, & simul immittendis in Cappadociam ac Pontū Tartaris, quæ una gente nullā in toto orbe aut magis odisset propter clades ab ea acceptas, aut uehementius reformidaret, propter multitudinem ac se inuadendi oportunitatem? Mutatam quidem esse fortunam, & qui maximo, nec alij cuiquam tolerando bello premebantur, in summa esse pacis tranquillitate. Polonos tamen perseverare in solita uoluntate gratificandi eis, quicquid foret, quod aut uiribus, aut authoritate præstare possent. Et licet malebant Venetarum rerum conditionem eam esse, quæ nullius ope indigens, facultatem maximam haberet opitulandi quam plurimis, tamen si quis parum

secundus ventus extra portum diutius in periculo ipsos agitasset, nihil in mora futurum fuisse quo minus accurrent tuituri strennue, quacūq; nauigij partem commisissent. Cæterum non quia prospera ipsorum intercipiabant causam alicuius periculi aduerti, ideo uoluntatem Polonorum minus gratam esse oportere. Tyrannici enim & male instituti animi, non Venetorum esse, metiri modum debendæ gratiæ potius ex oportunitate subeundorum discriminum, quã ex beneuola uoluntate animorū. Nec superesse facultatem aliquam benemerendi de scelicibus, si nullum meritū nisi in propulsandis aduersis agnosceretur. Sine dubio aduersus fortunam ingratos in se uero iniquos habendos, si censerent ad expendēdum aliorū erga se animos magis pertinere iuari inter contraria accidentia quam coli rebus florentissimis. Ad extremum si ita animati essent ut putarent inania gratulatū studia cum prospera omnia adessent, neminem non mala eis imprecaturum ut foret unde gratia ab illis iniretur. Quod si neq; fas esset neq; expediret minus deberi fauentibus in tranquillo, q̄ auxiliātibus in tempestate, Polonos, qui nequaq; in periculis a Veneto se auertissent, & tunc præter omnes scelicitati gratularentur, iure ac merito sperare, suasq; res uicissim curę illi fore, dau rumq; enixe operam, ne ipsius tam consilium quã oportunitatem secutos, pœniteret uel dilate, uel cōtemptæ pacis, quam Turci antea obtulissent, & tūc maxime

maxime offerret. A qua amplexanda tamen si bona id fortassis uenia fieri licebat, quando Venetos quos iam sibi consuluisse, tamen abstinerant, putantes non conuenire certum quicquid statuere, priusquam accepisset iudicium illorum & uoluntas, in quorum gratiam ad eam diem rem totam extraxissent. Propterea quod adeo saepe eiusmodi mentio a Turco inferretur facile intelligi illum quidem solitudine uersari. Polonis autem in expedito esse peruenire ad aequas foederis conditiones. Videret ergo Venetus quod diu pacem seruare uellet, & qua ratione ipsos de rebus suis statuere oporteret, ut simul ac necessitas postulasset, nihil impediret, quo minus uires & consilia communicare possent. Si uideretur foedus ad tempus expedire non deesse Polonis, quo pacto id commode tractaretur. Caeterum sperare maiora quaedam imperari posse, adhibito uelut arbitro, sub quo disceptarent. Orare igitur per ea quae praecesserant merita, nec minus per spem futurorum, ut id sibi assumeret, missosque ad Turcum de rebus eiusmodi legato summam gratiam sibi conciliaret tam ab illo qui pacem desiderabat, quam a Polono quae ab ea non abhorreret si oportunam censeret. Minime dubium Venetorum auctoritatem tantum esse apud Turcum, quod etiam rebus suis florere, nequaquam illis magnope aduersaret. Nunc quando prope ad ultimum discrimen felicitas Soltani eum adduxisset, quocumque impendio curaturum adimere omnem occasionem Christianis, quam ad arma ipsos concitatura uideret. Ex

indeq; spē fieri restitatur; Lycostomū et Mōcastrū
 q̄ maiori sumptu & periculo, q̄ uel gloria uel emolu-
 mēto possideret, idq; omnino satius ductur; q̄ po-
 nere se in discrimē amittēdi oīa, q̄ usq; dititionis sug-
 haberet in Europa. Exq; illis q̄ a Celsare nūciarent pu-
 tārent oblatā occasionē maiorē quam ut ppter duo-
 Emporiola forent amittēda. Polonos nullā cōditio-
 nem recusaturos conādi & moliedī q̄cuncq; allatura
 crederent momentū aliqd̄ euertēda fūdītus dira gē-
 te ac nefanda supstitiōe, que tot iam annos in Religi-
 onē nostrā ppe impune grassaret. Tartaros etiā uim
 omnē suam q̄cuncq; Polonos suafisset conuersuros,
 quo uel unico genere auxiliij nomen Turci facillime
 deleri ubiq; posset. Erexerat Senatus mire anīos ad
 uerba Orator; cū iam tum uelut obuersaret oculis
 tota agēdor; species, & uix mēte cōciperēt premīa si-
 mul & laudē uictoriæ de Turcis reportandę, si una
 cū Hūgaro aut psuaso aut coacto, tot pariter Reges
 maximi Venetis uirib. adiūgerent. Et gaudebāt oēs
 oblatā sibi occasionē reprimēdi opes & conatus Re-
 gis, cuius cogitatiōes iam pridē suspectę erāt, tā pro-
 pter ueteres simultates & disceptatiōes de finib. in-
 ter Venetū atq; Hungar; q̄ ppter nouam affinitatē
 paulo antē cū Ferdinādo Rege nō aliā magis ob cau-
 sam inītam ab ip̄o, ut credebāt, q̄ ut haberet in Italia
 q̄ cū machinari ac moliri posset, si qua in pncipiē Ve-
 netor; aīo agitabat. Sed neq; obscurū erat infremū
 isse superiori anno, & multa palā sepe numero minar;
 plena

*Cogitationes
 Senatus audi-
 tis Oratorib.*

*Ferdinandus
 Rex.*

plena p̄ indignationē iactando effudisse, postq̄ sen-
 serat pecuniā q̄ ex decreto Italicorū oīm, qui Xisto
 Pont. Max. cōuenerāt in Fulgineo ad eū mitti oportuerat,
 retentā fuisse, cuius rei emuli substituerant Venetos
 autores. Itaq̄ cupiebat Senatus obijci difficultatē
 aliquā illi in reb. suis domi, p̄pter q̄d foris ab alienis
 auerteret. Sed cū uideret p̄pter etatē et naturā Cēsaris
 nō minus discriminis esse in huius senili et cunctatiōi
 dedito ingenio, q̄ in illius feruido ac p̄p̄perero
 suscipiēdis simul atq̄ obeundis bellicis actionib.
 nō statim absolui potuit cōsultatio, sed in dies
 plusculos p̄tracta est. Interea Princeps morbo
 ip̄licitus, cū rumor esset grauius oīno egrotare, q̄
 cito posset cōualefcere, causam p̄buit Tridētino ac
 Legatis alijs ad eundem Senatū rursus indicandi, q̄to
 periculo Cēsar postulaturū euentū expectaret. Esse
 em̄ sibi cōsilia & ratiōes alios aduersus hostem suū,
 sed p̄tulisse illa per q̄ nō solū reb. suis, sed in uniuersum
 Christianis oībus cōsulere. Non posset tam diu
 pendere in ancipiti p̄pter acerrimos in se conatus,
 occupandū q̄ genus aliud defensiōis, si Venetus
 ab his quæ proposita forent se retraheret. Rogare
 ergo inirent rationem tollendi moram respondendi,
 si quam Principis ualitudo esset iniectura. Ad ea
 Senatus maximopere molestam Ciuitati aduersam
 Principis ualitudinē, nō quia esset in Republica
 aliquid quod absente illo recte administrari non
 posset, sed quia decentius & maioricum dignitate
 omnia cū p̄sens foret absoluerētur. Esse em̄ in co

Dux egrotat

Cæsarei de Poloni Oratores rursus ad Senatum.

Responsio Senatus.

prudentiã incredibile cū diuturno ciuiliũ rerũ
 experimento. Et multum maiestatis ac decoris ac-
 capite, Senatui ac cæteris ordinib. accedere. Cæterũ si
 qñ consiliũ, decor et maiestas in Rep. uisa essent, tũc
 maxime uideri propter dignitatem legatorum, qui
 conuenerant, & simul propter grauitatem eorum,
 de quibus agebatur. Quoniam uero ita casus tulis-
 set, non ideo prætermittendum respondere illis,
 quæ beneuole nunciata essent a Principibus maxi-
 mis, uicinis, amicis, & quorum prospera & aduersa
 omnia, Resp. Veneta semp sibi cõmunia existimas-
 set. Igitur quod attineret ad bellum contra Turcum
 gestum, si quid in eo factũ foret, quod a Cæsare pro-
 baretur gratissimum esse Venetis omnibus. Quan-
 do quidẽ nõ alia magis causa id susceperant, q̃ ne re-
 ligio nostra sine defensore esset donec ceteri Christi-
 ani oēs parare se simul et accurrere ad cõmune discri-
 men possent. Quã rem licet segnius q̃ oportuerat,
 expediri animaduertet, interpretariq̃ factum su-
 um maligne, non tamen a cceptis retrocessuros fuis-
 se, si illi a quibus subministrari auxilia conueniebat
 tantũ modo satis duxissent abstinere, nec insidiati
 occupationi, quæ auersos in Græciam tenebat, Ve-
 netorum res in Italia labefactare instituissent. Libe-
 ros quidem a ceteris actionibus non oportuisse ui-
 ribus suis diffidere. Sed & Persas sibi iam tum con-
 iũctos & Tartaros mox affuturos fuisse. Neq̃ adeo
 a bello se retractos, q̃ a uictoria. Ex quo facile intel-
 lectu,

ectu, inuitos se ad pacem inclinasse, nec fore aliquā,
 ut negarent aut operam aut facultates suas Christiana-
 ne defensioni. Suscitare quidem in animis ipsorum
 ea que deposita essent, magnam spem aggrediendæ
 rei ordine, & apparatu oportuno, tamen quia exp-
 ti forent, haud satis respondere opinioni, quecūq;
 de studio ac pietate aliorum in Religionē sibi repro-
 misissent, minime audere statim se prorsus fortunę
 cōmittere. Et quamuis Cæsari, sentientibusq; cum
 eo multum tribuerent, nō minus tamen reformida-
 re cognitam in periculis suis paulo ante multorum
 cōtumaciam, quorum animos prætentandos cense-
 rent. Cum Hungaro quidē per eos dies pacem fir-
 maste, sed minime ōnes exinde aditus obsessos ad
 salutem Christianę rei expediendam, si nihil aliud
 restaret a quo terreri possēt, ne arma induerēt. Nec
 defuturos in tempore, si uidissent Cæsarem cum su-
 is eam uiam ingressum, per quam sequi ipsum uel
 possent uel deberēt. Ex quibus intelligi uolebant,
 minime psuaderi sibi, Cæsarē tanto aut animo aut
 cōstantia cōtra Hungarum moturum, quāto oportebat,
 pro rei simul & iniuriarū magnitudine. Ne-
 q; alia ratione aut causa retrahi se ab incipiēdo q̄ ti-
 more, ne destituerentur in actione. Cæter; si Cesar
 strēnue añcedere cœpisset, gnauiter subsequētos.
 A tractanda autē concordia abstinendū putabant,
 nō tam quia iniri posse desperarent, q̄ quia interes-
 se sua uidebant, Hungarum occupari qualicūq;

bello, ne per ocium uacaret sibi nouare aut mouere
 aliquid cōtra eos. Polonis uero responsum est libe-
 ter ut equū erat p̄ amicis & beneuolis suscepturū Se-
 natum curam expediēdi, quantū auctoritas sua pro-
 desse illis apud Turcum posset. Deberi id non solū
 beneuolentię, qua se mutuo prosequerentur, offi-
 cijs ultro citroq; inter se collatis ad id locorum, ue-
 rum etiam spei multarum rerum, quas postea cum
 Polono communibus auspicijs Veneti se gesturos
 augurabantur. Ea q; fuit causa, ob quam cum disces-
 sissent post triduum college, habito responso Calli-
machus supra duos menses in Ciuitate remāsit, ex-
pectans quid renunciaretur a Veneto Oratore ex
Constantinopoli, ad quem de rebus Poloni Sena-
tus se scripturum affirmauerat. Post discessum Le-
 gatorū ingrauescentē quotidie morbū iam pridem
 effœta Principis ætas haud diu ferre potuit, secuta q;
 est octauo Principatus sui mense illius mors, non si-
 ne ingenti luctu ac mœrore Ciuitatis. Multæ enim
 egregięq; partim populares, partim Senatorię in eo
 uirtutes, oibus eque ordinib; charū reddiderāt. Nā
 populus quidē p̄ se benignitatē illius et clemētiā,
 Senatus uero cōsiliū ac p̄uidendi acūmē summe di-
 ligebat. Vterq; simul sapiētiā atq; æquitatē maie-
 stati tanti uiri debita ueneratione admirabat. Quo-
 niam uero ea Ciuitas nō solum magnifica ducendis
 Principum suorum exequijs, uerum etiam prope-
 modum singularis apparatu & genere Ceremonia-
 tum,

Moritur dux
 Venetus.

rū, uisum est tam ex his, quæ uel ante uel post mor-
tem eius qui tunc obiit dici fieri ue contigerint, quã
de ordine ac ritu funerationis pauca inferere. Igitur
pridie quam uiuendi finem fecit, accitos ad se filios
ita allocutum ferunt. Inter ea quæ parentes liberis
suis moriendo relinquunt, nihil sine dubio specio-
sius claritate nominis ac gloria, sed nec quicquam
onerosius. Pecunia em̄ & cætera uulgo chara, splen-
dorem potius accipiunt, quam præbent si recte pos-
sidentur. Tum sine culpa eueri plærūq; solent, nec
semper illorum uice turpitudine succedit. Gloria nec
haberi sine summo decore, nec sine maxio flagitio
imminui potest. Atq; ut ornat & uenerabilem facit
ad quem peruenit, ita si parum strenue foueatur,
degenerantis a se prauitatem lumine suo illustrat,
atq; ostendit magis. Ex quo intelligere debetis ma-
gnam recte agendi necessitatem, uobis a me impo-
sitam, qui sedulo operam dederim, ut hæredita-
tem magis gloria, quam diuitijs pollentem ex me
acciperetis, dictis factisque uestris omnibus, lucem
inde accessuram. Rectis quidem ut clarius niteant,
contrarijs ne latere ualeant. Eamque ob rem esse a
uobis identidē cogitandum, non q̄ pulchrū sit pa-
tre amplissimo nasci, sed quantū oneris exinde filijs
incumbat rebus magnis ac præclaris pro his qui be-
neuolentia, uel sanguine coniuncti sunt, sed im-
primis pro patria obeundis, ut testificāda demum
uirtute ipsorum potius, quam detestāda secordia,

*Verba mori-
turi Ducis ad
filios.*

argumentum ex splendore patrio adducatur. Alij
 suos quantumuis locupletari curent, ego abunde
 uobis omnia superfutura confido, si paterna simul
 & uestra innocētia, fide, probitate clari eritis. Tum
 me uobis chariorem fore semper existimaui, si glo-
 ria plus uobis q̄ auri reliquisset. Vestrū erit enixe
 conari, ne parum sapienter cogitasse, neue non acu-
 tissime, quales euasuri essetis, puidisse dicar. Et quo-
 niam prius a morte deprehendor, q̄ implere potue-
 rim expectationem, ob quam patria me in hoc fasti-
 gium euexerat, totis uiribus laborandum, ut quem
 petierat ex me fructum ex uobis consequatur, pre-
 ptamq̄ sibi operam atq̄ industriam meam uirtute
 uestra compenset. Non enim succeditis mihi, priua-
 tis tantummodo debitis meis satisfacturi, sed mul-
 to magis publicis. Et cum sine respectu uel faculta-
 tum uel uite, unumquēq̄ patriæ suæ usui atq̄ ho-
 nori esse oporteat, uos maxime oportet, qui non so-
 lum uestro, sed meo etiam nomie debetis. Facile au-
 tem munus in hoc uestrum implebitis, si persua-
 seritis uobis, non in augendis ditandisq̄ priuatim
 uestris domibus foelicitatem consistere, sed in liber-
 tate atq̄ amplitudine publica, simulq̄ parati eritis,
 quodocunq̄ illius usus postulauerit, corpora ue-
 stra magno & elato animo impēdere, longissimam
 famam pro minime longa uita consecuturi. In quā
 sententiam cum ratio ipsa uos ducere, tum uerba &
 authoritas mea debet. Sed & domesticis exem-
 plis

plis inuitamini, quando, ut alios multos qui ante illos in gente nostra florere omittam, non ignoratis duo decora & lumina, nō familiae tantum, sed Ciuitatis etiā nostrae, Iacobum et Hieronymum, alterum ad Patras, alterum in Bononiensi agro paulo ante in legatione extinctos, cum diuersissima in parte orbis uterq; difficili Reipub. tempestate strenue rem gereret. Ego quod ad me attinet malle ex uita uestra fructum atque ornamentum Ciuitati accedere. Verum si testificandum fuerit etiam morte, quantum patriae tribuatis, & quam similes maioribus nostris sitis, nequaquam digni uideremini quorum parēti tota se Respub. aliquando commisisset, si recusaretis periculum uel deposcere uel adire. Caeterum uelut in publicis actionibus fortitudinē maxime ac iusticiam amplexandas censeo, ita modestiam domi & concordiam praecipuo quodam studio & constantia excolendas. Quicumq; enim in rebus suis modum adhibet, tranquille agens intra domesticos parietes, praeter id quod cōmode uiuit & imperturbate, etiam ex consuetudine transit in eam naturam, ut in Repub. turbulentum aut intemperatū quicquam neque cogitare neque ferre uelit. Qua quidem animi affectiōe nihil est quod in cōseruandis, augendis Ciuitatibus, efficacius dici queat. Sperabam sane uersari ex diuturna institutione mea, has in animis uestris cogitationes, sed cum id quod restetit, nunquam satis fiat, nolui in hoc quoq; arti-

Iacobus Barbadius.
Hieronymus Barbadius.

*Consultatio,
an admittendus
Turcus
ad pompam
Ducalis fune-
ris.*

Schola.

culo aut Reipub. aut mihi aut uobis nō adesse. Sub
inde priusquā sepeliretur incidit deliberatio de ad-
mittendo Oratore Turci, spectatū pompā funerari-
di, cum ille impensius id peteret, & multi essent qui
nō censerēt tantam uarietatem rituum, uestimento-
rum, ordinum in Religione prophanis oculis subij-
ciendam. Putabāt enim, quandoquidē simul Cleri-
longe inter suos dissimilima Vniuersitate, conuen-
turæ etiā essent Fraternitates pœnitentiū ciuiū, que
Scholæ a Venetis nuncupantur, animum Barbari
moueri posse, ut suspicaretur non unum esse sen-
sum omnium, & cogitationē erga Deum immor-
talem apud illos, quos habitu, colore, tonsura, or-
natu, nuditate simul & operimento, aut capitis, aut
pedum, uexillorum deniq; & cæterorum diuersi-
tate, qua obeūdis cæremonijs uterent, mire inter se
differre animaduerneret. Vt enim notiora quæq;
omittam, quibus uarie ab inuicem distinguuntur
profitentes Sacerdotium, nec sub eodē nomine Re-
ligioni mancipati, quantū ambiguitatis apud impe-
ritū Christianarū rerum apparebat habituras ipsas
laicorum fraternitates, candenti & in pectus pendu-
lo uerticis simul & faciei uelamento, ac cætero toti-
us corporis informi atque inusitato amiculo, præ-
terea incessu, cantu, uexillis, candelabris, ac funa-
libus discoloribus, oculos etiam atque aures, qui-
bus sunt familiares prouocantibus? Tametsi eius-
modi omnia ex arcanis fidei nostræ educta decenti
ratione

ratione instituta sint ac fiant. Vt enim qui tunc maxime præsidebat in ea fraternitate quæ putatur purnive, quia se in eiusdem numinis, cuius & Ciuitas tutela esse profiteretur Iohannes Bellinus, non tam pictor emendatissimus testimonio Comitum Veneti, in quo pingendo artem uicit, naturam pene equauit, quam peritus Christianæ Philosophiæ, quodam tempore cum a Polonis Oratoribus interrogaretur, narrasse constat, Fraternitates eiusmodi originem trahunt a priscorum fidelium instituto, quibus omnia inter se communia fuere. Vocantur uero Scholæ propterea, quod uiuendi recte præcepta illic traduntur pariter & accipiuntur. Cæterum quia multitudo Christianorum in immensum aucta, & ciuilibus muneribus necessario implicita non admittit in uniuersum priscam illam rerum omnium communionem, imago quædam ipsius ac similitudo seruetur. Nam si quis inter eos egere cœperit cum impensa aliorum nutritur, & tenuiorum filiæ pronatalium dignitate dotantur, prosperaque alia & aduersa mutuo inter se patiuntur, nec genus a liquo officij quod frater fratri in uita debeat, prætermittitur. Ad extremum ritu & cæremonia instituta a primis collegiorum eiusmodi authoribus mortuos suos efferunt, & tradunt sepulture. Procedentibus autem simul in publicum aut officij aut solennis alicuius gratia commune quidam omnibus uelare effuse caput præferenda humilitate. Idemque apud omnes candor in amiculis uniuersis

Iohannes Bellinus.

lum corpus operientibus. Qui color diuinis rebus
 obeundis, ut minime omnium sordidus et coinqu
 natus uel in primis cōgruere putatur. In uexillis ue
 ro diuersitatem seruasse oportuit, & differētiam an
 te se signa præmittere non eorundem numinum ti
 tulis congregatos. Nam in colore cereorum alij ali
 ud propositum habent. Qui enim candore in illis
 utuntur, puritatem fidei suæ uelut oculis subijci cu
 piunt. Qui rubedinē malunt, charitatis imitantur
 ardorem. At quibus inest spei uiriditas eam coloris
 similitudine profitentur. Quibus uero cura sancti
 moniæ indicandę animi sui sensum cereo pallore te
 stantur. Nam funesti qui nuper auertēda peste col
 legium suum instituere, ad tam lugubrem depreca
 tionem atrati, ut maxime decet, progrediuntur. Igi
 tur in adeo multipliciter uario sensu & apparatu ela
 turorum principem animi deliberationē eo utique
 acclinabant, ut nihil tutius Religionis maiestate cō
 seruanda arbitrarentur, quam subducere omnia ei
 us aspectui, qui propter nostrarum rerum ignorati
 onem perperam uidebat̄ interpretaturus. Sed Mar
 cus Sannutus, Francisci filius, paternæ magnificen
 tiæ in consulendo tam heres quam imitator, docuit
 nō adeo Turcum hebetem ac socordē credi oport
 ere, tum suæ quoq; sectæ rituum uel oblitum uel
 imprudētē, ut putaturus foret ad Religionem ac
 pietatem pertinere potius quo quis habitu ornatus
 incederet, quam quo animi affectu erga Deum im
 mortalem

Marcus Sann
 utus.

mortalem esset. Nec uerendum rem, quæ tota ab oculis submotâ intra mentis arcana sese contineret, opinionem accepturam ex his, quæ non modo animi non essent, uerum etiam extra corpus nullo præterquam opinionis discrimine uersarentur. Sed & nihil in illis omnibus non tale esse, ut admirationem potius quam contemptum eliceret, nisi forte crederetur homini tenui ac Barbaro, quem propter insolentiam etiam mediocris pompa in admirationem maximam concitare posset, ea demum aspernanda ac ridicula apparitura, quæ in amplitudine ac copia omnium magnarum rerum, tamq; opulenta & sapientis Ciuitas, ut magnifica & spectanda constituisset ac frequentaret. Pertinere ad Christianam simul & Ciuitatis maiestatem Barbaros uidere, coli Religiones illic non solum pie, sed etiam opulenter. Varietas uero culta & uestimentorum facile intellectu quo spectaret. Nam si talis diuersitas asserere crederetur decorem illis qui militarent humano cuiuscq; Principi, non esse causam, quare ratio eadem non probaretur inter militandum immortalis Deo, cui cultiora omnia & præstantiora quam homini sine dubio deberentur. Ad extremum irrideret Barbarus si uideretur, dum modo apud animum eius ex multiplicium rerum splendore ac copia, plus attentionis & formidinis quam contemptus ex habitu diuersitate crearetur. Probata est Sannuti sententia, cui qui primus accesserat Sebastianus Bodarius su-

Sebastianus
Bodarius.

pra quam dici queat in omni deliberatione circum-
 spectus & sapiens, adiecit, ut cum Barbaro simul
 collocarentur, humanarum diuinarumque rerum
 periti, qui oportune declararēt, si qua illius animū
 uel modica ambiguitate suspendissent. Designatiq;
 sunt ad eam rem Marcus Dandulus, Andreae filius
 Ciuili ac Pontificij Iuris scientia insignis. Petrus
 Contarenus Adorni, Venetę Historię scriptor ac-
 curatus & prudens, Antonius Leonardicus, Sacer-
 dos cæremoniarum ritumque sacrorum gnarus
 ac retinens, maioris tamen nominis ex singulari pe-
 ritia Geographię, quam ultra ueteres nouosque au-
 thores excoluit ac illustrauit. Cæterum in consue-
 tudine ac ritu humani Principis, multa ex uetusta
 obseruatione fiunt, quorum magis intellectus in-
 terpretandus, quam series exponenda. Nam, quis
 ordo faciendi, omnes pene sciunt, ratio uero a pla-
 risque ignoratur. Atque in his quæ aliena a
 communi consuetudine efferendi mortuos non si-
 ne probabili causa constituta, dignaque quorum
 sensus exquiratur hæc uidentur potissime. Defun-
 cti corpus in angustiiori habitu feretro impositum,
 adiecto iuxta gladio & calcaribus, non qua solent,
 sed cōtraria ex parte pedibus insertis, atque in digi-
 tos priorum prominentibus, collocatur in parte
 Pallatii, ad quam toto triduo aditus eque omni-
 bus pateat. Deinde conuenit omnis apparatus &
 pompa funerandi, & feretrum quidem sub nau-
 tarum

*M. Dandulus
 Pe. Contare-
 nus.*

*Ant. Leonar-
 dicus.*

*Ritus & cæ-
 rimonia hu-
 mani Prin-
 cipis.*

tarum turba promiscua. Preferturque conto eque-
 stris hastæ longitudinem æquante scutum, colore
 cœlesti, in quo Leonis aurea imago eminent. Ex
 Patriciorum uero ordine octo rubeis uestibus in-
 ter atratos insignes funus comitantur simul & cir-
 cumdant. Vbi processum est in aream quæ adiacet
 templo diuī Marci, nautæ quam maxime pos-
 sunt sublati brachijs, feretrum in altum leuant,
 moxque ad terram usque demittunt. Subsequen-
 tesque deinde Cleri, cæterorumque de more ante
 euntium multitudinem funus inferunt in ædem,
 reliquis obeundis cæremonijs destinatam, illicitur
 multuario opere locus extructus magnopere emi-
 nens, in quo ponitur feretrum. Tum procul absee-
 dentibus nautis octo illi Patricij coccinati adesse
 perseverant & circumsedent, donec laudes mortui,
 oratione quæ de more habetur, explicentur. Quo-
 rum omnium ut nihil omnino temere in adeo pru-
 denti Ciuitate, ita nec unus nec facilis intellectus.
 Nam quod triduū uisendum funus exponitur, po-
 test sic accipi, quasi significetur exinde maluisse Ci-
 uitatem eum uiuere, quem adeo sero, & uelut inuita
 mortuū efferat: seu queritur ex cōsuetudine satie-
 tateq; uidendi exanimem affliētantis se populi desy-
 derium lenire: seu docetur uulgus placide ferre suo-
 rum obitus, uidens pari cōditione & Principes ui-
 ros interire: seu denique captatur spaciū decenū
 pompa funeris adornanda. A nautis uero portari

constitutum, uel quia ex illo ordine ab initio præcipua Ciuitatis incrementa manauere, et nunc auctoritas maxime subſtinetur, uel ut Reipub. gubernatorem efferri intelligatur. Nam depreſſio & elatio feretri, quæ inter procedendum cum funere adhibetur, aut deſignat inſtabilitatē rerum humanarum, & fortunæ modo deprimentis modo eleuantis inconstantia: aut e cælo delabi animas, & illuc mox redire teſtatur. Scutū uero anteferri, et contum quaſi militaris habitus ſupplementū ad gladium & calcaria, ut inter nautica terreſtris quoque militiæ decora luceant, uel quia Princeps Ciuitatis eſt clypeus, uel ut conſtet abunde præmunitum accedere ad ea certamina, quæ poſt mortem incumbunt, uel datur uulgari perſuaſioni credentium tale fuiſſe Hectoris ſcutum, quia Veneti uolunt a Troianis oriundos ſe uideri. In calcaribus autem præpoſtere alligatis, uel neceſſitas ualet, quando pedibus ſupini & rigentis aliter applicari nequeunt, uel iudicatur retro eundum ad primordia, ex quibus uita præceſſerat. Patriciorum octo funus circumſiſtentium color igneam naturam ſignificans, aut Ciuitati ſimilem uigorem portendit, aut quia creditur ad elementum ui & actiuitate ſua cætera attriturum conuerſurūque in ſe tandem omnia, multorum Veneto nomini ſub inde ad hęc dorum augurium continet. In numero autem perfectio Ciuitatis oſtēditur, quando perfectum corpus octonario numero continetur: uel ar-

gumentū

Veneti & Troianis.

gumentum habet Imperij nunquam periculose ca-
luri. Nam cubus, qui significat & absoluitur octo
angulis, quoquo modo iactetur nunquam sic reci-
dit, ut non simili stabilitate consistat. Laudationem
Ducis extincti, Patricie iuuetutis primarius eo tem-
pore adolescens, sed mox Equestris ordinis decus exi-
mium Lucae Pisani filius Paulus composuit recita-
uitque, non minori assensu quam uoluptate auditorum.
Dixit enim uere simul & ornate, constititque inter om-
nes nec materiam Oratori, nec Oratorem materiae de-
fuisse. Qui consensus cum late per urbem manasset, cau-
sam prebuit, ut uiri eruditi pariter & eloquentes, Lu-
donicus Mocenigus, Pandulfus Pisauricus, Benedi-
ctus Brognolus, Georgius Valla, Ioannes Calphur-
nius, Nicolaus Leonicus, L. Creticus, Antonius
Albertinus, Aemilianus Cimbricus, et plerique alij
caetate omnis generis doctrinae lumina & ornamen-
ta conuenirent ad Callimachum, apud quem ex oc-
cassione habitus sermo de Eloquentia quae prope ad
summum fastigium iam peruenisset, de qua scelicitate
temporum, quando quidem ubique in Italia tanta co-
pia doctrinae preclarissima ingenia florerent. Quo-
situsque est contingeret ne id natura, quae post certas
annorum reuolutiones similia producere soleret,
ac ueluti reuocare praeterita, an maiori industria &
diligentia literis nunc quam proximis temporibus
incumberetur. Nam propagationem librorum,
quam scriptoriae artis paulo ante repetitus usus mira

Paulus Pisanus.

Ludo. Mocenigus.

Pandul. Pisauricus.

Bened. Brognolus.

Geor. Valla.

Ioan. Calphurnius.

Nico. Leonicus.

L. Creticus.

Anto. Albertinus.

Aemilianus

Cimbricus.

Callimachus

multiplicandi foecūditate literarum formulis indu-
 xit, maiori ingeniorum ac doctrinae iactura quam
fructu contigisse plane fatebantur. Eam disputatio-
 nem Callimachus scripsit postea atq; ædidiit. Tunc
 uero cum uideret responsum ex Constan-
 tinopoli diutius expectandum, quam
 oportunum sentiebat rebus ac de
 liberationibus Regis sui,
 egit cum Senatu, ut
 negociū suscipe-
 ret renūci-
 andi,
 quicquid
 subinde afferret,
 Abijt in Poloniam.
 Nec multo plus, cum nihil a
 Venetis significaret, missus a Rege ad
 Turcū, pacem cū illo firmavit in bienniū.

F

I N I

S.

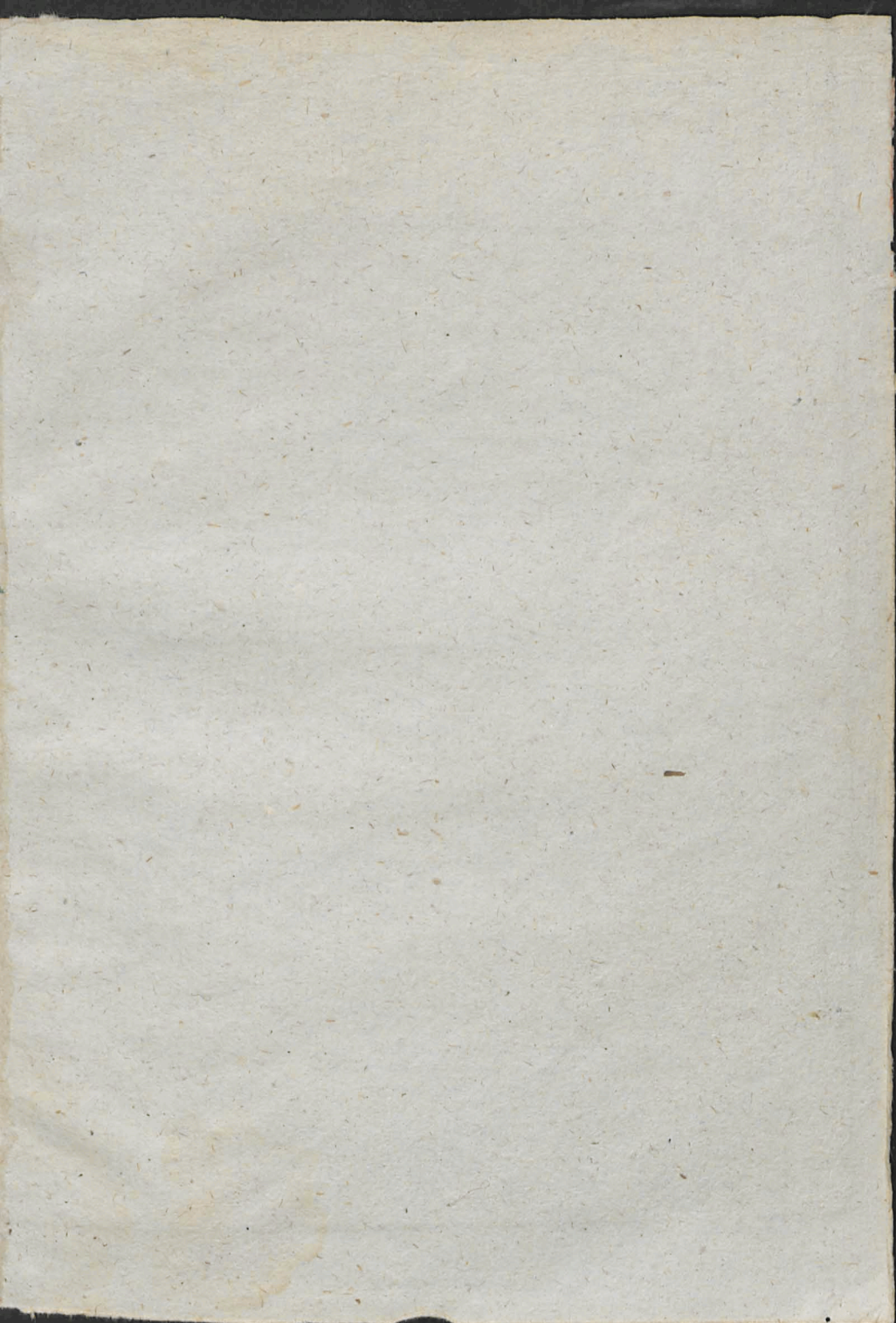
Haganoæ, in officina Seceriana
Anno M. D. XXXIII.
Mense Februario.

Wydawnictwo
Ann. M. D. XXXIII
Warszawa

9797
3

2227

9737

3

